
Innst. S. nr. 318

(2007–2008)

**Innstilling til Stortinget
fra forsvarskomiteen**

St.prp. nr. 48 (2007–2008)

**Innstilling fra forsvarskomiteen om et forsvar til vern om Norges sikkerhet,
interesser og verdier**

Innhold

	Side		Side
1. Sammenheng	5	1.9.2 Utenlandsoperasjoner og personell- oppfølging	33
1.1 Innledning	5	1.9.3 Personellforvaltning og verneplikt	33
1.2 Moderniseringen av Forsvaret og Regjeringens hovedprioriteringer	5	1.10 Mål, tiltak og gjennomføring 2009–2012	34
1.3 Sikkerhetspolitiske rammer	6	1.10.1 Regjeringens satsingsområder for perioden 2009–2012	34
1.4 Andre sentrale utviklingstrekk	7	1.10.2 Investeringer i materiell, utrustning og EBA	35
1.4.1 Samfunnmessige utviklingstrekk	7	1.10.3 Økonomiske planforutsetninger for perioden 2009–2012	35
1.4.2 Teknologiske utviklingstrekk	8	1.10.4 Forutsigbarhet med hensyn til økonomisk utvikling	36
1.4.3 Økonomiske rammevilkår	8	1.10.5 Sentrale virkemidler i perioden 2009–2012	36
1.4.4 Flernasjonalt forsvarssamarbeid	9	1.11 Forsvarets utvikling på lengre sikt	36
1.5 Forsvarspolitiske rammer, føringer og prioriteringer	10	2. Komiteens merknader	37
1.5.1 Forsvarspolitiske målsettinger	10	2.1 Norges nasjonale interesser	38
1.5.2 Forsvarskonseptet	10	2.2 Internasjonal sikkerhetspolitikk	38
1.5.3 Forsvarets oppgaver	10	2.3 Forsvaret og samfunnet	39
1.5.4 Operasjoner	11	2.4 Forsvarspolitiske rammer, føringer og prioriteringer	39
1.6 Struktur og organisering	12	2.4.1 Forsvarspolitiske mål	40
1.6.1 Den strategiske ledelsen av Forsvaret ..	12	2.4.2 Forsvarskonseptet og de grunnleggende prinsipper for Forsvarets innretning og virksomhet	40
1.6.2 Forsvarets operative kommandostruktur	13	2.4.3 Forsvarets oppgaver	40
1.6.3 Hæren	13	2.4.4 Forsvarets rolle i terrorberedskapen	41
1.6.4 Sjøforsvaret	14	2.4.5 Operasjoner	41
1.6.5 Luftforsvaret	16	2.5 Struktur og organisering	42
1.6.6 Heimevernet	18	2.5.1 Strategisk ledelse	42
1.6.7 Fellesavdelinger og -kapasiteter	19	2.5.2 Forsvarets operative kommandostruktur	44
1.7 Forsvarets operative struktur – målstruktur	22	2.5.3 Etterretningstjenesten	45
1.7.1 Den operative strukturens evne	23	2.5.4 Hæren	45
1.8 Støttevirksomhet og basestruktur	24	2.5.5 Sjøforsvaret	47
1.8.1 Forsvarets øverste ledelse	24	2.5.6 Luftforsvaret	49
1.8.2 Endringer i den operative ledelsen	25	2.5.7 Heimevernet	50
1.8.3 Endringer tilknyttet Hæren	25	2.5.8 Fellesavdelinger og -kapasiteter	52
1.8.4 Endringer tilknyttet Sjøforsvaret	25	2.5.9 Felles logistikk	52
1.8.5 Endringer tilknyttet Luftforsvaret	26	2.5.10 Felles sanitet	52
1.8.6 Endringer tilknyttet Heimevernet	28	2.5.11 Felles ledelsesstøtte og operativ støtte	53
1.8.7 Alliert treningssenter	29	2.5.12 Flernasjonalt kapasitetssamarbeid	53
1.8.8 Forsvarets logistikkorganisasjon	29	2.5.13 Bakke- og luftovervåkning	54
1.8.9 Forsvarets sanitet	30	2.5.14 Strategisk sjø- og lufttransport	54
1.8.10 Forsvarets musikk	30		
1.8.11 Andre etater under Forsvars- departementet	30		
1.8.12 Forsvarets virksomhet og miljø	31		
1.8.13 Forsvarets skyte- og øvingsfelt	31		
1.8.14 Regionalpolitiske forhold	32		
1.9 Kompetanse og personell	32		
1.9.1 Personellstruktur og kompetanse	32		

	Side		Side		
2.6	Forsvarets operative struktur – målstruktur	54	2.8	Økonomiske planforutsetninger for perioden 2009–2012	63
2.6.1	Støttevirksomhet og basestruktur	54	3.	Forslag fra mindretall	66
2.6.2	Endringer i den strategiske ledelsen	55	4.	Komiteens tilråding	67
2.6.3	Endringer i den operative ledelsen	55			
2.6.4	Endringer tilknyttet Hæren	55	Vedlegg		
2.6.5	Endringer tilknyttet Sjøforsvaret	55	1.	Forsvarssjefens prinsipielle syn på det nye Forsvaret, hovedutfordringer og langsiktige konsekvenser	69
2.6.6	Endringer tilknyttet Luftforsvaret	57	2.	Svar fra Forsvarsdepartementet v/statsråden på spørsmål fra forsvars- komiteen, datert 20. mai 2008	72
2.6.7	Endringer tilknyttet Heimevernet	58	3.	Svar fra Forsvarsdepartementet v/statsråden på spørsmål fra forsvarskomiteen, datert 27. mai 2008	75
2.6.8	Alliert treningssenter	59	4.	Svar fra Forsvarsdepartementet v/statsråden på spørsmål fra forsvars- komiteen, datert 5. juni 2008	77
2.6.9	Forsvarets logistikkorganisasjon	60			
2.7	Kompetanse og personell	60			
2.7.1	Ivaretagelse av medarbeidere før, under og etter utenlandsoperasjoner	61			
2.7.2	Kompetansestyring og personell- forvaltning	62			
2.7.3	Sesjon, verneplikt og førstegangs- tjeneste	62			
2.7.4	Rekruttere og beholde medarbeidere ...	63			
2.7.5	Forsvarets utdanningssystem	63			

Innst. S. nr. 318

(2007–2008)

Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen

St.prp. nr. 48 (2007–2008)

Innstilling fra forsvarskomiteen om et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

I en stadig mer omskiftelig verden må hovedbegrunnelsen for Forsvaret være å bidra til det grunnleggende og tidløse ansvar for å skape sikkerhet for staten, befolkningen og samfunnet, samt å beskytte og fremme våre interesser og verdier.

Forsvaret er et av statens mest grunnleggende virkemidler i denne sammenheng. Norges posisjon i dagens globale sikkerhetsbilde henger fremfor alt sammen med to dimensjoner, begge av stor internasjonal, regional og nasjonal betydning:

- Globaliseringsutfordringer og nye geopolitiske utviklingstrekk som understreker Norges sentrale posisjon i forhold til de strategisk viktige nordområdene, som i senere år har fått økt internasjonal oppmerksomhet, politisk, økonomisk og miljømessig.
- Regional ressursforvaltning hvor Norge har en sentral posisjon med hensyn til både energi og fiskeriresurser, og som på ressursområdet gjør at vi har en langt større strategisk tyngde enn landets størrelse og folketall ellers skulle tilsi.

Norges geopolitiske plassering og strategiske ressursinteresser gjør at vi står overfor økende ufordringer i våre nærområder. Denne dimensjonen ved vår sikkerhetspolitiske situasjon skiller oss fra mange av våre allierte. Nordområdene er av denne

grunn Regjeringens viktigste strategiske satsingsområde. Dette skal reflekteres også i den videre utviklingen av Forsvaret.

Globaliseringsutfordringene er samtidig det klareste uttrykk for at norsk sikkerhet vil kunne påvirkes sterkt av utviklingen internasjonalt. Ivaretagelsen av våre samlede interesser og verdier skjer derfor i dag gjennom Forsvarets aktive deltakelse både hjemme og ute, og det ligger ingen motsetning i dette.

1.2 Moderniseringen av Forsvaret og Regjeringens hovedprioriteringer

Moderniseringen av forsvarssektoren har vært helt nødvendig for å sikre Norge et tidsriktig og effektivt forsvar. I lys av blant annet anbefalingene fra Forsvarskommisjonen av 1990, ble det påbegynt et arbeid med betydelige endringer i Forsvarets struktur og organisasjon. På slutten av tiåret måtte man likevel konstatere at Forsvaret sto overfor to grunnleggende ubalanser: mellom ressursbehov og ressurstilførsel og mellom Forsvarets innretning og de oppgaver Forsvaret var forutsatt å løse.

Siden 2001, da regjeringen Stoltenberg I la frem St.prp. nr. 45 (2000–2001), har Forsvaret vært gjennom en omfattende omleggings- og moderniseringsprosess som fortsatt pågår. Det er skapt en bedre balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressursnivå. En rekke nye militære kapasiteter er tilført forsvarsstrukturen. Dette har gitt en økt evne til å utføre oppdrag både hjemme og ute. Forsvarets eieningsmasse er betydelig redusert i omfang. Personellstrukturen har vært og er i vesentlig endring, både kompetanse- og bemanningsmessig. En avdelingsbefalsordning er innført, innkalling til frivillig sesjon for kvinner og vesentlige reformer er gjennomført på forvaltnings-, regnskaps- og styringsområdet. I sum har dette muliggjort en sterkere prioritering av den

operative virksomheten og tilførsel av nytt og moderne materiell til forsvarsstrukturen.

Det omstillings- og moderniseringsarbeidet som ble iverksatt gjennom langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2002–2005, jf. Innst. S. nr. 342 (2000–2001) og St.prp. nr. 45 (2000–2001), har blitt videreført gjennom langtidsplanen for inneværende planperiode (2005–2008). Denne ble behandlet av Stortinget våren 2004, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004).

Omstillingen og moderniseringen i inneværende periode (2005–2008) er i stor grad blitt fulgt opp i henhold til forutsetningene. For perioden sett som helhet har bevilgningsforutsetningene vært oppfylt med 98 pst., noe som er langt bedre enn i tidligere perioder. Nye og relevante kapasiteter har blitt tilført sektoren, samtidig som en rekke eksisterende kapasiteter har blitt styrket og forbedret. Hæren er under oppbygging etter flere år med omfattende endringer og nedbygging av den mobiliseringsbaserte strukturen. Omfattende investeringer er gjort i sjøforsvarsstrukturen, og med blant annet de nye fregattene på plass vil det norske Sjøforsvaret ha en svært høy kvalitet. De senere års betydelige modernisering av F-16-kampflyene med tilhørende systemer gjør at kampflyvåpenet i dag er meget moderne. Samtidig vil kampflyflåten på mellomlang sikt nå slutten av sin levetid og være moden for utskiftning. Heimevernets omfattende kvalitetsreform har bidratt til at Heimevernet er meget kompetent og godt utrustet til å utføre sine oppgaver.

De mest sentrale økonomisk-administrative mål for perioden ser i stor grad ut til å bli nådd. Budsjettet for 2008 bygger på at anslagsvis 85 pst. (2,2 mrd. kroner) av de 2,6 mrd. kroner som planmessig skulle frigjøres innenfor årlig drift, blir realisert innen utgangen av 2008. Av dette står Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) for den klart største andelen.

Samtidig gjenstår det utfordringer, både av operativ, strukturell, personellmessig og økonomisk-administrativ karakter. På enkelte områder er forsvarsstrukturen i dag på et minimumsnivå, med en begrenset dybde og utholdenhet. For perioden sett under ett vil det være investert for om lag 4 mrd. kroner mindre i nytt materiell enn opprinnelig planlagt. I tillegg har det årlige øvingsnivået for de operative enhetene i lange perioder måttet reduseres til et lavere nivå enn forutsatt. Forsvarets bruk av EBA (eiendom, bygg og anlegg) vil ved utgangen av 2008 trolig også ligge noe høyere enn det som var forutsatt. I St.prp. nr. 42 (2003–2004) ble det lagt til grunn at det samlede antall årsverk i Forsvaret skulle være på rundt 15 000 ved utgangen av 2008. Det anslås at Forsvaret ved utgangen av 2008 vil ha en organisasjon på i overkant av 16 000 årsverk, jf. også omtale av årsverksutviklingen i St.prp. nr. 1 (2007–2008).

Dette skyldes blant annet at strukturens behov for årsverk, for å sikre de nødvendige leveranser, har vært større enn forutsatt.

Flere av Forsvarets sentrale materiellsystemer når slutten av sin operative levetid i perioden frem mot 2020. Dette innebærer nødvendige prioriteringer og store investeringer. En annen helt sentral utfordring er evnen til å rekruttere og beholde tilstrekkelig personell med riktig kompetanse.

Regjeringen la i Soria Moria-erklæringen til grunn en del prioriteringer som er i tråd med de mest grunnleggende og til dels tidløse norske interesser. Det gjelder nordområdene som Norges viktigste strategiske satsningsområde, betydningen av en FN-ledet verdensorden, bidrag til utviklingen av NATO, samt en aktiv europapolitikk. Regjeringen legger videre vekt på at Forsvaret skal utvikles som et moderne, fleksibelt og allianseilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel, med balanse mellom oppgaver, struktur og ressurstilgang. Regjeringen anbefaler derfor et betydelig økonomisk løft for Forsvaret.

Forsvarets hovedleveranse er operativ evne. Det avgjørende for om Norge har et effektivt norsk forsvaret er derfor at Forsvaret har reell evne til å løse sine oppgaver. Nasjonale behov og NATOs grunnleggende fellesbehov må være utgangspunktet for utviklingen av Forsvarets militære kapasiteter.

Allmenn verneplikt skal fortsatt være et fundament for forsvarsstrukturen, og er samtidig et viktig bindeledd mellom Forsvaret og folket. Regjeringen legger opp til å videreføre verneplikten på et robust nivå, med en tydelig operativ begrunnelse. Vernepliktige i førstegangstjeneste skal fortsatt ha en sentral plass i forsvarsgrenenes operative enheter.

St.prp. nr. 48 (2007–2008) inneholder Regjeringens prioriteringer og anbefalinger for den videre utviklingen av forsvarssektoren i perioden 2009–2012 og videre fremover. I arbeidet med proposisjonen har det blitt trukket på anbefalingene fra Forsvarspolitisk utvalg, jf. NOU 2007:15, med representanter fra alle de politiske partiene på Stortinget, og forsvarssjefens Forsvarsstudie 07. Videre ble ordførere fra berørte kommuner invitert til en dialogkonferanse.

1.3 Sikkerhetspolitiske rammer

I St.prp. nr. 48 (2007–2008) kapittel 3 gir Regjeringen en detaljert omtale av de gjeldende sikkerhetspolitiske rammer. Basert på både gamle og nye sikkerhetspolitiske aktører, beskriver Regjeringen de nye geopolitiske utviklingstrekk som kan føre til endringer i det globale maktforholdet.

Som en følge av den globale tidsalder med en stadig økende globalisering, beskrives også globale sikkerhetsutfordringer som blant annet kan omfatte internasjonal terrorisme, spredning av masseødeleg-

gelsesvåpen og den trussel som ligger i dataangrep og elektronisk krigføring mot store og kompliserte informasjons- og kommunikasjonssystemer på en rekke samfunnsområder. Økende konkurranse om viktige strategiske ressurser, energisikkerhet og globale miljøutfordringer blir også beskrevet, samt hvilken betydning og konsekvenser disse utfordringene har for Norge generelt og i vårt nærområde.

I kapittel 3 drøftes også de sentrale rammer for norsk sikkerhetspolitikk og hvilke konsekvenser det har for Norge. Drøftingen er basert på utviklingen til sentrale aktører som FN, NATO og det transatlantiske forhold, EU, Russland, Kina, samt utviklingen i det nordisk-baltiske området. Videre redegjøres det for hvordan Forsvaret kan brukes som sikkerhetspolitisk virkemiddel og hvilke implikasjoner dette har for forsvarspolitikken.

Regjeringen påpeker at globalt står Norge overfor et komplekst sikkerhetspolitisk bilde, som også har flere bekymringsfulle trekk. Det viktigste nye er en gradvis, men like fullt fundamental, endring av det geopolitiske bildet. Utviklingen i land som Kina, India og Russland gjør at vi beveger oss fra en unipolar til en mer multipolær verdensorden. Som følge av dette ser vi en økende tendens til stormaktsrivalisering. Territorialstaten og statsikkerheten synes også å få økt betydning, med konsekvenser også i våre nærområder, både på det politiske, ressursmessige og militære området.

Den internasjonale utvikling understreker at Norge fortsatt er tjent med at utfordringene løses med basis i folkeretten og multilaterale sikkerhetsordninger, framfor alt FN. Videre er et effektivt og troverdig NATO, basert på den kollektive sikkerhetsgaranti og tilpasset gjeldende utfordringer, fortsatt en grunnstein i norsk sikkerhetspolitikk. Norge har derfor en vital interesse av å bidra til at NATO forblir relevant, og styrker sin rolle som den primære rammen for transatlantisk sikkerhetssamarbeid.

Utfordringene i våre nærområder er til dels en funksjon av de globale utfordringene, og kan som sådan bare løses i en bred multilateral ramme. Samtidig står Norge i nord overfor utfordringer som i hovedsak må løses nasjonalt, knyttet til løpende ressursforvaltning og uavklarte jurisdiksjonsspørsmål. Potensielle interessekonflikter på ressursområdet gjør at vi ikke kan utelukke at det kan oppstå situasjoner med sikkerhetspolitiske aspekter.

Nordområdenes strategiske betydning, både økonomisk, miljømessig og militært, kombinert med usikkerhet knyttet til utviklingen i Russland, tilsier at dette er et område som må ha høy prioritet, også innen sikkerhets- og forsvarspolitikken.

Fremtidige utfordringer mot norsk sikkerhet vil i første rekke være ulike former for politisk press, eller gjennom krenkelser og episoder som utfordrer norsk

suverenitet. Disse vil mest sannsynlig være av begrenset militært omfang, men vil kunne oppstå raskt, med krav til hurtig håndtering. Dette krever militære styrker med høy operativ kvalitet, tilstrekkelig reaksjonsevne og utholdenhet, utstrakt strategisk og taktisk mobilitet, samt nødvendig egenbeskyttelse.

Utfordringene sett under ett fordrer at Forsvaret må være i stand til å løse oppgaver både hjemme og ute. Dette tilsier videreutvikling av et moderne og fleksibelt innsatsforsvar som kan bidra til å håndtere et bredt spekter av oppgaver.

Utviklingen i omgivelsene tilsier at de gjeldende sikkerhetspolitiske hovedmål bør ligge fast. De sikkerhetspolitiske målsettinger er:

- Å forebygge krig og fremveksten av ulike trusler mot norsk og kollektiv sikkerhet.
- Å bidra til fred, stabilitet og videre utvikling av en FN-ledet internasjonal rettsorden.
- Å ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier og beskytte norsk handlefrihet overfor politisk, militært og annet press.
- Sammen med våre allierte forsvare Norge og NATO mot anslag og angrep.
- Å sikre samfunnet mot anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

Med utgangspunkt i disse målsettinger er Regjeringens forsvarspolitiske hovedmål å videreutvikle et forsvar som er i stand til å tilpasse seg utviklingen og møte utfordringene i raskt skiftende omgivelser, for å kunne verne om Norges sikkerhet, interesser og verdier. Dette krever et moderne og fleksibelt innsatsforsvar, som kan delta i hele spekteret av operasjoner, hjemme og ute.

1.4 Andre sentrale utviklingstrekk

I tillegg til de sikkerhetspolitiske trender og utviklingstrekk er det også en rekke andre faktorer og utviklingstrekk av betydning for den videre utviklingen og innrettingen av Forsvaret. Disse er både av nasjonal og internasjonal karakter, og må ses i nær sammenheng med den generelle sikkerhetspolitiske utviklingen i Norges omgivelser, som er beskrevet i St.prp. nr. 48 (2007–2008) kapittel 3.

1.4.1 Samfunnsmessige utviklingstrekk

Utviklingen av Forsvaret står i et gjensidig påvirkningsforhold til utviklingen i det sivile samfunnet. Dette forhold gjenspeiles i mange ulike dimensjoner.

Forsvaret må kunne møte de krav som moderne konflikter og sikkerhetsutfordringer stiller. Dette har konsekvenser for Forsvarets oppgaver, innretting og kompetansemessige forhold, så vel som for doktriner

og konsepter, materiell og organisasjon. Skillet mellom fred, krise og krig er blitt mer utydelig og Forsvaret må basere sin innretning og virksomhet ut fra dette. Men Forsvaret må fortsatt dimensjoneres og trenes for sin primæroppgave – anvendelse av militærmakt, men i en relevant og endret kontekst.

Den gjensidige avhengigheten mellom militære og sivile aktører i arbeidet med å møte moderne sikkerhetsutfordringer har økt og er nærmere beskrevet i proposisjonens kapittel 5.8.

Forsvarets virksomhet har også en viktig og kontinuerlig påvirkning på det sivile samfunnet, som følger av arbeidsplasser, kjøp av varer og tjenester og arealbruk. Forsvaret har også en viktig rolle som kulturbærer. En videreføring av verneplikten som et fundament for Forsvaret, med et meningsfylt innhold, tilpasset Forsvarets behov og som en basis for nasjonal forsvarsevne, vil derfor også være avgjørende.

I proposisjonen påpekes det også andre faktorer som påvirker utviklingen av Forsvaret. Den endrete mediemessige virkelighet, økt vekt på menneskelig sikkerhet samt sosiokulturelle og demografiske forhold, stiller Forsvaret overfor nye krav, både hva gjelder rekruttering, likestilling, mangfold og familiepolitiske tiltak.

1.4.2 Teknologiske utviklingstrekk

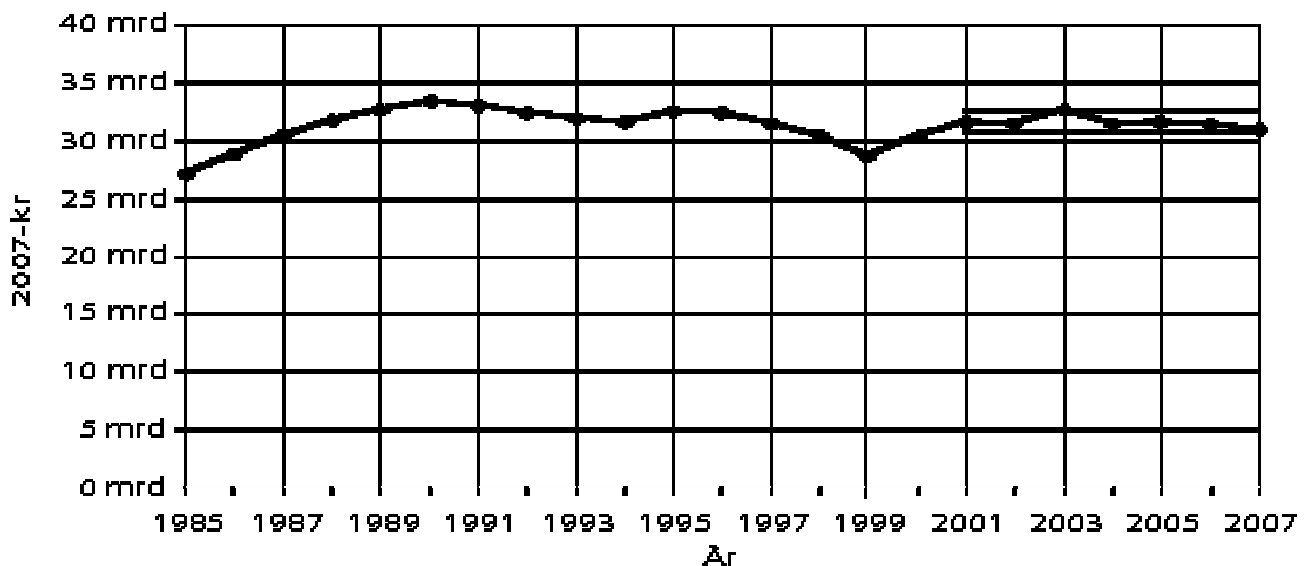
Den teknologiske utviklingen bidrar til å endre både våpen, utstyr og måten moderne militære styr-

ker opererer på. Men den teknologiske utviklingen har også viktige konsekvenser for kostnadsutviklingen. Prisstigningen på militært materiell og utstyr skaper press på Forsvarets økonomi og usikkerhet i forsvarsplanleggingen. Enhetskostnadene for en del typer moderne forsvarsmateriell har en tendens til å øke betydelig fra en generasjon til den neste. Risikobildet og teknologiutviklingen peker i samme retning hva angår den konkrete utformingen av Forsvaret. Et relevant forsvar må ha en teknologisk standard som gjør det mulig å operere effektivt, alene og sammen med allierte styrker, i og utenfor Norge og i hele konfliktspekteret.

1.4.3 Økonomiske rammevilkår

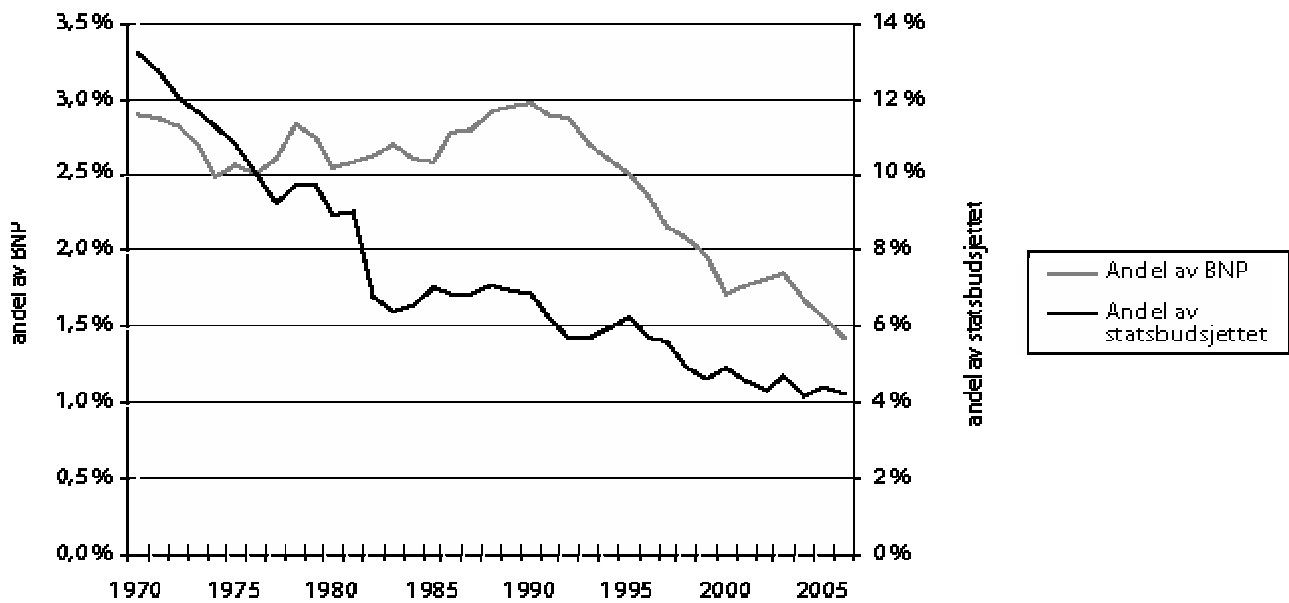
Forsvarsbudsjettene har i faste kroner hatt en relativt stabil utvikling fra 1990 og frem til i dag. Forsvarsbudsjettene andel av bruttonasjonalprodukt (BNP) har i den samme perioden sunket fra ca. 3 pst. til ca. 1,6 pst., og som andel av statsbudsjettet fra over 6 pst. til under 3 pst. i det samme tidsrommet. I den samme perioden har BNP økt med om lag 65 pst., målt i faste kroner.

Figur 1, 2 og 3 viser henholdsvis utviklingen i de salderte forsvarsbudsjettene i perioden 1985–2006, forsvarsbudsjettets andel av BNP og statsbudsjettet i perioden fra 1970 til 2005 og tildelingsmessig utvikling sammenlignet med andre NATO-land, Russland og Kina.

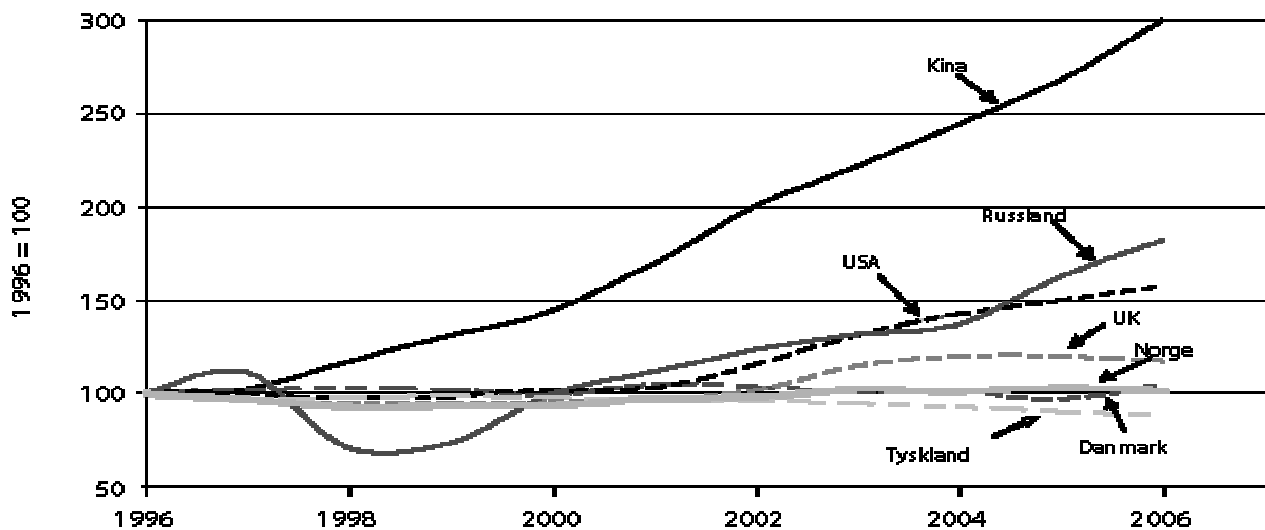
Figur 1: Utviklingen i salderte forsvarsbudsjetter

Figur 2: Forsvarsbudsjettets andel av BNP og statsbudsjettet

Indekserte forsvarsutgifter

Figur 3: Forsvarsbudsjettets utvikling sammenlignet med utviklingen i allierte land, Russland og Kina

1.4.4 Flernasjonalt forsvarssamarbeid

Flernasjonalt forsvarspolitisk og militært samarbeid er blitt en stadig viktigere rammefaktor for utviklingen av forsvarssektoren, særlig for mindre og mellomstore land. Gjennom flernasjonale løsninger er det mulig å oppnå gevinster knyttet til økonomi, kompetanse, teknologi og forsvarsevne, som landene ikke kan klare alene.

Det er i dette lys at den norsk-svenske mulighetsstudien, som ble igangsatt av den norske og den svenske forsvarssjefen, om et gjensidig forsterkende samarbeid må forstås. En rekke prosjekter er i denne stu-

dien identifisert som realiserbare innenfor en bilateral ramme. Hensikten med samarbeidet er å utnytte landenes komparative fortrinn, effektivisere virksomheter og skape stordriftsfordeler innenfor styrkeproduksjon, logistikk og annen støttevirksomhet. På denne måten oppnås besparelser som setter begge land bedre i stand til å opprettholde bredde og kvalitet i forsvarsstrukturen og samtidig bidra til at en større del av strukturen er tilgjengelig for operativ bruk. Landene beholder nødvendig råderett over anvendelsen av egne operative styrker, men samarbeider om støttefunksjoner.

Norge deltar i internasjonalt materiellsamarbeid i både bi- og multilateral sammenheng. Innenfor NATO spiller CNAD (Conference of National Armaments Directors) en betydelig rolle som tilrettelegger og arena for materiellsamarbeid mellom de allierte, og med etableringen av European Defence Agency (EDA) har man gjennom den senere tid vært vitne til betydelig dynamikk innenfor det europeiske materiellsamarbeidet. Norge har, som eneste tredjeland så langt, inngått en samarbeidsavtale med EDA. Forsvarsdepartementet har også iverksatt et arbeid med å vurdere hvordan NATOs forsynings- og vedlikeholdsorganisasjon (NAMSA) kan benyttes mer effektivt av Norge i forbindelse med organisering av innkjøp, etterforsyning og vedlikeholdstjenester.

I Norden skjer samarbeidet innen Nordic Armaments Cooperation (NORDAC). Det nordiske forsvarssamarbeidet øker stadig i omfang og betydning. Det norsk-svenske samarbeidet som er innledet, er et konkret eksempel på dette, og omfatter også materiellområdet. Dette plansamarbeidet er åpent for de øvrige nordiske land, og har allerede tilført nytt innhold til samarbeidet i NORDAC.

Regjeringen ønsker en tydelig satsing på flernasjonalt samarbeid, med både allierte og partnere, som et virkemiddel for å bidra til en forsvarsutvikling i langsiktig balanse.

1.5 Forsvarspolitiske rammer, føringer og prioriteringer

I St.prp. nr. 48 (2007–2008) kapittel 5 redegjør Regjeringen i detalj for de rammer, føringer og prioriteringer som skal ligge til grunn for forsvarspolitikken og den videre utviklingen av Forsvaret. Hovedelementene i forsvarspolitikken er de forvarspolitiske mål, forsvarskonseptet og Forsvarets oppgaver. Det er avgjørende å anlegge et helhetlig og langsiktig perspektiv på den videre utviklingen av Forsvaret.

1.5.1 Forsvarspolitiske målsettinger

Med utgangspunkt i disse målsettinger er Regjeringens forvarspolitiske hovedmål å videreutvikle et forsvar som er i stand til å tilpasse seg utviklingen og møte utfordringene i raskt skiftende omgivelser, for å kunne verne om Norges sikkerhet, interesser og verdier. Forsvaret skal, innenfor sitt ansvarsområde og i samarbeid med andre nasjonale myndigheter, bidra til å oppfylle disse målene:

- Alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier, samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press.
- Gjennom deltakelse i flernasjonale fredsoperasjoner forankret i et klart og utvetydig folkerettslig grunnlag og internasjonalt forsvarssamarbeid,

bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet.

- Sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte i henhold til våre allianseforpliktelser, og til å møte ulike typer anslag og angrep for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet.
- Bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

1.5.2 Forsvarskonseptet

Operasjonaliseringen av de forvarspolitiske målene skjer gjennom forvarskonseptet, som angir de grunnleggende prinsippene for Forsvarets struktur, organisasjon og virksomhet. Forsvarskonseptet beskriver hvordan Forsvaret skal innrettes for på best mulig måte å kunne løse sine definerte oppgaver, og derigjennom også bidra til å realisere de sikkerhets- og forvarspolitiske mål. Gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), sluttet Stortinget seg til et forvarskonsept, som har følgende ordlyd:

"Forsvaret skal utvikles som et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel, der det tilstrebes en balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang. Virksomheten skal baseres på et nært samarbeid med relevante sivile myndigheter og på en verneplikt som praktiseres i tråd med Forsvarets behov. Fokus skal være på å sikre og fremme norske interesser, gjennom å kunne håndtere et bredt spekter av utfordringer både nasjonalt og internasjonalt."

Regjeringen legger til grunn at de bærende prinsipper i forvarskonseptet fortsatt har gyldighet, og at disse bør videreføres som et grunnlag for den videre utviklingen av Forsvaret. Samtidig er det avgjørende at fortolkningen av, og innholdet i, de ulike hovedelementene i forvarskonseptet kontinuerlig oppdateres i tråd med utviklingen og de overordnede sikkerhets- og forvarspolitiske prioriteringer. I proposisjonens kapittel 5.3 gir Regjeringen en nærmere beskrivelse av sin tilnærming til de ulike hovedelementene i forvarskonseptet.

1.5.3 Forsvarets oppgaver

Forsvarets oppgaver er detaljert beskrevet i proposisjonens kapittel 5.4. Det er Regjeringens syn at alle hovedoppgavene Forsvaret i dag ivaretar er viktige, og bør videreføres i neste langtidsplanperiode. Forsvarets oppgaver deles inn i nasjonale oppgaver, som i utgangspunktet må kunne løses nasjonalt og uten løpende alliert medvirkning. Videre pekes det

på oppgaver som løses i samarbeid med allierte og andre samarbeidspartnere, samt andre oppgaver, der andre myndigheter har primæransvaret og Forsvaret i utgangspunktet har en støttende rolle. Oppgavene listes som:

NASJONALE OPPGAVER

- Å sikre et nasjonalt beslutningsunderlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning.
- Å hevde norsk suverenitet og suverene rettigheter.
- Å ivareta myndighetsutøvelse på avgrensede områder.
- Å forebygge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser i Norge og norske områder.

OPPGAVER SOM LØSES I SAMARBEID MED ANDRE

- Å bidra til kollektivt forsvar av Norge og øvrige deler av NATO mot trusler, anslag og angrep.
- Å bidra til flernasjonalt krisehåndtering utenfor Norge, herunder fredsstøttende operasjoner.

ANDRE OPPGAVER

- Å bidra til internasjonalt militært samarbeid, herunder mot spredning av masseødeleggelsesvapen, innen nedrustning, rustningskontroll og støtte til sikkerhetssektorreform.
- Å bidra til ivaretagelse av samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver.

Det er politiet som har ansvaret for å forebygge og bekjempe terrorhandlinger på norsk territorium, som ikke er å anse som militære angrep. I en slik situasjon vil politiet, avhengig av omstendighetene, ha mulighet til å trekke på en rekke av Forsvarets kapasiteter, i henhold til de forutsetninger og prinsipper som fremgår av bistandsinstruksen. I tillegg har Forsvaret et selvstendig ansvar for å håndtere situasjoner som krever etablering av jagerflyberedskap og engasjering av luftmål for å hindre luftbårne terroranslag (såkalte renegade-situasjoner), siden det kun er Forsvaret som besitter slike kapasiteter og at håndtering av slike situasjoner er tidskritisk.

Skulle vi stå overfor så alvorlige terrorhandlinger at de kan utløse en nasjonal sikkerhetspolitisk krise eller ha sikkerhetspolitiske implikasjoner, vil det kunne være aktuelt å sette inn ressurser som spesialstyrker, helikoptre, kystvaktfartøyer, marinefartøyer og i siste instans kampfly. Slike terrorhandlinger kan sidestilles med et væpnet angrep i henhold til FN-paktens artikkel 51, som utløser selvforsvarsrett etter folkeretten, og det er Forsvaret som vil ha primæransvaret for å håndtere disse. I slike situasjoner kan det også være aktuelt å be om bistand fra NATO.

1.5.4 Operasjoner

Forsvarets hovedleveranse er operativ evne, og forberedelser til og gjennomføring av operasjoner står her helt sentralt.

Forutsetningen for utformingen av Forsvaret er at de ulike avdelingene, enkeltvis og sammen, skal bidra til å løse summen av Forsvarets oppgaver. Styrkeproduksjon og logistikk er virksomhet som skal sette militære styrker i stand til å gjennomføre operasjoner på en best mulig måte. Operasjoner i utlandet gjennomføres normalt sammen med allierte og partnere. Operasjoner hjemme kan foregå i nasjonal regi, men ved behov også i samarbeid med allierte.

Anvendelse av militær makt er alltid en følge av politiske beslutninger, og de politiske målsettingene vil alltid være overgripende og styrende for militære operasjoner. Når bidrag til militære operasjoner vurderes, må de politiske myndigheter alltid ta stilling til hensikt og formål med operasjonene. Forut for en flernasjonalt operasjon tar normalt FN, NATO eller flere stater i fellesskap stilling til hensikten. Samtidig må det etableres en klar nasjonal målsetting for deltagelsen, som en integrert del av vurderingen og beslutningen om å avgi nasjonale styrkebidrag. I denne forbindelse må det også tas stilling til hvilke forutsetninger som må oppfylles før Norge kan sette inn styrker i en gitt operasjon. Disse forutsetningene omfatter blant annet:

- Mandat. Enhver operasjon, ute som hjemme, må ha en nødvendig hjemmel i folkeretten og i nasjonal rett. Hjemmelen må kunne uttrykkes i et tydelig oppdrag til militære styrker. Dette handler om operasjonens legalitet og legitimitet, og vil alltid være et politisk ansvar.
- Regler for maktbruk (Rules of Engagement, ROE). Styrken må ha myndighet til å bruke makt i et omfang som setter den i stand til å oppfylle mandatet. Dette kan også sies å være knyttet til den faktiske gjennomføring av operasjonen og militære styrkers handlemåter. Regler for maktbruk fritar ingen fra plikten til å overholde så vel folkerettslige regler som norsk lov.
- Kommando og kontroll. Styrken må være sikret forsvarlig ledelse gjennom klare kommando- og ansvarsforhold. Dersom kommandomyndighet skal overføres til sjefen for en flernasjonalt styrke, må norske myndigheter være sikret tilstrekkelig innsyn og styring med hensyn til bruken av norske avdelinger.
- Beskyttelse. Norske avdelinger må ha tilstrekkelig mulighet til å beskytte seg mot angrep, enten ved egen hjelp eller ved at andre avdelinger støtter dem.
- Sanitet. Det må være en betryggende sanitetstjeneste som står i forhold til risikoen ved operasjo-

nen. Evne til medisinsk evakuering er en del av dette.

En nærmere beskrivelse av anvendelse av militære styrker og begreper angående militære operasjoner, kommando og kontroll av militære styrker, militær beredskap, totalforsvaret og sivilt-militært samarbeid samt trening og øving for å vedlikeholde og videreutvikle Forsvarets operative evne, er gitt i proposisjonens kapittel 5.6 til 5.10.

1.6 Struktur og organisering

I kapittel 6 i St.prp. nr. 48 (2007–2008) behandler Regjeringen videreutviklingen av Forsvarets struktur og organisering. Utgangspunktet for de endringer i Forsvarets struktur og organisasjon som Regjeringen anbefaler, er spekteret av utfordringer Norge vil kunne stå overfor. Dagens omskiftelige sikkerhetsbilde krever et moderne og fleksibelt innsatsforsvar som har høy operativ kvalitet, tilstrekkelig reaksjonsevne, utholdenhet, mobilitet og deployerbarhet, egenbeskyttelse og treningsstandard til å kunne møte hele spekteret av utfordringer både hjemme og ute. Utformingen av Forsvaret må i tillegg i størst mulig grad sikre at våre styrker kan operere sammen med allierte og partnere, og Forsvaret må ha evne til å håndtere de nasjonale oppgavene – både de løpende og de som måtte oppstå raskt – samtidig med at Forsvaret er engasjert i operasjoner i utlandet.

Regjeringen legger vekt på å utvikle en operativ struktur med en best mulig balanse mellom reaksjonsevne og utholdenhet i strukturen. Denne balansen krever et visst volum i styrkestrukturen for å gjøre det mulig å løse langvarige oppdrag hjemme og ute. Problemstillingen er særlig aktuell i forhold til mindre og sårbare fagmiljøer som er etterspurte internasjonalt, men er også en utfordring i andre deler av strukturen.

1.6.1 Den strategiske ledelsen av Forsvaret

Forsvarssektoren er organisert med fire etater under Forsvarsdepartementet:

- Forsvaret er Forsvarsdepartementets største underliggende etat og omfatter i all hovedsak den militære virksomheten, inkludert ansvaret for gjennomføring av militære operasjoner, styrkeproduksjon og logistikk.
- Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) er et tverrfaglig forskningsinstitutt, organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter med eget styre og vedtekter. Instituttet har til formål å drive forskning og utvikling for Forsvarets behov. FFI skal være en rådgiver i faglige spørsmål innenfor instituttets arbeidsområde, jf. proposisjonens kapittel 7.14.1.

- Forsvarsbygg (FB) er et forvaltningsorgan under Forsvarsdepartementet organisert som en egen virksomhet med eget styre og vedtekter. Forsvarsbygg bygger, forvalter og selger eiendom for forsvarssektoren og har etaten Forsvaret som største og viktigste kunde, jf. proposisjonens kapittel 7.15.3.
- Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er en etat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. NSM rapporterer til Justisdepartementet for oppgaveløsning i sivil sektor og til Forsvarsdepartementet for militær sektor. Direktoratets hovedoppgaver er å koordinere sikkerhetstiltak og kontrollere sikkerhetsrelaterte forhold i de virksomheter som er omfattet av sikkerhetsloven, jf. proposisjonens kapittel 7.15.2. NSM har også andre oppgaver i så vel sivil som militær sektor, herunder oppgaven med å være nasjonal varslings- og håndteringsinstans for computergenererte angrep mot samfunnskritisk IKT-infrastruktur.

Den strategiske ledelsen av Forsvaret utgjøres av Forsvarsdepartementet, der forsvarssjefen og de militærstrategiske funksjoner er integrert, samt Forsvarsstaben. Hovedtrekkene i den eksisterende ledelsesmodellen ble besluttet av Stortinget gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), og ble implementert høsten 2003. I forrige langtidsplan, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004), ble det lagt til grunn en ytterligere videreutvikling og effektivisering av den strategiske ledelsen.

Regjeringen ønsker å videreutvikle den strategiske ledelsen av Forsvaret med utgangspunkt i hovedtrekkene i den ledelsesmodellen Stortinget vedtok i 2002, der forsvarssjefen og de militærstrategiske funksjoner er integrert i departementet. Forsvarsdepartementets rolle som regjeringskontor forblir uendret, men videreutvikles for bedre å ivareta det helhetlige ansvaret for strategisk planlegging og styring av sektoren, herunder også støtte til forsvarssjefen i utøvelsen av hans rolle som militærfaglig rådgiver i departementet.

Forsvarsstaben skal videreutvikles til et dedikert stabsapparat for å støtte forsvarssjefen i rollen som etatssjef. Den nye Forsvarsstaben vil sammen med Forsvarsdepartementet utgjøre forsvarssjefens stabsapparat for å støtte ham i utførelsen av begge hans funksjoner – som øverste fagmilitære rådgiver i departementet, og som etatssjef.

Generalinspektørene og deres stabsfunksjoner organiseres utenfor Forsvarsstaben som et underliggende nivå til denne på linje med øvrige underlagte

sjefer. Dette ledelsesnivået etableres ved å lokalisere generalinspektørene og deres stabfunksjoner i tilknytning til forsvarsgrenenes virksomhet. Den konkrete lokaliseringen og organiseringen er behandlet under den enkelte forsvarsgren og i proposisjonens kapittel 6 og 7.

1.6.2 Forsvarets operative kommandostruktur

Hovedoppgavene til den operative kommandostrukturen er ledelse av operasjoner nasjonalt og oppfølging av styrker i operasjoner i utlandet, samt å klargjøre for bruk av operative styrker i tråd med nasjonale krav og NATO-forpliktelser. En annen viktig funksjon er tilrettelegging for alliert trening i Norge, samt ledelse og koordinering av fellesoperative og allierte øvelser.

Forsvarets operative kommandostruktur utgjøres i dag av Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) på Jåtta i Stavanger med Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) på Reitan ved Bodø som en underlagt krisestyringskommando. LDKN ivaretar enkeltstående hendelser og daglige situasjoner i nordområdene som i utgangspunktet ikke forventes å ha omfattende sikkerhetspolitiske implikasjoner.

Regjeringen mener at det er behov for å justere kommandostrukturen og anbefaler derfor at virksomheten som i dag ivaretas av FOHK og LDKN samles, og at det etableres ett Forsvarets operative hovedkvarter. Dette anbefales lokalisert til Reitan ved Bodø primært av hensyn til nordområdenes sentrale betydning også i fremtiden.

ETTERRETNINGSTJENESTEN

En omfattende omstrukturering på 1990-tallet satte tjenesten bedre i stand til å ivareta rollen som strategisk etterretningstjeneste etter avslutningen av den kalde krigen. E-tjenesten er i dag Norges utenlands etterretningstjeneste. Tjenesten er underlagt forsvarssjefen og støtter både sivile og militære brukere med informasjon og vurderinger, i tråd med lov om Etterretningstjenesten av 1998. E-tjenesten prioriteres også i kommende periode.

SPESIALSTYRKER

Forsvarets spesialstyrker bidrar med fleksible, anvendelige og unike kapasiteter som kan benyttes selvstendig, som supplement til andre styrker eller til støtte for andre etater. Styrkene nyttes primært for å oppnå militærstrategiske eller operasjonelle målsettinger. Forsvarets spesialstyrker består av Forsvarets Spesialkommando/Hærens Jegerkommando (FSK/HJK), Marinejegerkommandoen (MJK) og som i tillegg støttes av en Luftving. Disse enhetene inngår i de respektive forsvarsgrenene, men er strategiske

styrker som ved anvendelse kommandomessig underlegges hensiktsmessig nivå.

Forsvarets spesialstyrker anbefales videreutviklet, med fokus på løsninger der viktig kompetanse og kapasitet bevares og videreutvikles, samtidig som innretningen blir mer kostnadseffektiv og hensiktsmessig. Det legges spesiell vekt på å videreutvikle styrkene samstemt og koordinert. I denne sammenheng vil det bli vurdert tiltak for å legge til rette for bedre overordnet oppfølging og ledelse av spesialstyrkene på strategisk nivå.

1.6.3 Hæren

Hærens oppgave er å produsere fredsoperative og stridsklare avdelinger for bruk både nasjonalt og internasjonalt i fred, krise og krig. Våre hærstyrker løser til daglig oppgaver relatert til grensevakt og vakthold ved de kongelige residenser. Hærens internasjonale bidrag er rettet mot alt fra regulære stridsoppdrag til vakt og sikring, overvåkning og stabiliseringsoppdrag. Hærstyrkene er løpende engasjert i oppdrag nasjonalt, i tillegg til å stille den største andelen av våre bidrag til operasjoner i utlandet.

HÆRENS STYRKER OG OPERATIVE KAPASITETER

Behovet for landstyrker som kan bidra i operasjoner over tid – spesielt i operasjoner i utlandet – er fortsatt høyt. Samtidig er dagens landbidrag i operasjoner i utlandet på et nivå som er for høyt til å kunne videreføres, både på kort og lang sikt. Regjeringen legger derfor opp til – med utgangspunkt i vernepliktenes grunnleggende rolle i forsvarskonseptet – å styrke Hæren, gjennom økt bemanning i strukturen, samt lengre trenings- og utdanningstid. Regjeringens overordnede målsetting med utviklingen av Hærens struktur er å sikre og realisere en robust brigadestruktur, der enheter med vervede mannskaper og enheter der hovedtyngden er mannskaper inne til førstegangstjeneste, utgjør grunnlaget for både nasjonal beredskap og bidrag til operasjoner i utlandet. Avdelinger med mannskaper inne til førstegangstjeneste vil etter seks måneders utdanning nå et treningsnivå som gjør de skikket til å stå på beredskap for enklere oppgaver nasjonalt.

Det legges opp til en bemanningsmessig styrking av brigadestrukturen i Nord-Norge. Telemark bataljon videreføres som en stående enhet med vervet personell på høy beredskap. Telemark bataljon og den ene bataljonen i Nord-Norge vil være mekaniserte bataljoner, og vil i de nærmeste årene være utrustet med blant annet Leopard stridsvogner og CV 90 stormpanservogner. Den siste manøverbataljonen i Nord-Norge vil være oppsatt med lett pansrede hjul- og beltekjøretøyer. Denne bataljonen vil være egnet for lettere oppgaver enn mekanisert strid mot en kon-

vensjonell motstander, slik de to mekaniserte bataljonene er utrustet for.

Brigadens ledelsesstøtteelementer, de taktiske støtteelementene, samt logistikkstøtten styrkes noe på personellsiden. Denne økningen, kombinert med forlenget oppøvningsperiode for internasjonale bidrag, vil gi en bedret innsatsevne og utholdenhet i Hæren. Etterretningsbataljonen er den organisatoriske rammen for ISTAR-funksjonen i Hæren og vil øke sin operative evne gjennom tilføring av stridstekniske ubemannede luftfartøy og styrking av analysekapasiteten.

Mobil taktisk landkommando/6. divisjonskommando slås sammen med brigadeføringen. Brigadekommandoen vil være fleksibel, skalerbar, og dekke behovet for taktisk ledelse av landstyrker.

Hans Majestet Kongens Garde (HMKG) videreføres som stående avdeling med dagens ambisjonsnivå der mannskaper inne til førstegangstjeneste utgjør hoveddelen av personellet. HMKG vil fortsatt ivareta sin hovedoppgave som er vakthold og sikkerhet for Kongehuset. HMKG ivaretar også viktige oppgaver gjennom sin kulturelle og seremonielle virksomhet.

Tabell 1.6.1: Hærens operative kapasiteter

Operativ evne	Strukturelement
Evne til å lede egne og flernasjonale styrker i Norge	Brigadekommando Brigade Nord
Evne til landoperasjoner i Norge	Brigade Nord
Evne til ledelse av flernasjonale styrker utenfor Norge	Deler av brigadekommando Brigade Nord, manøverenhet og tilpasset ledelses-, taktisk og logistisk støtte
Evne til å deployere stridsgrupper på bataljons- og kompaninivå nasjonalt og internasjonalt	<ul style="list-style-type: none"> – 2 mekaniserte manøverbataljoner – 1 lettpansret manøverbataljon – Ledelse (sambandsbataljon/militærpolitikkompani/etterretningsbataljon) – Taktisk støtte (ingeniørbataljon/artilleribataljon) – Taktisk logistikkstøtte (logistikkbataljon) – Sanitetsstøtte (sanitetsbataljon)
Suverenitetshevdelse gjennom evne til kontinuerlig grensevakt	Grensevakten
Vakthold og sikring for Kongehuset	Hans Majestet Kongens Garde
Evne til å gjennomføre spesialoperasjoner	Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando

1.6.4 Sjøforsvaret

Med Norges langstrakte kystlinje og omfattende ansvarsområde og interesser til havs, har Sjøforsvaret en helt sentral rolle i håndteringen av de utfordringer vi vil kunne møte i våre nærområder. Samtidig skal Sjøforsvaret også i fremtiden være en viktig bidragsyter til operasjoner i utlandet, og jevnlig bidra både til NATOs stående marinestyrker og til operasjoner i regi av FN og NATO.

Grensevaktjenesten videreføres og ivaretar myndighetsutøvelse, støtte til Grensekommisjonen og suverenitetshevdelse langs den norsk-russiske grensen, herunder ivaretagelse av norske Schengenforpliktelser.

Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando videreutvikles. Avdelingen inngår i Hærens struktur, men er en strategisk fellesressurs.

HÆRENS STRUKTUR OG ORGANISERING

Det legges til grunn at hovedtrekkene i Hærens organisering videreføres. Det er Regjeringens intensjon å legge til rette for et robust og tydelig ledelsesnivå i forsvarsgrenene med et mer helhetlig ansvar samt nærhet til den underlagte virksomheten. Dette skal oppnås gjennom å slå sammen Hærstaben, som i dag er en del av Forsvarsstaben, og underliggende nivå og kompetansemiljø. Denne sammenslåingen vil kunne påvirke den konkrete organiseringen av enkelte funksjoner som i dag organiseres under Hærens styrker (HSTY) og Hærens Transformasjons- og doktrinekommando (TRADOK). Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando videreføres som egen avdeling i Hæren.

SJØFORSVARETS STYRKER OG OPERATIVE KAPASITETER

Sjøforsvarets styrker og operative kapasiteter er organisert i Kysteskadren og Kystvakten. For Kystvakten anbefaler Regjeringen en videreføring av en moderne og effektiv fartøysstruktur støttet av nye NH-90-helikoptre. Med den anbefalte strukturen vil Kysteskadren være i stand til å styrkeprodusere, gjennomføre sjønektelse- og sjøkontrolloperasjoner

og ha forbedret evnen til myndighetsutøvelse, suverenitetshevdelse og krisehåndtering.

Sjøforsvarets fartøysstruktur anbefales videreført bestående av fem fregatter med NH-90-helikoptre, seks missiltorpedobåter (MTB), seks mineryddingsfartøyer og seks ubåter, i tillegg til logistikkfartøy. Det taktiske, sjøbaserte ledelselement (Commander Norwegian Task Group – CNORTG) anbefales også videreført. Sjøbasert logistikkstøtte og evne til deployering av integrerte maritime styrkeforband både hjemme og ute planlegges på sikt styrket gjennom innfasing av et nytt logistikkfartøy. Et slikt fartøy vil gi Forsvaret en større operativ utholdenhet i nasjonal og internasjonal innsats.

De nye fregattene av Fridtjof Nansen-klassen utrustes med NH-90-helikoptre. Fregattenes deployeringsevne og utholdenhet, kombinert med sensor- og våpenkapasiteter, gjør at fartøyene kan gi relevante bidrag over et bredt spekter av scenarier, blant annet i forbindelse med nasjonal episode- og krisehåndtering eller som bidrag til NATOs stående styrker i forbindelse med flernasjonalt krisehåndtering.

Undervannsbåtene videreføres med seks fartøyer. Regjeringen vil videreføre dagens seks mine-rydderfartøyer, bestående av tre Oksøy-klasse minejaktfartøyer og tre Alta-klasse minesveipere. Mine-rydderne planlegges oppgradert med autonome undervannsfarkoster.

Regjeringen anbefaler å videreføre de nye missiltorpedobåtene av Skjold-klassen. Skjold-klasse MTB har farts- og manøveregenskaper som gjør at de er spesielt egnet til å utfylle fregattene i overflaterollen i kystnære operasjoner. Videreføring av disse fartøyene er spesielt knyttet til Regjeringens vektlegging av en tydelig maritim tilstedeværelse med relevante militære kapasiteter i våre interesseområder, særlig i nord.

Kystjegerkommandoen (KJK) anbefales videreutviklet. Kystjegerkommandoen har både land- og fartøysselementer. Kystjegerkommandoen skal fortsatt innrettes mot ISTAR-relaterte oppdrag i egen kystsoner.

Marinejegerkommandoen inngår som en del av Forsvarets spesialstyrker og videreføres med en mindre bemanningsmessig styrking.

Minedykkerkommandoen videreføres. Denne avdelingen utfyller kapasiteten som ligger i minerydderfartøyene. Kommandoen har også en viktig rolle knyttet til alle typer eksplosivrydding, og gjennomfører kontinuerlig oppdrag både under vann og på land også til støtte for sivile myndigheter.

Marinens logistikkvåpen består i dag av teknisk fagpersonell og et antall støttefartøyer, i hovedsak av KNM Valkyrien og KNM Tyr. De eksisterende fartøyene planlegges erstattet med et nytt logistikkfartøy.

Den rekvirerte fartøysstrukturen, bestående av rekvirerte sanitetsfartøy, vurderes videre i perioden.

Kystvakten videreføres med 15 fartøyer, hvorav ytre kystvakt består av 10 fartøyer, og indre kystvakt av fem fartøyer. Strukturforslaget innebærer en prioritering av den ytre kystvakten. Det er lagt til grunn en kvalitativ oppgradering av fartøysstrukturen, kombinert med en betydelig økt overvåkningskapasitet og mobilitet ved innføring av nye NH-90-helikoptre til erstatning for dagens Lynx-helikoptre. Indre kystvakt videreføres med fem fartøyer utrustet med mindre hurtiggående patruljefartøyer som kan operere selvstendig for økt fleksibilitet og dekningsgrad. Sett i sammenheng med en ny og moderne sjøheimerversstruktur, vil den samlede kapasiteten til overvåkning i kystnære farvann og kontroll med skipstrafikken langs kysten styrkes. Det legges opp til at alle fartøyene, både i indre og ytre kystvakt, driftes med et tobesetningskonsept for maksimal utnyttelse av tilgjengelige fartøyer. Regjeringen vil også vurdere å kjøpe de leide kystvaktfartøyene som er bygget etter Forsvarets spesifikasjoner.

Samtidig videreføres dagens overvåkningskapasiteter representert ved Orion maritime patruljefly og kystradar-kjeden i nord, supplert med overvåkningsdata fra satellitt og informasjon fra det automatiske identifikasjonssystemet (AIS). Denne betydelige overvåkningskapasiteten gir økt evne til effektiv utnyttelse av fartøysstrukturen i Kystvakten, slik at den kan benyttes på en målrettet og preventiv måte.

SJØFORSVARETS STRUKTUR OG ORGANISERING

Hovedtrekkene i Sjøforsvarets organisasjon videreføres. Det er Regjeringens intensjon å slå sammen Sjøforsvarsstaben, som i dag er en del av Forsvarsstaben, og underliggende nivå og kompetansmiljø. Denne sammenslåingen vil kunne påvirke den konkrete organiseringen av enkelte funksjoner som i dag organiseres i Kysteskadren (KE) og Sjøforsvarets skoler (SSK).

Kystvakten videreføres som en del av Sjøforsvaret med Kystvaktstaben, KV Sør og KV Nord. Sjef Kystvaktens fagansvar videreføres, og funksjonen som kystvaktfaglig kontaktpunkt for øvrige aktuelle sektorer i spørsmål knyttet til deres forvaltningsmessige ansvarsområde videreføres.

Tabell 1.6.2: Sjøforsvarets operative kapasiteter

Operativ evne	Strukturelement
Evne til å lede flernasjonale maritime operasjoner i og utenfor Norge	Commander Norwegian Task Group (CNORTG)
Evne til kontinuerlig tilstedeværelse, overvåkning, suverenitetshendelse, og i tillegg myndighetsutøvelse i norske farvann. Evne til raskt å kunne forsterke tilstedeværelse i forbindelse med episode- og krisehåndtering.	– 5 Fridtjof Nansen-klasse Fregatter m/NH-90
Etablere sjønektelse og sjøkontroll begrenset i tid	– 6 Skjold-klasse MTB
Evne til deltakelse i flernasjonale operasjoner	– 6 Ula-klasse Undervannsbåter
	– 6 Alta/Oksøy-klasse Mineryddingsfartøy
	– Kystjegerkommadoen
	– Logistikk og støttefartøy
	– Minedykkerkommandoen
Evne til å gjennomføre spesialoperasjoner	Marinejegerkommandoen
Evne til kontinuerlig tilstedeværelse, overvåkning, suverenitetshendelse, og myndighetsutøvelse	– 1 Svalbard-klasse Ytre kystvakt m/NH-90
	– 3 Nordkapp-klasse ytre kystvakt m/NH-90
	– 6 Ålesund/Harstad/ Barentshav-klasse ytre kystvakt
	– 5 Nornen-klasse indre kystvakt m/hurtiggående patruljebåter

1.6.5 Luftforsvaret

Luftforsvaret kjennetegnes ved fleksible styrker som på kort varsel kan settes inn og dekke store områder. Luftstyrkenes oppdrag vil normalt være overvåkning, informasjonsinnhenting, luftkontroll, bekjemping av landmål eller mål på sjøen, suverenitetshendelse og lufttransport, primært til støtte for andre forsvarsgrener.

LUFTFORSVARETS STYRKER OG OPERATIVE KAPASITETER

Operativ ledelse av luftstridskrefter ivaretas sentralisert gjennom Forsvarets operative hovedkvarter i nasjonale operasjoner, og gjennom NATOs kommandokjede når norske luftstyrker bidrar i utlandet, eller ved flernasjonale operasjoner i Norge. En forutsetning for strukturens luftoperative leveranser er kontroll og varsling (K&V). Det operative K&V-systemet, som i dag består av kontroll- og varslingsstasjonene på Sørreisa og Mågerø, bidrar til NATOs strategiske luftovervåkning. Samtidig er også K&V-systemet en vital del av den nasjonale kommandokjeden, både ved kontinuerlig overvåking av norsk og tilstøtende luftrom og for å lede, og kontrollere innsatsen til luftstyrker i nasjonale operasjoner. Et effektivt K&V-system er derfor en forutsetning for å

kunne gjennomføre suverenitetshendelse og andre typer luftoperasjoner i vårt nasjonale interesseområde og for en optimal taktisk utnyttelse av luftstridskrefter i alle typer av operasjoner. Den eksisterende K&V-strukturen anbefales videreført, og utvikles videre i tråd med NATOs plan for integrasjon av det moderne og enhetlige kommando- og kontrollsystemet, ACCS (Air Command and Control System).

Kampfly er avgjørende for å hevde nasjonal suverenitet, kontrollere luftrommet, og skape forutsetninger for at andre militære styrker kan operere. Regjeringen anbefaler å videreføre en kampflyflåte med 48 F-16. De resterende ni kampflyene videreføres inntil videre som reservemateriell for å redusere usikkerheten knyttet til flåtens tekniske status samt for å øke materielltilgjengeligheten.

Dagens F-16-kampfly vil, med planlagte oppgraderinger, ha en forventet operativ levetid til 2015–2020. Med bakgrunn i dette planlegges det med å videreføre den nåværende F-16-kampflystrukturen, og at nye kampfly til erstatning for F-16 anskaffes på det mest optimale tidspunktet etter ca. 2015. Forventet levetid for en ny kampflystruktur kan være så lang som 40 år.

Prosjektet for å erstatte dagens kapasitet er i ferd med å utarbeide et sentralt beslutningsdokument (fremskaffelsesløsning). Antallsanalysene står sentralt i dette dokumentet. Ambisjonsnivået beskrevet i

denne langtidsproposisjonen vil bli benyttet i vurderingen av kandidatene, antyde det nødvendige antallet fly for å erstatte dagens F-16 og derigjennom forslag til kostnadsramme for selve anskaffelsen. Fremskaffelsesløsningen utgjør også grunnlaget for en egen stortingsproposisjon. Målsettingen er å fremme denne for Stortinget sent i 2008.

Det er foreløpig lagt til grunn at det kan avsettes ca. 24 mrd. kroner innenfor forsvarsrammen til anskaffelse av nye kampfly – gitt at øvrige forutsetninger i planleggingen holder. En full erstatning av kampflyvåpenet vil kreve betydelige investeringer utover dette nivået. Regjeringen vil komme tilbake til dette spørsmålet i den planlagte proposisjonen om anskaffelse av nye kampfly.

Dagens tre DA-20-fly for elektronisk krigføring, systemkontroll, kalibrering og transport (DA-20), anbefales videreført.

De maritime patruljeflyene P-3 C og P-3 N vil fortsatt være sentrale i overvåkning av større havområder, med sensorinformasjon, i miljø- og ressursforvaltning, samt i søk- og redningstjeneste. Regjeringen anbefaler derfor å videreføre dagens fire P-3 C og to P-3 N maritime patruljefly.

Dagens seks Lynx-helikoptre er planlagt utfaset i takt med innføringen av totalt fjorten NH-90-helikoptre til støtte for fregatt og kystvakt.

Med hensyn til Norges evne til selvstendig nasjonal lufttransport er det allerede besluttet å innfase fire nye C-130J transportfly til erstatning for dagens seks C-130H. Tilgangen på strategisk lufttransport planlegges etablert gjennom NATOs C-17-initiativ, nærmere beskrevet i proposisjonens kapittel 6.10.2.

Transporthelikoptre er viktige for å dekke Forsvarets behov for transportstøtte, og for å gi landstyrker og spesialstyrker nødvendig mobilitet og fleksibilitet. I tillegg er transporthelikoptrene en sentral kapasitet knyttet til hurtig medisinsk evakuering. De eksisterende atten Bell 412 videreføres. Deler av denne flåten oppgraderes for å understøtte operasjoner med spesialstyrkene fra Hæren og Sjøforsvaret. Det forberedes også en styrking av transporthelikopterkapasiteten på sikt, primært til støtte for landstyrker.

Tabell 1.6.3: Luftforsvarets operative kapasiteter

Operativ evne	Strukturelement
Evne til effektiv luftromsovervåkning og kontroll av luftstridsmidler	2 K&V-enheter
Evne til suverenitetshevdelse og krisehåndtering i luften	48+9 F-16-kampfly
Evne til elektronisk krigføring, kalibrering, kontroll og transport	3 DA-20 EK/ViP-fly
Evne til å beskytte utvalgte militære og sivile installasjoner	Deployerbart og forsterket luftvern batteri NASAMS II

Det bakkebaserte luftvernet NASAMS II videreføres og videreutvikles. Strukturen består av et batteri på høy beredskap for alle typer operasjoner, nasjonalt og internasjonalt, samt et mobiliseringsbatteri. Regjeringen anbefaler å videreutvikle denne strukturen til ett forsterket, stående batteri med utgangspunkt i den totale materiellmengden fra dagens to batterier. Denne nye større enheten vil ikke ha mobiliseringsinnslag, men baseres på tjenestegjørende personell og beredskapskontrakter. Enheten videreføres inntil videre med en delt lokalisering (Bodø og Ørland).

Luftforsvarets deployerbare basesett er en forutsetning for Luftforsvarets evne både til nasjonal og internasjonal innsats. Dagens vedtatte operative struktur består av to basesett med begrenset kapasitet. Regjeringen anbefaler en organisatorisk sammenslåing av disse to basesettene til en samlet basesettkapasitet. Denne større enheten videreføres inntil videre med en delt lokalisering (Rygge og Ørland).

Redningstjenesten med dagens tolv Sea King-helikoptre anbefales videreført, og beredskapen styrkes i henhold til Justisdepartementets krav og retningslinjer. Anskaffelse av nye helikoptre til redningstjenesten er ennå ikke avklart.

Inntil videre planlegges det med en anskaffelse av stridstekniske ubemannede luftfartøy, hovedsakelig til oppklaringsenhetene i Hæren. Den planlagte anskaffelsen av taktiske ubemannede luftfartøyer (UAV) vil ikke bli gjennomført.

LUFTFORSVARETS STRUKTUR OG ORGANISERING

Hovedtrekkene i Luftforsvarets organisasjon videreføres. Det er Regjeringens intensjon å legge til rette for et robust og tydelig ledelsesnivå i forsvarsgrenene med et mer helhetlig ansvar samt med nærhet til den underlagte virksomheten. Dette skal oppnås gjennom å slå sammen Luftforsvarsstaben, som i dag er en del av Forsvarsstaben, med underliggende nivå og kompetansemiljø. Denne sammenslåingen vil kunne påvirke den konkrete organiseringen av enkelte funksjoner som i dag organiseres i de forskjellige luftvingene, Luftforsvarets utviklings- og kompetansesenter (LUKS) og Luftoperativt inspektorat (LOI).

Operativ evne	Strukturelement
Evne til taktisk transportstøtte til andre forsvarsgrener, med transportfly og transporthelikoptre for nasjonale operasjoner og operasjoner i utlandet	4 C 130 J-transportfly
Evne til å løse oppdrag knyttet til suverenitetshevdelse og maritim overvåkning, i tillegg til miljø og ressursforvaltning, samt søk og redningstjeneste	18 Bell 412 helikoptre 6 P3 C/N maritime patruljefly 14 NH-90-helikoptre 12 Sea King-redningshelikoptre
Evne til understøttelse av styrkebidrag	Basesett

1.6.6 Heimevernet

Som følge av et bredere og sammensatt trusselbilde har Heimevernet (HV) de senere år fått en mer sentral rolle i forbindelse med samfunnsikkerhet og bistand ved kriser. HV har i dag et territorielt ansvar, og skal i tillegg kunne forsterke annen militær tilstedeværelse i utsatte områder. Videre skal HV ivareta andre typer spesielle oppdrag som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker, beskytte viktig infrastruktur og mottak av allierte forsterkninger. HV kan etter anmodning også yte bistand til sivile myndigheter. Alvorlig kriminalitet og håndtering av trusler om terror eller terroranslag er i utgangspunktet politiets oppgave, men vil etter anmodning fra politiet kunne bli håndtert med støtte fra HV. Dette gjelder særlig vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur.

Dette innebærer samarbeid med lokale myndigheter som politi, fylkesmenn, kommuner og etater innenfor rammen av totalforsvaret. Et HV som kjenner nærområdene og lokale sikringsobjekter vil spille en viktig rolle i forbindelse med krisehåndtering og samfunnsikkerhet. HV skal fortsatt være mobiliseringsbase med kort reaksjonstid, godt trent og utrustet.

Regjeringen ønsker å styrke HVs evne til samvirke med andre forsvarsgrener og ordningen med frivillige HV-soldater for å støtte forsvarsgrenenes deltakelse i operasjoner i utlandet utvides, jf. St.prp. nr. 1 (2007–2008).

HEIMEVERNETS STYRKER OG OPERATIVE KAPASITETER

Regjeringen anbefaler å videreføre og følge opp den kvalitetsreformen som nå pågår i HV, med spesiell vekt på å videreføre HVs evne til å reagere raskt, med godt trent og utrustede styrker. Dagens differensierte innretning videreføres med en styrke på totalt 45 000. Styrken vil bestå av inntil 5 000 i innsatsstyrken, ca. 25 000 i forsterkningsstyrken og ca. 15 000 i oppfølgingsstyrken.

Innsatsstyrkene vil fortsatt være HVs høyest prioriterte avdelinger og skal utføre sikring av vitale objekter. I dette ligger også evne til bekjempelse av

mindre fiendtlige styrker. Forsterkningsstyrkene og oppfølgingsstyrkene har lavere beredskap enn innsatsstyrkene. Disse styrkene skal fortsatt kunne overta oppdrag og ressurser fra innsatsstyrkene og vil for øvrig utgjøre en betydelig ressurs i forhold til støtte til det sivile samfunn.

Luftheimevernet videreføres som en integrert del av baseforsvaret til Luftforsvarets baser, men kan i tillegg brukes i samme oppdragspekter som styrkene i Landheimevernet.

Sjøheimevernet (SHV) videreføres med en SHV-kommando i sør og en gruppe i nord. SHV har fire innsatsstyrker med relativt kort reaksjonstid. SHV består av kapasiteter for maritim overvåkning, kontroll med skipsfart, kontrolldykking, bevoktning, bording, objektsikring samt eskortering og sikring av andre maritime enheter. SHV planlegges utrustet med fartøyer for kommando og kontroll, logistikk og styrkeproduksjon, samt små hurtiggående flerbruksfartøyer som i tillegg til å gi nødvendig taktisk mobilitet, også kan nyttes i utførelse av de øvrige oppgaver.

HEIMEVERNETS STRUKTUR OG ORGANISERING

Hovedtrekkene i HVs organisasjon med distrikts- og områdeorganisering, der innsatsledelse, innsatsstyrker, forsterkningsstyrker og oppfølgingsstyrker inngår, samt luft- og sjøheimevernet, videreføres. Utdanning av befal og mannskaper til HVs struktur vil bli ivaretatt gjennom forsvarsgrenene, og gjennom en egen HV utdanningsenhet for befal på Porsangmoen. HV-distriktene viderefører funksjonene som et regionalt ledelsesapparat under Forsvarets operative hovedkvarter.

Grunnlaget for å videreføre kvalitetsreformen legges gjennom den foreslåtte justeringen i HV-strukturens volum, samt endringer i HVs ledelse og styrkeproduksjon. Regjeringen anbefaler å redusere distriktsstrukturen til elleve HV-distrikter. Denne reduksjonen må ses i sammenheng med videreføring av kvalitetsreformen, og er nødvendig blant annet for å finansiere videreføring av en operativ struktur i Heimevernet med høy kvalitet, både i forhold til utrustning og treningsnivå. HV 07 og 08 legges ned

og et nytt distrikt lokaliseres til Vatneleiren grunnet nærhet til oljevirkksomheten i Stavanger-regionen. HV 17 og 18 legges ned og et nytt distrikt lokaliseres til Høybukthoen grunnet nærhet til grensen og kompetanse- og familiemessige hensyn gjennom samlo-

kalisering med GSV. HV-skolen på Dombås videreføres. HVs utdanningsvirksomhet på Værnes anbefales avvirket. Det vises til kapittel 7 for en nærmere omtale av disse endringene.

Tabell 1.6.4: Heimevernets operative kapasiteter

Operativ evne	Strukturelement
Evne til å lede innsatsenheter, territorielt ansvar og samarbeid/koordinering med sivile og militære ressurser	Distriktsstaber med innsatskommando Områdestrukturen og områdestaber SHV-kommando
Evne til å stille hurtige reaksjonsstyrker nasjonalt	Distriktsvise innsatsstyrker land, luft og sjø med inntil 5 000 personell
Evne til utholdenhet i forbindelse med oppgaveløsning nasjonalt	Forsterkningstyrker ca. 25 000 personell Oppfølgingsstyrker ca. 15 000 personell

1.6.7 Fellesavdelinger og -kapasiteter

Forsvarets fellesavdelinger består av strukturelementer og avdelinger innrettet for å støtte enheter fra alle forsvarsgrener. Disse enhetene vil også kunne nyttes som selvstendige nasjonale bidrag i flernasjonale styrkestrukturer, eller som dedikert støtte til nasjonale bidrag i operasjoner hjemme og i utlandet.

FELLES LOGISTIKK

Alle felles logistikk- og støtteavdelinger skal dimensjoneres for å understøtte den nasjonale strukturen, men skal kunne inngå i flernasjonale forband. Dagens deployerbare logistikk- og støtteavdelinger er delvis basert på mobiliseringsenheter, mens de styrker som skal støttes i stor grad er stående avdelinger. Dette skaper ubalanse. For å øke reaksjonsevnen og tilgjengeligheten på disse enhetene er det behov for å øke andelen av fast tilsatt personell og sivilt/vernepliktig personell med beredskapskontrakter. I tillegg er det en målsetting å kunne benytte en større andel av personellet i logistikk- og støttestrukturen også i den operative støttestrukturen.

Den deployerbare logistikken som skal understøtte de primære innsatsenhetene styrkes. Logistikkbasene er en del av de operative leveransene og vil videreutvikles og styrkes. Totalt sett er logistikkstøtten dimensjonert for å kunne etablere inntil tre logistikkbaser samtidig, til støtte for nasjonale operasjoner og operasjoner i utlandet. Theater Enabling Force (TEF) videreføres etter samme konsept som i dag og skal sørge for kapasitet til å kunne etablere og avvikle baser i forbindelse med operasjoner. Forsvarets kapasitet til vannrensing videreføres i en felles vannrenseenhet med tre vannrenselag.

Store deler av Forsvarets transportbehov i fredsdrift er dekket gjennom kontrakter med sivile trans-

portselskaper. Det er fortsatt nødvendig å ha militær landtransportkapasitet for å operere i operasjonsområder både hjemme og ute. To landtransportkompanier skal ivareta dette behovet. Evne til transportkontroll som en del av logistikkstøtten, videreføres med en transportkontrollenhet.

Behovet for egne mobiliseringsavdelinger for å støtte NATO-avdelinger i Norge er redusert. Med dette som bakgrunn anbefales det å videreføre en av dagens to vertslandsstøttebataljoner. Denne har ansvar for mottak og understøttelse av US Marine Corps Prepositioning Program-Norway (MCPN) og inngår i avtalen Norge har med USA om forhåndslagring.

Kapasiteten til å etablere og drive luftterminaler og havne-/jernbaneterminaler (Airlift Operational Unit og Cargo transfer Unit) videreføres, knyttet til terminaldrift i operasjoner nasjonalt og i utlandet.

FELLES SANITET

Den helsemessige beredskapen for våre soldater hjemme og ute er viktig, og sanitetsstøtten skal tilpasses de operative utfordringene slik at personellet til enhver tid kan få en tilfredsstillende medisinsk behandling. Forsvarets operative sanitetskapasitet skal styrkes og økt samarbeid med sivile fagmiljøer/sykehus skal videreutvikles. Forsvarets operative sanitetskapasiteter skal videreutvikles som modulbaserte enheter og støtte Forsvarets operative struktur med blant annet feltsykehuskapasitet. Kapasiteten skal videre kunne levere sanitetshjelpelapp eller tilsvarende for fellesstyrker, landeveis evakuering, medisinsk beredskap til fly- og helikopterevakuering og spesialisthelsetjenester, samt bemanne det planlagte logistikkfartøyet med sanitetselementer. En videreutvikling av den operative sanitetskapasiteten

vil også bli vurdert i en flernasjonal ramme gjennom et samarbeid med Sverige.

FELLES LEDELSESSTØTTE OG OPERATIV STØTTE

Forsvarets informasjonsinfrastruktur understøtter Forsvarets evne til å løse sine oppgaver i operasjoner både hjemme og ute. I tillegg til å understøtte militære operasjoner, skal informasjonsinfrastrukturen være et sentralt virkemiddel for å muliggjøre en helhetlig og felles forvaltning av Forsvaret og gi innspøringer og effektiviseringer gjennom moderne løsninger innenfor IKT-området.

Det er et økende behov for satellittkommunikasjon for langtrekkende samband med høy kapasitet for deployerte og mobile avdelinger, og Regjeringen ønsker å fremskaffe denne kapasiteten. Det vises i denne sammenheng til nærmere informasjon om vurderingen av den videre utvikling av Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur gitt i St.prp. nr. 1 (2007–2008).

Kommando-, kontroll og informasjonssystemenheten (KKiS-enhet) til støtte for deployering av norske styrker i inn- og utland videreføres, samt den

deployerbare enheten for militære informasjonsoperasjoner (CNO-enheten).

ISTAR er et satsningsområde, og den operative evnen økes gjennom innføring av stridstekniske ubemannede luftfartøyer og NBF-satsningen. Felles ISTAR-enhet for korpsnivå avvikles som dimensjonerende grunnlag for volum og sammensetning av ISTAR-avdelingene. Det opprettholdes likevel et ambisjonsnivå om at ISTAR-kapasitetene skal kunne operere sammen.

Mobilt kjemisk laboratorium etableres ikke, men det stasjonære kjemiske laboratoriet ved FFI på Kjeller videreføres for å opprettholde nødvendig nasjonal analysekapasitet for kjemiske stridsmidler.

Nødvendig operativ militærpolitikapasitet videreføres gjennom ett MP-kompani i Hæren og en operativ felles MP-enhet integrert med Forsvarets militærpolitivideling.

Forsvarets eksplosivryddekapasitet videreføres og styrkes som en integrert del av Forsvarets ammunisjons- og eksplosivryddeskole (FAES). Denne kapasiteten skal ivareta nasjonalt behov for eksplosivrydding, herunder støtte til politiet.

Tabell 1.6.5: Felles operative kapasiteter

Operativ evne	Strukturelement
Felles ledelsesstøtte og operativ støtte	
Evne til å understøtte operativ ledelse i Norge og i utlandet med sambands- og informasjonssystemer	Nasjonalt strategisk sambandssystem KKiS-enhet
Evne til luftbåren bakkeovervåking i Norge og i utlandet	Alliance Ground Surveillance (AGS)
Evne til luftbåren luftovervåking i Norge og i utlandet	NATO Airborne Early Warning and Control Force (NAEW & CF)
Evne til å levere militære polititjenester	Militærpolitienhet
Evne til å etablere baser og infrastruktur til egne styrker	Theatre Enabling Force (TEF)
Evne til eksplosivrydding	
– i Norge og i utlandet	
– støtte til politiet	Eksplosivryddeenhet
Evne til å sikre egne militære informasjonssystemer og utnytte motstanderens systemer	Computer Network Operations-enhet (CNO-enhet)
Evne til å analysere kjemiske stridsmidler og utslipp av industrikjemikalier	Stasjonært laboratorium ved Forsvarets forskningsinstitutt
Felles logistikk og sanitet	
Evne til å understøtte nasjonale styrker med alle klasser forsyninger og tjenester ved operasjoner i Norge og i utlandet	Deployerbare logistikkelementer 3 logistikkbasert med tilpasset behov innenfor land/sjø/luft Landtransportkompanier
Evne til å understøtte allierte avdelinger i Norge	Vertslandsstøttebataljon/ MCPP-N
Evne til å deployere og redeployere norske enheter til og fra operasjonsområder i Norge og i utlandet	Strategisk sjø- og lufttransport Transportkontrollenhet Airlift Operational Unit (AOU) Cargo Transfer Unit (CTU)
Evne til å understøtte operasjoner med medisinsk behandling og evakuering	Forsvarets felles sanitetsstyrker

FLERNASJONALT KAPASITETSSAMARBEID

Begrensede nasjonale ressurser og felles sikkerhetsutfordringer øker betydningen av flernasjonale samarbeidsløsninger jf. proposisjonens kapittel 4.4. Flernasjonalt samarbeid vil kunne bli en forutsetning for å opprettholde et nasjonalt forsvar i langsiktig økonomisk og operativ balanse.

Forsvaret opplever et vedvarende press på ressursiden som på sikt vil kunne gjøre det vanskelig å opprettholde nødvendig kompetanse og operativ effekt i alle deler av forsvarsstrukturen. Enkelte kapasiteter nærmer seg et nivå hvor den operative effekt er i ferd med falle under nødvendig minstenivå. Samtidig blir kostnadene ved å opprettholde kapasiteter uforholdsmessig høye.

Videreutvikling av et flernasjonalt kapasitetssamarbeid, i NATO eller med utvalgte allierte og partnerland, vil bli stadig viktigere for å møte denne utviklingen. Norge har allerede i dag tilgang på en rekke nødvendige kapasiteter gjennom slike samarbeidsløsninger, blant annet innenfor luftovervåkning, samt strategisk luft- og sjøtransport.

Videre arbeides det målrettet innenfor en rekke konkrete områder knyttet til oppfølging av den

norsk-svenske mulighetsstudien. Regjeringen vil utrede og konkretisere dette nærmere i samarbeid med svenske myndigheter.

Regjeringen vil videreføre deltakelsen i og støtte til NATO Airborne Early Warning and Control Force (NAEW&CF), bidra til Alliance Ground Surveillance-initiativet i NATO (AGS), samt understøtte de deployerbare luftkommando- og kontrollinitiativene, herunder DCAOC og DARS Disse systemene representerer betydelige kapasiteter for luft- og bakkeovervåkning, samt planlegging for, og kontroll av, luftoperasjoner. I en kritisk situasjon er de forutsatt å forsterke nasjonale kapasiteter.

Forsvarets behov for tilgang på strategisk sjø- og lufttransport sikres gjennom videreføring av avtaler med sivile rederier og flyselskaper, samt deltakelse i Movement Co-ordination Centre Europe (MCCE) og C-17-initiativet (strategisk lufttransport basert på en felles flåte av C-17 transportfly).

Norges medlemskap i MCCE videreføres. Planlagt signering av MoU er satt til april 2008 og hele organisasjonen er forutsatt å være fullt operativ i 2011. I tillegg videreføres medlemskapet i Strategic Airlift Interim Solution (SALIS) frem til 2011.

1.7 Forsvarets operative struktur – målstruktur

Tabell 1.6.6 Anbefalt operativ struktur

Fellelementer	Hæren	Sjøforsvaret	Luftforsvaret	Heimevernet
Etterretningstjenesten	1 Brigade	– 1 taktisk maritim kommando (CNORTG)	– Luftkontroll og varsling (K&V)	– 45 000 befal og mannskaper organisert i:
Forsvarets operative hovedkvarter	– Brigadekommando	– 6 MTB Skjold-klasse	– CRC Sørreisa	– Innsatsstyrker
Forsvarets spesialstyrker	– 2 mekaniserte bataljoner	– 5 Fridtjof Nansen-klasse fregatter m/ NH-90 helikoptre	– CRC Mågetø	– Forsterkningsstyrker
Felles logistikk og sanitet	– 1 lett pansret bataljon	– 3+3 Oksoy/Alta-klasse minejakt/–sveip	– 48 + 9 F-16 kampfly	– Oppfølgingsstyrker 11 distrikter og en SHV-kommando
– Transportkontrollenhet	– Etterretningsbataljon	– 6 Ula-klasse ubåter	– 18 Bell 412 helikoptre	
– Luftterminalenhet	– Sambandsbataljon	– Marinejegerkommandoen	– 4+2 P-3 C/N maritime patruljefly	
– Havne- og jernbaneterminalenhet	– MP-kompani	– Minedykkerkommandoen	– 3 DA-20 EK/ViP fly	
– Deployerbare logistikk baser/ Nasjonale støttelementer	– Artilleribataljon	– Kystjegerkommandoen	– 4 C-130J transportfly	
– Theatre enabling force	– Ingeniørbataljon	– Logistikk- og støttefartøy	– 1 NASAMS luftvern-batteri	
– Felles landtransportkompani	– Logistikkbataljon	– Basesett luft	– (14 maritime helikoptre NH-90)	
– Felles vannrenseenhet	– Sanitetsbataljon			
– Forsvarets felles sanitetsstyrker				
– Vertslandsstøttebataljon				
– Strategisk luft- og sjøtransport				
Felles ledelsesstøtte og operativ støtte	– HM Kongens Garde	Kystvakten:	Redningsstjeneste	
– Kapasitet for militære datanettverksoperasjoner (CNO-enhet)	– Grensevakten	– 1 Svalbard-klasse ytre kystvakt m/NH-90	– 12 Sea King redningshelikoptere	
– Eksplosivryddeenhet (EOD/IEDD-enhet)	– Forsvarets spesialkommando/Hærens Jegerkommando (FSK/HJK)	– 3 Nordkapp-klasse ytre kystvakt m/NH-90		
– Militærpolitienhet		– 6 Ålesund/Harstad/ Barentshav-klasse ytre kystvakt		
– Felles NATO luft- og bakke- overvåkning (NAEW&CF, AGS)		– 5 Normen-klasse indre kystvakt		
– Kapasitet for deployerbar kommunikasjon og informasjon (KKiS-enhet)				

1.7.1 Den operative strukturens evne

For å sikre vår suverenitet og bidrag til stabilitet i våre interesseområder i nord er evnen til overvåking og situasjonskontroll sentral. I den anbefalte strukturen er evnen til overvåking av sjø- og luftområdet prioritert, da sikkerhetsutfordringene med potensielle militære oppdrag vurderes å være størst her. Strukturen har evne til periodisk overvåking av havområdene med fartøyer og fly.

Videre styrkes evnen til sjøovervåking med nye fregatter, MTBer, modernisering av Kystvaktens fartøyer og nye NH-90 helikoptre. Evne til å overvåke under vann styrkes med de nye fregattene og oppgradering av minerydderne med autonome undervannsfarkoster. Evnen til kontinuerlig å overvåke nasjonalt og tilstøtende luftrom opprettholdes gjennom en modernisering av sensorstrukturen. Den planlagte innføringen av NATOs enhetlige luftkommando- og kontrollsystem (ACCS) forbedrer evnen til kommando og kontroll. I Hæren opprettholdes evne til overvåking, primært mot grensen til Russland. Generelt styrkes evne til bildeoppbygging, etablering av situasjonsforståelse og effektiv kommando og kontroll.

Forsvarets bidrag til myndighetsutøvelse er fortsatt prioritert. Myndighetsutøvelsen er primært innrettet mot ressurskontroll til havs, tilstedeværelse i norsk territorialfarvann og grensekontroll mot Russland. I luftrommet er suverenitetshevdelse og krisehåndtering nært knyttet til evnen til å holde en høy luftmilitær beredskap over tid. Både den høye prioriteten som er gitt til operativ evne i nordområdene, og Norges forpliktelser i alliansesammenheng krever kampfly på beredskap i Nord-Norge (Quick Reaction Alert - QRA). Med den anbefalte kampflystrukturen opprettholdes evne til å avskjære, identifisere, avvise og eventuelt uskadeliggjøre fremmede fly minst på dagens nivå. Evne til å etablere luftvernkapasitet videreføres. Med den anbefalte kampflystrukturen opprettholdes Forsvarets evne til å levere ild mot overflate- og landmål til støtte for sjø- og landoperasjoner.

På land vil rutinemessig suverenitetshevdelse være sammenfallende med myndighetsutøvelse, og omfatter i hovedsak bevoktning av grensen mot Russland. Denne evnen opprettholdes på dagens nivå gjennom videreføring av Grensevakten. Evnen til å beskytte prioriterte nasjonale objekter opprettholdes med den operative strukturen i Heimevernet, HM Kongens Garde og en styrket Forsvarets spesialkommando. Mot en begrenset militær eller en asymmetrisk trussel anses den anbefalte strukturen å ha evne til å kunne håndtere utfordringene innenfor en nasjonal ramme. Samlet sett økes strukturens fleksibilitet, robusthet og innsatsevne noe for å styrke evnen til suverenitetshevdelse.

Innenfor rammen av en FN-ledet verdensorden, er et effektivt NATO, basert på den kollektive sikkerhetsgaranti og tilpasset nye sikkerhetsutfordringer, fortsatt en grunnstein i norsk sikkerhetspolitikk. Ved kollektivt forsvar på eller utenfor norsk territorium, vil de norske styrkene inngå i en større NATO-styrke. Struktur anbefalingen er basert på at Forsvaret ikke deltar substansielt i mer enn inntil tre operasjoner eller geografisk atskilte operasjonsområder samtidig.

Militær deltakelse ute vil fortsatt utgjøre et sentralt element i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik, med FN og NATO som de primære rammer. Deltakelse i operasjoner i utlandet vil kunne kreve både rask innsetting i flernasjonale krisehåndtering og deltakelse i langvarige stabiliseringsoperasjoner. Sjøforsvaret vil kunne yte bidrag med et oppdragstilpasset maritimt styrkeforband for en periode på inntil seks måneder. Sjøforsvaret kan videre bidra kontinuerlig med én fregatt og ett mineryddingsfartøy til stående maritime NRF-styrker, herunder tidvis ta ledelsen over disse styrkene. I tillegg kan Sjøforsvaret bidra med enkeltfartøyer til maritime operasjoner, eksempelvis knyttet til overvåking og patruljering. Marinejegere, kystjegere og minedykkere kan dessuten bidra til operasjoner på land.

Luftforsvaret evner med anbefalt struktur å etablere bidrag på inntil én kampflyskvadron for en periode på inntil tre måneder, eller med et redusert antall kampfly med lengre utholdenhet. I tillegg kan Luftforsvaret bidra med enheter eller enkeltplattformer fra hele luftstrukturen. Med den planlagte styrkingen av taktisk transporthelikopterkapasitet på sikt, vil den operative effekten av landstyrker øke.

Evnen til å bidra til internasjonal fred og stabilitet hviler i vesentlig grad på landstyrkenes evne til å opprettholde bidrag i internasjonale operasjoner over tid. Hæren vil ha evne til å bidra med stridsgruppe på bataljonsnivå periodevis eller stridsgruppe på kompaninivå kontinuerlig. Avhengig av operasjonsområdets karakter og oppdragets art, vil Hæren sammen med enkeltbidrag fra øvrige deler av Forsvaret, spesielt fellesavdelinger, og med utnyttelse av Heimevernet som styrkebrønn for operasjoner i utlandet, kunne bidra ytterligere.

Fellesavdelingene, herunder logistikk og støtte, er dimensjonert for å kunne understøtte styrkene som beskrevet over, i inntil tre geografisk atskilte operasjonsområder i ulikt omfang.

Siktemålet er å videreutvikle et moderne og fleksibelt innsatsforsvar som har reaksjonsevne, utholdenhet, mobilitet og deployerbarhet, egenbeskyttelse og treningsstandard til å møte bredden av utfordringer både hjemme og ute og der balansen mellom ambisjoner, ressurser og struktur i sum er bærekraftig.

1.8 Støttevirksomhet og basestruktur

I tråd med anbefalingene fra Forsvarspolitisk utvalg og Forsvarsstudie 07 legger Regjeringen vekt på at støttevirksomhet og basestruktur må utvikles med utgangspunkt i de samlede operative behov. Anbefalt operativ struktur er således utgangspunktet for hvordan støttevirksomheten og basestrukturen vil bli fornyet og effektivisert.

Samlet legges det opp til at de anbefalte tiltakene tilknyttet basestrukturen vil frigjøre om lag 375 mill. kroner årlig når tiltakene er implementert – hvorav ca. 275 mill. kroner årlig forventes frigjort til prioritert virksomhet og nødvendige investeringer ved utgangen av 2012. Dette vil være et meget sentralt bidrag for å sikre et forsvar i langsiktig økonomisk balanse. Forsvarets virksomhet konsentreres, både for å redusere driftskostnadene og for å skape mer robuste fagmiljøer. Samtidig er synlig tilstedeværelse i ulike deler av landet også i noen tilfeller viktig av beredskapshensyn. Baser for alle forsvarsgrener og Heimevernet opprettholdes i både Sør-Norge og Nord-Norge.

Det anbefales å legge ned enkelte av Forsvarets nåværende baser, herunder Fellesoperativt hovedkvarter på Jåtta, Olavsvern, Bømoen og Madla. Videre avvikles Sola som flystasjon og Heimevernets utdanningsvirksomhet på Værnes. Fire heimevernsdistrikter nedlegges og erstattes av to nye med distriktsstaber og tilpassede geografiske grenser. Disse tiltakene vil bidra til å frigjøre i overkant av 185 000 kvadratmeter bygningsareal.

Konsentrasjon av baser vil medvirke til å utvikle attraktive tjenestesteder og lokalsamfunn, medføre større forutsigbarhet for arbeidstakere, deres familier og vertskommunene for Forsvarets virksomhet og i sum kunne gi en mer kostnadseffektiv miljøforvaltning.

De kvantitative lønnsomhetsberegningene av organisatoriske og geografiske tiltak er gjennomført ved hjelp av nåverdimetoden. Dette for at potensielle utgifter og besparelser knyttet til de ulike alternativene, både med hensyn til drift og investeringer, skal kunne tas i betraktning på en realistisk og systematisk måte. Nåverdimetoden gir grunnlag for å sammenlikne alternative løsninger med ulike fremtidige inn- og utbetalinger.

Beregningene omfatter i hovedsak inn- og utbetalinger (kontantstrømmer) for personell og infrastruktur. Personellrelaterte kostnader er kategorisert med bistand fra Forsvarets forskningsinstitutt. Infrastrukturutgifter er inndelt i investeringer, avhending og driftskostnader, og er behandlet basert på data fra blant annet Forsvarsbygg. For å ta høyde for den samlede infrastrukturrelaterte usikkerheten er det gitt et påslag på investeringsgrunnkalkylene. I tillegg er

det tatt hensyn til en generell usikkerhet gjennom beregningen av nåverdier.

1.8.1 Forsvarets øverste ledelse

Den strategiske ledelsen av Forsvaret utgjøres av Forsvarsdepartementet, der forsvarssjefen og de militærstrategiske funksjoner er integrert, samt Forsvarsstaben. Regjeringen legger opp til å videreutvikle den vedtatte ledelsesmodellen for den strategiske ledelsen av Forsvaret, for å legge til rette for en bedre strategisk styring og kontroll med sektoren.

Forsvarsdepartementets rolle som regjeringskontor forblir uendret, men departementet videreutvikles for å bedre ivareta det helhetlige ansvaret for strategisk planlegging og styring av sektoren. Forsvarsstaben vil bli videreutviklet til et dedikert stabsapparat for å støtte forsvarssjefen i rollen som etatssjef. Den nye Forsvarsstaben vil da sammen med Forsvarsdepartementet utgjøre forsvarssjefens stabsapparat for å støtte ham i utførelsen av begge hans funksjoner – som øverste fagmilitære rådgiver i departementet, og som etatssjef.

Den mest vesentlige endringen er etablering av et tydelig ledelsesnivå der generalinspektørene og deres stabsfunksjoner organiseres utenfor Forsvarsstaben som et underliggende nivå til denne. Dette ledelsesnivået etableres ved å samle generalinspektørene og deres stabsfunksjoner, som i dag ligger i Forsvarsstaben, med funksjoner og kompetanse som i dag er organisert i de underliggende nivåer i forsvarsgrenene, til ett robust og tydelig ledelsesnivå for styrkeproduksjonen i de respektive forsvarsgrener.

Generalinspektøren for Hæren, med tilhørende stabsfunksjoner lokaliseres til Bardufoss. Hovedbegrunnelsen for dette er nærhet til hovedtyngden av Hærens avdelinger og å forenkle ledelsesstrukturen i Hæren. Generalinspektøren for Sjøforsvaret, med tilhørende stabsfunksjoner, lokaliseres til Haakonvern i Bergen, hvor hovedtyngden av Sjøforsvarets virksomhet er lokalisert. Luftforsvarets basestruktur behandles ikke helhetlig som en del av denne langtidsplanen, men vil bli vurdert videre i lys av prosessen knyttet til fremskaffelse av nye kampfly. Generalinspektøren for Luftforsvaret, med tilhørende stabsfunksjoner, videreføres derfor i Oslo inntil videre. Heimevernets organisasjon og virkemåte er av en slik karakter at det er vanskelig å identifisere et tyngdepunkt som gir de samme effektene som ligger bak begrunnelsen for å flytte de andre generalinspektørene. Generalinspektøren for Heimevernet, med tilhørende stabsfunksjoner, vil derfor lokaliseringmessig bli videreført i Oslo.

Den ovennevnte flyttingen av generalinspektøren for Hæren med tilhørende stabsfunksjoner til Bardufoss og generalinspektøren for Sjøforsvaret med tilhørende stabsfunksjoner til Bergen er beregnet å

medføre et investeringsbehov på om lag 72 mill. kroner. Tiltaket er beregnet til å gi en årlig driftsinnsparing på ca. 13 mill. kroner knyttet til personellinnsparinger, og har en beregnet positiv nåverdi på ca. 61 mill. kroner i et 20 års-perspektiv.

1.8.2 Endringer i den operative ledelsen

Regjeringen mener at det er behov for å justere kommandostrukturen slik at det blir bedre samsvar mellom apparatet som skal lede og de avdelinger som skal ledes. Regjeringen anbefaler derfor at virksomheten som i dag ivaretas av Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) og Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) samles, og at det etableres ett Forsvarets operative hovedkvarter.

Etableringen av ett operativt hovedkvarter vil gi robuste fagmiljøer og forbedret evne til døgnkontinuerlig ledelse av operasjoner. Med færre koordineringsnivå mellom den strategiske ledelsen og de taktiske avdelingene, vil ansvars- og myndighetsutøvelsen også bli klarere. En slik samling vil forenkle kommandolinjene, og samtidig være positivt for samarbeidet med sivile aktører og andre partnere i forbindelse med krisehåndtering.

Forsvarets operative hovedkvarter anbefales lokalisert til Reitan ved Bodø, ikke minst av hensyn til nordområdenes sentrale betydning også i fremtiden. Tiltaket vil, i tillegg til å gi driftsmessige besparelser primært gjennom å redusere antall fjellanlegg i drift. Flyttingen vil ikke ha konsekvenser for videreføringen av Joint Warfare Center (JWC) slik NATOs kommandostruktur nå er organisert. Norges vertslandsforpliktelser overfor JWC vil ivaretas fullt ut. Samlingen til ett hovedkvarter i Bodø er beregnet å gi en årlig driftsmessig innsparing på ca. 91 mill. kroner. Investeringene knyttet til endringene er beregnet til ca. 452 mill. kroner. Tiltaket har en beregnet positiv nåverdi på ca. 526 mill. kroner i et 20-årsperspektiv.

1.8.3 Endringer tilknyttet Hæren

Støttevirksomheten og basestrukturen knyttet til Hærens fremtidige virksomhet vil bli ytterligere konsentrert til de to geografiske tyngdepunktene som er blitt utviklet over tid i henholdsvis Nord-Norge og Sør-Norge, Indre Troms og i Østerdalen garnison. Den videre utvikling av Hæren vil kreve noe utvidelse av bygningsmasse og infrastruktur. Det at denne satsningen skjer konsentrert til forsvarsgrenens to eksisterende kjerneområder, og med geografisk nærhet til de store skyte- og øvingsfeltene i disse områdene, er fremtidsrettet og vil legge et godt grunnlag for operativt samvirke og videre rasjonell drift.

Hærens virksomhet ved krigsskolen i Linderud leir videreføres. For nærmere omtale av Hærens

skole- og utdanningsorganisasjon vises det til proposisjonens kapittel 8. Grensevakten på Høybukta videreføres og videreutvikles som en effektiv organisasjon for grenseovervåking, herunder også i forhold til de krav som stilles til Schengenavtalens yttergrense og Norges forpliktelser i henhold til Grenseavtalen av 1949. Utviklingen av Garnisonen i Sør-Varanger må også ses i sammenheng med anbefalt etablering av ett Heimevernsdistrikt i Finnmark med distriktsstab på Høybukta.

Hans Majestet Kongens Garde videreføres i Husebyleiren i Oslo. Hans Majestet Kongens Garde utdanner sine rekrutter i Terningmoen leir i Elverum. Virksomheten på Terningmoen vil bli videreført.

FLYTTING AV JEGERKOMPANIET TIL SETERMOEN

Gjennomgående utdanning av Hærens jegerkompani/ISTAR (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance) skjer i dag i Porsangmoen leir i Porsanger kommune, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Endret lokalisering av denne styrkeproduksjonen til Setermoen vil være operativt gunstig, fremtidsrettet og økonomisk regningssvarende. Tiltaket er beregnet å medføre et investeringsbehov i eiendom, bygg og anlegg på Setermoen på ca. 80 mill. kroner. Tiltaket er beregnet å gi en årlig driftsinnsparing på ca. 9 mill. kroner og har en beregnet positiv nåverdi på ca. 55 mill. kroner i et 20-årsperspektiv. Det anbefales å avvikle Porsangmoen som base for Hæren.

Anbefalingen om å flytte Hærens virksomhet fra Porsangmoen til Indre Troms, må ses i sammenheng med anbefaling om etablering av ett heimevernsdistrikt i Finnmark og vurderingene knyttet til etablering av ett alliert treningssenter med hovedsete på Porsangmoen. Samlet er disse tiltakene beregnet til å gi en årlig driftsinnsparing på ca. 31 mill. kroner og en positiv nåverdi på ca. 491 mill. kroner i et 20-årsperspektiv.

1.8.4 Endringer tilknyttet Sjøforsvaret

Det legges opp til fortsatt konsentrasjon av Sjøforsvarets virksomhet til Haakonsvern orlogsstasjon. Videre legges det opp til å konsentrere støttevirksomheten og basestrukturen tilknyttet Sjøforsvaret i Nord-Norge til færre steder. At hoveddelen av Kysteskadren, Sjøforsvarets skoler og Kystvakt Sør er lokalisert på Haakonsvern orlogsstasjon legger til rette for effektivisering av driften gjennom samordning av øving og utdanning, vedlikehold av materiell, samt operativ virksomhet.

Sjøkrigsskolen videreføres i Bergen. Kystjegerkommandoen videreføres på Trondenes ved Harstad. Kystvakt Nord videreføres på Sortland.

LOKALISERING AV MARINEJEGERKOMMANDOEN

Marinejegerkommandoen videreføres med justert og styrket organisasjon lokalisert til Ramsund orlogsstasjon, med en enhet for styrkeproduksjon, trening og øving av maritime spesialstyrker, og til Haakonsværn orlogsstasjon. Skyte- og øvelsesfeltet på Ramneset er fremtidsrettet, og vil med sine spesielle kvaliteter være et viktig fastpunkt både for Marinejegerkommandoen og andre militære enheter. Ramsund orlogsstasjon er i de senere år, gjennom virksomheten tilknyttet Forsvarets logistikkorganisasjon, tilpasset utviklingen av Sjøforsvarets behov. Innretning av basen og virksomheten tilpasset Marinejegerkommandoen vil videreføres, herunder gjennom investeringer i eiendom, bygg og anlegg.

NEDLEGGING AV OLAVSVERN

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), besluttet Stortinget å videreføre Olavsværn som base under Haakonsværn orlogsstasjon. Det er i dag ingen permanent operativ virksomhet knyttet til basen, og Olavsværn er heller ikke tiltenkt oppgaver i fremtidige styrkestruktur. Regjeringen anbefaler derfor at Olavsværn base ved Tromsø legges ned.

Militært vedlikeholdes fartøyene i Sjøforsvarets styrkestruktur i alt vesentlig ved Haakonsværn orlogsstasjon, hvor tørrdokken er under ombygging og utvidelse. Støtte til Sjøforsvarets operative enheter på oppdrag i Nord-Norge vil kunne ivaretas av andre militære baser, i første rekke Ramsund, som har utviklet seg til å være tyngdepunktet for Forsvarets logistikkorganisasjons maritime virksomhet i Nord-Norge.

Nedleggelse av Olavsværn er beregnet å gi en årlig driftsinnsparing på i overkant av 32 mill. kroner og en positiv nåverdi på ca. 496 mill. kroner i et 20-årsperspektiv.

FLYTTING AV SJØFORSVARETS BEFALSSKOLE OG REKRUTTUTDANNING

For å oppnå faglige og ressursmessige effekter bør befalsskolene i Forsvaret i størst mulig grad både være organisert og lokalisert i tilknytning til beslektede kompetansemiljøer. Den grunnleggende befalsutdanningen i Sjøforsvaret er i betydelig grad innrettet mot bruk av skoleskipene samt at spesialisering og fagutdanning finner sted ved Sjøforsvarets øvrige skoler og utdanningsavdelinger, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Det anbefales at Sjøforsvarets befalsskole i Horten flyttes til Bergen. Fordi store deler av utdanningen allerede foregår andre steder enn i Horten, vil tiltaket kun ha marginale økonomiske konsekvenser.

Som et ledd i å konsentrere, styrke og geografisk samle kompetanse, anbefaler Regjeringen at Sjøforsvarets rekruttutdanning lokaliseres og organiseres sammen med grunnleggende befalsutdanning ved å flytte rekruttskolevirksomheten fra Madla til Bergen. Gjennom dette tiltaket og forslaget om å flytte befalskolen for Sjøforsvaret fra Horten til Bergen, samlokaliseres det alt vesentlige av skolevirksomheten.

Regjeringen foreslår å legge ned Forsvarets virksomhet i Madla leir. Sammen med flyttingen av Luftforsvarets rekruttskole til Kjevik, er dette tiltaket beregnet å gi en årlig driftsinnsparing på ca. 27 mill. kroner og en positiv nåverdi på ca. 140 mill. kroner i et 20-årsperspektiv.

De samlede tiltakene i Rogaland påvirker i betydelig grad logistikk- og støttevirksomheten i området. Denne vil organiseres og lokaliseres hovedsakelig til Vatneleiren som utgangspunkt for understøttelsen av blant annet et heimevernsdistrikt, 330 skvadron på Sola, samt ivaretagelse av forpliktelsene tilknyttet Co-located Operating Base (COB), NATO FORACS, og ikke minst vertslandsforpliktelsene overfor JWC i henhold til Memorandum of Agreement med NATO.

1.8.5 *Endringer tilknyttet Luftforsvaret*

Luftforsvaret bør i fremtiden videreføre bredden av sine kapasiteter, men konsentrert til færre baser med utgangspunkt i at like fagmiljøer samlokaliseres der det er rasjonelt. Det er derfor meget viktig at sammenhenger mellom planene for utskifting av infrastrukturkrevene materiellsystemer og planene for nyinvesteringer og vedlikehold av baser ses i sammenheng med eventuelle endringer i basestrukturen.

Luftforsvarets stasjon Sørreisa og Luftforsvarets stasjon Mågerø videreføres med Luftforsvarets kontroll- og varslingskole og programmeringssenteret som i dag. Videre utvikling av kontroll- og varslingsystemet må ses i sammenheng med implementeringen av NATOs nye luft kommando- og kontrollsystem, Air Command and Control System (ACCS). Luftkrigsskolen i Trondheim videreføres. Luftforsvarets flyskole videreføres ved Bardufoss flystasjon. Banak stasjonsgruppe videreføres underlagt Bodø hovedflystasjon. Forsvarets maritime patruljefly i 333 skvadron videreføres på Andøya flystasjon. Rygge flystasjon, hvor det også er etablert positiv synergi med eksterne miljøer, videreføres med visse mindre justeringer av virksomheten.

En samling av kampfly, luftvern og basesett tilknyttet Luftforsvaret til én base i fremtiden kan være fornuftig i et langsiktig perspektiv. Et slikt tiltak vil bidra til å samle viktige struktur- og støtteelementer samt kompetansemiljøer. Et slikt tiltak vil også kunne gi betydelig økonomisk innsparing. Det knytter seg imidlertid stor usikkerhet til gjennomføring av

et slikt tiltak, fremfor alt fordi det foreløpig ikke foreligger kvalitetssikrede og sammenlignbare støydata for de aktuelle kampflykandidatene. Regjeringen legger derfor opp til å vurdere fremtidig lokalisering av kampfly, luftvern og basesett i lys av prosessen knyttet til fremskaffelse av nye kampfly. Inntil videre videreføres de aktuelle virksomhetene ved Bodø og Ørland hovedflystasjoner samt på Rygge flystasjon.

Justisdepartementet har ansvaret for redningshelikoptertjenesten, mens Forsvaret har driftsansvaret. Dette driftsansvaret utøves i dag ved 330 skvadron, med sin ledelse på Sola flystasjon. Skvadronen har i tillegg til helikoptre på Sola fire detasjementer, henholdsvis på Banak, Bodø, Ørland og Rygge. Regjeringen vil videre opprette en redningsbase i Florø, driftet av Forsvaret.

LOKALISERING AV FORSVARETS TRANSPORTFLY

Ved behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), besluttet Stortinget at virksomheten ved 335 skvadron på Gardermoen skulle legges ned og skvadronen gjenopprettet ved Rygge flystasjon. Stortingsvedtaket har, som Regjeringen orienterte om i St.prp. nr. 1 (2005–2006), vært sett i en helhetlig sammenheng med eventuell flytting av Luftforsvarets hovedverksted på Kjeller til Gardermoen. Flyttingen av 335 skvadron skulle frigjøre eiendom, bygg og anlegg på Gardermoen som kunne utnyttes av Luftforsvarets hovedverksted og således legges til rette for frigjøring av eiendom, bygg og anlegg tilknyttet flystripa på Kjeller. I St.meld. nr. 10 (2005–2006) informerte Regjeringen om at flyttingen av Luftforsvarets hovedverksted ikke lar seg gjennomføre, primært av hensyn til punktligheten i sivil luftfart, men også fordi Forsvarets testflyvingsaktivitet ikke er forenlig med trafikksituasjonen ved Oslo lufthavn. I Innst. S. nr. 176 (2005–2006), jf. St.meld. nr. 10 (2005–2006), la forsvarskomiteen til grunn at Stortingets beslutning vedrørende 335 skvadron skulle gjennomføres i tråd med Stortingets vedtak tilknyttet behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004).

Luftforsvarets nye C-130 J transportfly til erstatning for dagens C-130 flåte, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007), kan med mindre tilpasninger av infrastrukturen benytte eksisterende hangarer og øvrige fasiliteter på Gardermoen flystasjon. Det er beregnet at å gjennomføre flytting av 335 skvadron vil kreve en investering på Rygge på ca. 787 mill. kroner. Utgiftene tilknyttet en flytting utlignes ikke av potensielle positive operative og driftsmessige effekter. En helhetlig vurdering tilsier at det tidligere vedtaket om relokalisering av 335 skvadron til Rygge ikke bør gjennomføres. Regjeringen anbefaler at Gardermoen flystasjon videreføres som base for 335 skvadron.

LOKALISERING AV FREMTIDIG HELIKOPTER-STRUKTUR

Regjeringen anbefaler at Bardufoss flystasjon utvikles som hovedbase for Forsvarets fremtidige helikopterstruktur.

Ved behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), besluttet Stortinget å gjøre Sola til flystasjon for Forsvarets maritime helikoptre i forbindelse med innføringen av enhetshelikoptre og at den skulle benyttes som base for 330 skvadron, 334 skvadron og 337 skvadron. Ved behandling av Innst. S. nr. 194 (2004–2005), jf. Dokument 8:69 (2004–2005), besluttet Stortinget at 337 skvadron skulle videreføres på Bardufoss flystasjon, også etter innføring av nye NH-90 helikoptre.

Det er i dag et betydelig helikoptermiljø på Bardufoss. De operative avdelingene, bestående av 337 skvadron kystvakthelikopter, 339 skvadron transporthelikopter og 334 skvadron fregatthelikopter organiseres under én felles ledelse. 337 skvadron vil fortsette å operere Lynx MK3 frem til innføring av NH-90. 334 skvadron, som er under oppbygging, vil fortsette den planlagte innføringen av NH-90. Satsning på Bardufoss flystasjon vil redusere behovet for investeringer i forhold til en nødvendig oppbygging andre steder.

Det må etableres et tilpasset detasjement for å understøtte fregattvåpenet og Kystvakten i Sør-Norge, med nødvendig geografisk nærhet til de aktuelle fartøylene. Uavhengig av fremtidig plassering av dette detasjementet vil behovet for å videreføre Sola som egen flystasjon bortfalle. Sola anbefales derfor nedlagt som militær flystasjon. 330 skvadronens virksomhet på Sola videreføres.

På grunn av operative behov for å støtte blant annet virksomheten i Østerdalen garnison og på det sentrale Østlandet på en rasjonell måte, legger Regjeringen til grunn at helikoptermiljøet på Rygge flystasjon videreutvikles og tilpasses den operative virksomheten. 720 skvadron vil bli styrket med et nødvendig antall Bell 412 helikoptre til støtte for spesialoperasjoner samt ha ansvar for nødvendig understøttelse av planlagt operativ drift i forbindelse med et begrenset antall fremtidige taktiske transporthelikoptre i denne delen av landet.

FLYTTING AV LUFTFORSVARETS REKRUTT-UTDANNING

For å oppnå faglige, rekrutteringsmessige og ressursmessige effekter anbefaler Regjeringen at Luftforsvaret samler sin utdanningsvirksomhet på rekruttskole- og grunnleggende befalsutdanningsnivå på Kjevik. Tiltaket må ses i sammenheng med anbefalingen om å flytte Sjøforsvarets rekruttskole. Ved å flytte Luftforsvarets rekruttutdanning fra KNM Harald Haarfagre på Madla til Kjevik, vil

denne bli samlokalisert med Luftforsvarets grunnleggende befalsutdanning og tekniske utdanning. Tiltaket kan gjennomføres uten at det kreves investeringer av betydning på Kjevik.

1.8.6 Endringer tilknyttet Heimevernet

Heimevernet (HV) skal videreføre en desentralisert distriktsinndeling, med tilstedeværelse i alle landsdeler og vedlikeholde gode forbindelser med lokale og regionale institusjoner fra øvrige samsfunnssektorer. Med den foreslåtte strukturen og videreføringen av kvalitetsreformen vil HV inneha både en hurtig og utholdende evne til å beskytte viktig infrastruktur og forsterke militær tilstedeværelse i landet etter behov. Distriktssjefene skal på vegne av sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter ha det territorielle ansvaret, men skal ikke utgjøre et territorielt landforsvar i tradisjonell forstand. HV skal fortsatt være mobiliseringsbasert med kort reaksjonstid, godt trent og utrustet.

ENDRINGER I DISTRIKTSSTRUKTUREN

Ved behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), besluttet Stortinget blant annet etableringen av 13 heimevernsdistrikter. Regjeringen anbefaler å legge ned Agder heimevernsdistrikt 07, Rogaland heimevernsdistrikt 08, Vest-Finnmark heimevernsdistrikt 17 og Øst-Finnmark heimevernsdistrikt 18, tidligst mulig og senest innen 1. august 2009. Disse distriktene erstattes av to nye heimevernsdistrikter med distriktsstaber og tilpassede geografiske grenser. Den fremtidige strukturen vil således bestå av 11 heimevernsdistrikter.

Heimevernsdistriktene bør prinsipielt samlokaliseres med annen militær virksomhet der dette er formålstjenlig.

NYTT HEIMEVERNSDISTRIKT MED DISTRIKTSSTAB FORESLÅS OPPRETTET I VATNELEIREN. HV-07 OG HV-08 FORESLÅS NEDLAGT

Et nytt heimevernsdistrikt som omfatter Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland fylker foreslås opprettet med distriktsstab i Vatneleiren i Sandnes. Agder heimevernsdistrikt 07 og Rogaland heimevernsdistrikt 08 legges ned.

Stavanger er sentrum i et strategisk viktig område med vital petroleumsvirksomhet og NATO-virksomhet. I forhold til den samlede oppdragsporteføljen tilsier en helhetlig vurdering at distriktsstaben bør ligge i Vatneleiren i forhold til en alternativ lokalisering på Kjevik. En eventuell lokalisering til Kjevik ville øke reiseavstandene til den operative virksomheten i kjerneområdet. Stavangerområdet har et meget godt utskrivningsgrunnlag knyttet opp til de operative behov. Den nye distriktsstaben vil ha gode mulighe-

ter for trening lokalt. Det pågår blant annet opprustning av skyte- og øvingsfeltene i Svartemyr øvingsfelt i Sandnes kommune.

Tiltaket må ses i sammenheng med en videreføring av støttevirksomhet til gjenværende forsvarsinstallasjoner og virksomhet i Rogalandsområdet, nedleggelse av Madla leir og Sola flystasjon samt etableringen av Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan. Den fremtidige støttevirksomhet i dette området, herunder støtte til JWC, er planlagt samlet hovedsakelig i Vatneleiren som følge av anbefalt nedleggelse av Madla leir. Tiltaket er beregnet til å gi en årlig driftsinnsparing på ca. 20 mill. kroner og en positiv nåverdi på ca. 240 mill. kroner i et 20-årsperspektiv.

NYTT HEIMEVERNSDISTRIKT MED DISTRIKTSSTAB FORESLÅS OPPRETTET PÅ HØYBUKTMOEN. HV-17 OG HV-18 FORESLÅS NEDLAGT

Et nytt heimevernsdistrikt som omfatter Finnmark fylke foreslås opprettet med distriktsstab på Høybuktmoen ved Kirkenes. Vest-Finnmark heimevernsdistrikt 17 og Øst-Finnmark heimevernsdistrikt 18 legges ned.

Distriktet vil omfatte Vest- og Øst-Finnmark politidistrikter og få samsvarende grenser med Finnmark fylke. Nærheten til riksgrensen, Øst-Finnmark politidistrikt, fylkesmannen og Grensekommissæren er tillagt vekt. Lav befolkningstetthet og utfordrende rekrutteringsgrunnlag er sentrale faktorer som taler for etablering av ett heimevernsdistrikt i Finnmark.

En lokalisering til Høybuktmoen vil gi synergieffekter gjennom samlokalisering med annen militær virksomhet. Hærens fremtidige aktivitet på Høybuktmoen har flere likhetstrekk med HVs oppgaver i regionen og det er allerede etablert rasjonelle fellesløsninger innenfor logistikk- og støttefunksjonene. Tiltaket er beregnet til å gi en årlig driftsinnsparing på ca. 13 mill. kroner og en positiv nåverdi på ca. 137 mill. kroner i et 20-årsperspektiv. Tiltaket må videre ses i sammenheng med flytting av Hærens jegerkompani til Indre Troms og etableringen av ett alliert treningscenter med hovedsete på Porsangmoen.

HEIMEVERNETS UTDANNINGSORGANISASJON

Ved behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), besluttet Stortinget blant annet at HVs førstegangsutdanning skulle gjennomføres på Værnes og Porsangmoen. Regjeringen anbefaler at HVs utdanningsvirksomhet på Værnes nedlegges. Endringene i den operative strukturen medfører at behovet for egen seksmåneders mannskapsutdanning for HV bortfaller. Forsvarsgrenene vil årlig kunne utdanne og overføre spesialister og øvrige mannskaper i et antall som vil tilfredsstille behovet for å vedlikeholde HVs struktur. Mannska-

pene som overføres vil ha en kvalitativt god utdanning i forhold til HVs behov og krav. Tiltaket vil derfor ikke få betydning for kvalitet eller volum på HVs operative struktur. Tiltaket vil styrke vernepliktsordningen ved at Forsvaret vil benytte vernepliktige soldater, også etter endt førstegangstjeneste.

Produksjon av befal i forsvarsgrenene vil i all hovedsak også tilfredsstille HVs behov for befal i den operative strukturen. Imidlertid vil det være formålstjenlig å videreføre et visst volum på egen befalsutdanning i HV. Egen befalsutdanning for HV videreføres på Porsangmoen, spesielt rettet inn mot behovet tilknyttet innsatsstyrken i HV. Det er videre behov for at HV viderefører egen kursproduksjon. HVs skole- og kompetansesenter (HVSKS) videreføres derfor på Dombås med en kursproduksjon tilpasset endringene i HVs struktur.

Bortfall av HVs egenproduksjon av mannskaper og befal på Værnes og avhending av infrastruktur, vil skje slik at tilstrekkelig eiendom, bygg og infrastruktur fortsatt vil være tilgjengelig for distriktsstaben i Trøndelag heimevernsdistrikt 12, og for støttevirksomhet. Tiltaket er beregnet å gi en årlig driftsinnsparring på ca. 162 mill. kroner og en positiv nåverdi på ca. 2 048 mrd. kroner i et 20-årsperspektiv. Det er lagt til grunn at skyte- og øvingsfeltene i Leksdalen og på Frigård videreføres.

KOMMANDANTSKAPET PÅ KONGSVINGER FESTNING

Ved behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004) besluttet Stortinget blant annet å etablere ett heimevernsdistrikt omfattende Hedmark og Oppland fylker, med en distriktsstab på Terningmoen og med et underlagt kommandantskap på Kongsvinger festning. For å sikre en konsistent og enhetlig innretning av fremtidig rolle, oppgaver og organisasjon for kommandantene ved de nasjonale festningene, anbefaler Regjeringen at kommandantskapet på Kongsvinger festning overføres fra Opplandske Heimevernsdistrikt 05 og organisatorisk underlegges Forsvarsstaben på samme måte som øvrige kommandantskap.

1.8.7 Alliert treningssenter

I dag er utenlandsk landbasert trening organisatorisk ivarettatt ved henholdsvis Alliert treningssenter/Sør ved Bømoen og Alliert treningssenter/Nord i Åsegarden.

Etter en helhetlig vurdering legges Alliert treningssenter Sør (ATS/S) på Bømoen og Alliert treningssenter Nord (ATS/N) i Åsegarden ned. Virksomheten samles i ett nytt konsolidert treningssenter (ATS) underlagt Forsvarets operative hovedkvarter, og med hovedsete og infrastruktur på Porsangmoen samt med infrastruktur også i Åsegarden og på Eve-

nes. Løsningen er operativt hensiktsmessig og bidrar til konsentrasjon av Forsvarets virksomhet.

Centre of Excellence – Cold Weather Operations (COE – CWO), et kompetansesenter Norge tilbyr NATO, er også av betydning for tilrettelegging for trening i Norge for allierte og partnere og vil bli videreført.

Tiltaket er beregnet å gi en årlig driftsinnsparring på ca. 9 mill. kroner og en positiv nåverdi på 299 mill. kroner i et 20-årsperspektiv. Tiltaket er sett i sammenheng med anbefalt flytting av Hærens jegerutdanning og endringer i Heimevernets virksomhet i Finnmark.

For utenlandsk sjø-, luft- og heimevernstrening videreføres eksisterende ordninger. Nasjonale og utenlandske spesialstyrkers samtrening knyttes mot spesialstyrkenes fremtidige basestruktur og deres respektive øvingsområder med tilsvarende ordninger.

1.8.8 Forsvarets logistikkorganisasjon

Forsvarssjefens logistikk- og støttekonsept er i dag retningsgivende for hvordan logistikk for understøttelse av operasjoner og annen støttevirksomhet skal gjennomføres. I denne sammenheng vises det blant annet til Innst. S. nr. 30 (2007–2008), jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007), der forsvarskomiteen la til grunn at det i forbindelse med gjennomgang og analyser av hva som er Forsvarets kjernefunksjoner, også foretas en helhetlig gjennomgang av Forsvarets støtte- og logistikkkonsept.

Forsvarsdepartementet vil etablere nye overordnede føringer for logistikk- og støttevirksomheten, som vil være styrende for forsvarssjefens fremtidige direktiver på dette området. Forsvarets logistikkorganisasjons (FLO) overordnede oppgaver er å frem-skaffe, vedlikeholde og levere materiell og forsyninger på rett sted og tid, og til avtalt pris og kvalitet innenfor fastsatte rammer.

Regjeringen anser at det er to hovedutfordringer knyttet til den videre styring og utvikling av FLO. For det første er FLO en meget stor organisasjon med svært kompleks virksomhet. For det andre ivaretar FLO funksjoner i hele tjenestespektret, fra lokale støttefunksjoner ved den enkelte base/avdeling til strategisk viktige og ofte svært ressurskrevende og kompliserte investeringsprosjekter. Det primære fokuset i gjennomgangen av FLO vil være styringsmessige, samt ledelses- og kompetansemessige aspekter knyttet til en så stor og kompleks organisasjon. Regjeringen vil derfor på en egnet måte komme tilbake til Stortinget etter en slik gjennomgang. Det vises i denne sammenheng også til behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), der Stortinget ba regjeringen utrede en ny etat under Forsvarsdepartementet med et helhetlig

ansvar for den utøvende delen av Forsvarets investerings- og innkjøpsvirksomhet, der innkjøps- og materiellanskaffelser er tatt ut av FLO.

FORSVARETS KOMPETANSESENTER LOGISTIKK

Ved behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), besluttet Stortinget blant annet å opprette Forsvarets kompetansesenter logistikk på Sessvollmoen, for å samle små og spredte kompetanse- og produksjonsmiljøer. Forsvarets kompetansesenter logistikk forestår i samarbeid med Forsvarsstaben og Forsvarets skolesenter også en vesentlig del av forvaltnings- og fagopplæringen definert under begrepet forsvarlig forvaltning.

Forsvarets kompetansesenter logistikk videreføres i hovedsak som i dag, men med visse mindre tilpasninger innenfor enkelte funksjonsområder og det gjøres mindre justeringer i organisasjonsstrukturen med bakgrunn i den anbefalte utdanningsordningen.

1.8.9 Forsvarets sanitet

Med bakgrunn i Stortingets behandling av Innst. S. nr. 122 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 36 (2001–2002), og Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), skal Forsvarets sanitet (FSAN) fortsatt videreutvikles i en retning der militærmedisinske fagmiljøer med spisskompetanse legges inn til, eller inn i tilsvarende sivile fagmiljøer/sykehus, noe som innebærer et intensivert og utdypet samarbeid med det sivile helsevesen.

Helseberedskapsrådet har en viktig rolle i forhold til å kartlegge, utrede og utvikle sivilt-militært samarbeid innenfor helsesmessig beredskap. Sammen med berørte fagdepartementer har Forsvarsdepartementet iverksatt tiltak for å gjennomføre vurderinger av et utdypet samarbeid som omfatter Forsvaret, og blant annet universitetene/medisinske fakulteter, spesialisthelsetjenesten (sykehus), kommunehelsetjenesten (fastlegeordningen) og øvrige relevante aktører. Regjeringen tar sikte på å orientere Stortinget om status i dette arbeid høsten 2008.

Evnen til å planlegge og yte sanitetsstøtte i operasjoner skal forsterkes. Dette skjer også gjennom å øke tilgjengelighet, kvalitet og fleksibilitet på Forsvarets sanitetsstrukturer. Deltakelse i operasjoner i utlandet fordrer forholdsmessig større sanitetsbidrag, samtidig som kompleksitet og kvalitet på sanitetstjenesten som ytes er økt og tilsvarende tilnærmet de tjenester som ytes i det sivile samfunn. Omstillingen fra et mobiliserbart sanitetssystem til et daglig operativt system som kan deployeres for å dekke norske forpliktelser i forhold til FN, NATO og EU, skal videreføres både innenfor en nasjonal og en internasjonal ramme.

1.8.10 Forsvarets musikk

Hovedoppgaven for Forsvarets musikk skal først og fremst være å profilere Forsvaret, bidra til rekruttering samt skape forståelse for Forsvarets rolle og oppgaver i samfunnet. I tillegg har Forsvarets musikk seremonielle oppgaver for Kongehuset, Stortinget og regjeringen. Dagens korpsstruktur med fem profesjonelle musikkkorps videreføres, bestående av Forsvarets stabsmusikkorps (Oslo), Forsvarets musikkorps Nord-Norge (Harstad), Forsvarets musikkorps Vestlandet (Bergen), Kongelige Norske Marines musikkorps (Horten) og Luftforsvarets musikkorps (Trondheim).

1.8.11 Andre etater under Forsvarsdepartementet

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Det er FFIs styre som er ansvarlig for effektiv og målrettet drift og at det er samsvar mellom antall ansatte, kompetanse, bevilgninger og oppdrag.

FFI er den største forskningsenheten i Forsvaret. FFI skal gi råd med sikte på å bistå Forsvarsdepartementet og forsvarssektoren i utviklingen av materiell- og investeringsprogrammer, samt å bidra til omstilling og rasjonell drift. Instituttet skal ha spesiell fokus på trekk ved den vitenskapelige og militærtekniske utvikling som kan påvirke forutsetningene for forsvarsplanleggingen på materiell- og teknologisiden. Videre skal FFI bistå den øverste ledelsen i forsvarssektoren med å fremskaffe et best mulig beslutningsgrunnlag med tanke på Forsvarets videre utvikling.

FFI vil fortsatt bevare og videreutvikle sin analysekapasitet for støtte til langtidsplanarbeidet i forsvarssektoren. Herunder konseptuelle studier, langsiktige kostnadsberegninger og ytelsesvurderinger av militære kapasiteter og den helhetlige forsvarsstrukturen.

NASJONAL SIKKERHETSMYNDIGHET

Nasjonalt sikkerhetsmyndighets (NSM) ansvar er å ivareta de utøvende funksjoner for den forebyggende sikkerhetstjenesten, som blant annet omfatter innhenting og vurdering av relevant informasjon, føre tilsyn med sikkerhetstilstanden og gi informasjon, råd og veiledning til virksomhetene. Dette gjøres på vegne av justisministeren og forsvarsministeren, hvor justisministeren har et overordnet ansvar for sikkerheten i sivil sektor, mens forsvarsministeren har et tilsvarende ansvar i militær sektor. I Forsvaret har forsvarssjefen, innen rammen av regelverket og med hjemmel i instruksjonsmyndigheten, ansvaret for styringen av den forebyggende sikkerhetstjenesten. Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA)

er den avdeling som på vegne av forsvarssjefen ivaretar dette ansvaret.

Forsvarsdepartementet er tillagt det administrative ansvaret for NSM, med budsjett- og etatsstyringsansvar. Etatsstyringen foregår i nært samspill med Justisdepartementet. Ved etableringen av NSM ble det besluttet at det skulle foretas en gjennomgang av den nye etaten etter en viss tid. En arbeidsgruppe bestående av representanter fra Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet er etablert for å foreta en nærmere gjennomgang av etatsstyringen av NSM og direktoratets oppgaveportefølje.

FORSVARSBYGG

Forsvarsbygg (FB) er ansvarlig for å fremskaffe, drifte og avhende eiendom, bygg og anlegg for forsvarssektoren. FB er underlagt Forsvarsdepartementet og organisert som et forvaltningsorgan med eget styre og vedtekter. FB baserer i hovedsak sin inntjening på husleie og oppdrag fra øvrige etater i sektoren. FB skal tilpasse virksomhetens omfang til etterspørselen fra leietakerne/oppdragsgiverne, og FBs styre er ansvarlig for en forsvarlig og effektiv organisering av virksomheten.

Dagens forvaltningsmodell for eiendom, bygg og anlegg (EBA) ble innført i Forsvaret med virkning fra 1. januar 2002 og FB ble opprettet fra samme dato ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 343 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 77 (2000–2001). Forsvarsdepartementet har gjennomgått erfaringene med forvaltningsmodellen og konkludert med at dagens måte å organisere EBA-virksomheten på i all hovedsak har vært vellykket, og bør videreføres. Det er imidlertid identifisert potensial for å videreutvikle dagens forvaltningsmodell blant annet gjennom å styrke kapasiteten på langsiktig og strategisk EBA-planlegging i forsvarssektoren.

Stortinget fastslo gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 343 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 77 (2000–2001), at det ikke skulle innføres avskrivninger på nasjonal operativ EBA og NATO-infrastruktur. Ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) og St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 6 (2002–2003), hvor det blant annet ble det forutsatt at husleieinntektene skulle være fullt ut kostnadsdekkende, ble det samtidig besluttet at alle investeringer i eiendom, bygg og anlegg skulle bevilgningsfinansieres. Som en følge av at forutsetningene som lå til grunn for St.prp. nr. 77 (2000–2001) har endret seg og en ytterligere vektlegging av prinsippet om kostnadsdekkende husleie, legger Regjeringen til grunn at avskrivningsgrunnlaget bør utvides til å omfatte all EBA, herunder også infrastruktur, nasjonal operativ EBA og NATO-infrastruktur.

Endring av kapitalelementet ved å utvide avskrivningsgrunnlaget vil sikre en mer fullstendig kostnadsdekkende husleie, som er det bærende prinsipp i den horisontale samhandelen mellom FB og Forsvaret. Endringen medfører at all EBA vil bli behandlet ensartet, noe som forenkler husleiemodellen og som bidrar til et bedre samsvar med de reelle kostnadene på porteføljenivå. I dag utgjør årlige avskrivninger ca. 500 mill. kroner. Dette avskrivningselementet er for lavt sett i forhold til behovet for reanskaffelse av forsvarssektorens EBA over en avskrivningstid på 60 år. Endringen i husleiemodellen har ingen budsjettmessige konsekvenser.

KULTURMINNEVERN - NASJONALE FESTNINGSVERK

De nasjonale festningsverkene har betydning som nasjonale kulturminner. Festningenes historie, særpregede arkitektur og miljø gjør at de er godt egnede som samlende midtpunkt for kunst- og kulturutfoldelse. Regjeringens målsetting er at de nasjonale festningsverkene skal ivaretas gjennom verdibevarende og tilstandsbasert vedlikehold og investeringer. I 2006 ble det utarbeidet og fastsatt felles overordnede retningslinjer for forvaltning av kulturhistoriske statlige eiendommer. I retningslinjene gjøres sektoransvaret gjeldende. Det innebærer at det enkelte departement er ansvarlig for at retningslinjene blir etterlevd innen egen sektor. Forvaltningsansvaret for de nasjonale festningsverkene ivaretas av FB på vegne av Forsvarsdepartementet.

1.8.12 Forsvarets virksomhet og miljø

Miljøhensyn skal veie tungt i all virksomhet Forsvaret driver, og det skal legges til rette for en mest mulig skånsom bruk av miljøet. Virksomheten skal planmessig søke å redusere utslipp av klimagasser og nitrogenoksider, det skal legges vekt på energieffektivisering og omlegging til oppvarming basert på fornybare energikilder, arbeidet med redusert bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og substitusjon av miljøgifter skal intensiveres og miljø- og samfunnsansvar skal tas i alle anskaffelser. Hensynet til biologisk mangfold i Forsvarets forvaltningsområder skal videreutvikles.

1.8.13 Forsvarets skyte- og øvingsfelt

Forsvaret disponerer i dag ca. 80 små og store landbaserte skyte-, øvings- og regionfelt over hele landet, med et samlet areal på ca. 1 650 kvadratkilometer. Forsvarssjefen har tidligere utrangert i underkant av 30 felt. En avhendingsplan for disse er under forberedelse og behovet for miljøoppyrdding er vurdert.

Forsvaret disponerer i dag et lite antall store skyte- og øvingsfelt på land, hvorav ett, Hjerkin, vil

utfases i takt med innfasing av Regionfelt Østlandet. Dette gir Forsvaret fem gjenværende skyte- og øvingsfelt av en viss størrelse, gitt sammenbinding av Mauken og Blåtind. Gjennomføringsplanen for tilbakeføring av Hjerkin er delt i to faser hvorav første fase varer frem til 2012. Denne fasen omfatter i hovedsak rydding av blindgjengere og ammunisjonsrester, fjerning av bygg og anlegg, reparasjon av terrengskader samt håndtering av forurensing. Den økonomiske rammen for første fase er på om lag 320 mill. kroner. Fase 2 av Hjerkin-prosjektet strekker seg over perioden 2013–2020.

Samarbeid om felles bruk av skyte- og øvingsfelt er ett av de områdene som er anbefalt vurdert videre i den norsk-svenske mulighetsstudien.

1.8.14 Regionalpolitiske forhold

Regjeringen vil at en aktiv og målrettet distrikts- og regionalpolitikk skal medvirke til verdiskaping, arbeidsplasser og velferd der folk bor. Økt verdiskaping og styrket lokal og regional vekstkraft er både et virkemiddel for å få dette til og et mål i seg selv, jf. Innst. S. nr. 56 (2006–2007) og St.meld. nr. 26 (2005–2006).

Omlegging og fornying kan føre til færre arbeidsplasser direkte tilknyttet Forsvaret, og redusert etterspørsmål etter varer og tjenester, både lokalt og sentralt. Andre steder vil en økt konsentrasjon av Forsvarets virksomhet medføre mer aktivitet og ringvirkninger i berørte lokalsamfunn. Militære anlegg og infrastruktur som Forsvaret ikke lengre har behov for kan også ha potensial for videreutvikling til sivile formål og slik representere en positiv mulighet for utvikling av enkelte lokalsamfunn. Gode og effektive avhendingsprosesser vil i denne sammenheng være viktig.

De anbefalte endringene knyttet til Stavanger, Sola, Stjørdal samt Tromsø skjer i folkerike regioner som har hatt vekst de senere årene. De samlede virkninger for disse regionene vurderes derfor som små og mindre alvorlige. Porsanger kommune vil derimot bli berørt i større grad av den anbefalte omstillingen. Regjeringen vil videreføre en dialog med Porsanger kommune knyttet til behovet for omstillingstiltak som følge av endringene i Forsvarets virksomhet i kommunen.

1.9 Kompetanse og personell

I kapittel 8 i St.prp. nr. 48 (2007–2008) gir Regjeringen en omfattende og detaljert beskrivelse av ulike personellrelaterte temaer for Forsvaret.

1.9.1 Personellstruktur og kompetanse

Omstillingen fra et stort invasjonforsvar til et mindre, fleksibelt innsatsforsvar har vært nødvendig.

Dette har vært krevende for medarbeiderne og som del av denne omleggingen har det også vært igangsatt store personellreformer. Dette inkluderer blant annet en mer fleksibel befalsordning, herunder avdelingsbefalsordningen, innføring av generell beordringsadgang også til operasjoner utenfor Norge, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004), samt en harmonisering av gradsnivået og en justering av alderssammensetningen blant befalet. I tillegg har det vært iverksatt tiltak for å øke kvinneandelen, jf. Innst. S. nr. 31 (2007–2008) og St.meld. nr. 36 (2006–2007), og det har vært gjennomført endringer i praktiseringen av verneplikt og førstegangstjeneste for å gjøre tjenesten mer attraktiv og meningsfull.

Personellreformen i Forsvaret har vært nødvendig, og gir i dag resultater. Forsvarsdepartementet har iverksatt en evaluering av avdelingsbefalsordningen. Resultatene av denne vil foreligge i juni 2008, jf. også proposisjonens kapittel 8.4.2.7.

Hovedelementer i de tiltak og endringer som foreslås, baserer seg på Soria Moria-erklæringen, anbefalinger fra Forsvarspolitisk utvalg (FPU), Innst. S. nr. 31 (2007–2008), jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007) og Forsvarsstudie 07, og er samtidig en oppfølging av signaler om den overordnede personellstrukturen gitt i Innst. S. nr. 234, jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004).

En utfordring i kommende langtidsperiode vil være å rekruttere og beholde kvalifisert personell. Innenfor enkelte personellkategorier vil det også være behov for en oppbemanning og endring av kompetansesammensetning og personellstruktur. Personellpolitikken må også innrettes mot og reflektere utviklingen i samfunnet for øvrig, ikke minst hva gjelder familie- og livsfasepolitikk, praktisering av verneplikt og førstegangstjeneste samt rekruttering og mangfold.

I tiden som kommer vil det derfor bli videreført et sterkt fokus på god kultur for ledelse og styring. Oppfølgingen av tiltakene i Handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse (HEL) er et sentralt virkemiddel i denne sammenheng. Målet er at dette arbeidet skal øke den enkeltes etiske bevissthet og integritet. Det legges videre stor vekt på å videreutvikle Forsvaret som en likestilt og inkluderende arbeidsplass, preget av toleranse og respekt.

Å ta vare på den enkelte medarbeider og dennes familie er et satsingsområde for Forsvaret. Det er en utfordring for Forsvaret å finne en god balanse mellom oppgaver og den enkeltes behov for fritid og familieliv. Det skal ikke, under noen omstendighet, tillates brudd på AML eller øvrig regelverk. Forsvarsdepartementet vil i etatsstyringen følge opp at bruk av overtidsgodtgjørelse blir praktisert i henhold til gjeldende regelverk og at vernereglene i AML blir overholdt. Forsvaret skal, i nær dialog med personell-

organisasjonene, legge til rette for en videreutvikling av familiepolitikken, herunder en videreutvikling av Forsvarets familiedirektiv.

1.9.2 Utenlandsoperasjoner og personelloppfølging

Utenlandsoperasjoner er sentralt i dagens forsvaret. I dag er det en tendens til at slik deltakelse fordeles nokså ujevnt på personellet, med de utfordringer det gir. Den kompetanseutvikling og de muligheter, men også de belastninger slik tjeneste medfører, må fordeles jevner.

Sanitet i internasjonale operasjoner er et nasjonalt ansvar som skal ligge så nær opp til sivil standard som mulig og være i samsvar med det faglige ambisjonsnivået til sanitetstjenesten i NATO. Regjeringen tar sikte på en gjennomgang av krav og regler for sanitetstjeneste i utenlandsoperasjoner. Forsvarets helseregister skal gi en kontinuerlig oversikt over helsesituasjonen blant Forsvarets personell, herunder blant annet identifisere overhyppighet av sykdommer og risikofaktorer for sykdommer. Tilsvarende skal helseregisteret også gi oversikt over skader og skadeårsaker. Forsvaret skal ivareta den fysiske og psykiske helse så lenge personellet er i tjeneste, også før, under og etter utenlandsoperasjoner. Generelt er det slik at de aller fleste kommer hjem med positive erfaringer, og uten skader. Personell som har behov for helsemessig oppfølging etter utenlandsoperasjoner, skal gjennom Forsvarets sanitet sikres et lett tilgjengelig tilbud om oppfølging inntil ett år etter endt tjeneste. Forsvarsdepartementet arbeider for å lovfeste denne retten, og det er iverksatt tiltak for å styrke psykiatritjenesten i Forsvaret slik at den kan ivareta denne oppgaven. Ved behov for ytterligere helsetjenester utover ett år, skal det sivile helsevesenet overta behandlingsansvaret.

Det legges også stor vekt på å videreføre den gode dialogen Forsvaret har med familier og pårørende, for å skape økt trygghet og forståelse for det oppdraget som skal løses.

Regjeringen arbeider med å styrke veteranenes rettigheter, det gjelder ikke minst for veteraner fra utenlandsoperasjoner. Med "veteraner" menes i denne sammenheng sivilt eller militært personell som har deltatt i skarpe militære operasjoner innen eller utenlands. De kvinner og menn som deltar for Norge i utenlandsoperasjoner skal føle seg trygge på at de får den oppfølging de har behov for. Forsvarsdepartementet utreder videre mulige kompensasjonsordninger, herunder objektivt erstatningsansvar og lovfestet rett til oppfølging for veteraner etter utenlandsoperasjoner. Forsvarsdepartementet nedsatte i 2006 to arbeidsgrupper for å vurdere veteranenes økonomiske rettigheter ved personskade og for å vurdere arbeidsgivers ansvar for personell som har deltatt i utenlandsoperasjoner. Rapportene ble overle-

vert til forsvarsministeren i august 2007, og Regjeringen arbeider nå med oppfølging av de foreslåtte tiltak. Implementeringen av tiltakene vil strekke seg inn i langtidsperioden 2009–2012, jf. blant annet proposisjonens kapittel 8.3.3 og 8.3.4.

1.9.3 Personellforvaltning og verneplikt

Proposisjonens kapittel 8.4 gir en detaljert beskrivelse av forvaltningen av Forsvarets personellstruktur, både når det gjelder vernepliktige i førstegangstjeneste, lærlinger, vervede, kontraktsbefal og avdelingsbefal, reservepersonell, yrkesoffiserer og sivilt ansatt personell. Kapittel 8.5 omhandler sesjon, verneplikt og førstegangstjeneste, mens kapittel 8.7 beskriver Forsvarets utdanningssystem.

Forsvaret er en organisasjon med et variert kompetansebehov. Det legges derfor vekt på å styre Forsvarets kompetanseressurser på en mest mulig hensiktsmessig måte. Det innebærer behov for en justering i retning av noe flere avdelingsbefal enn i dag, og noe færre kontrakts- og yrkesbefal. Sivile representere en helt nødvendig ressurs i Forsvarets organisasjon. Det legges til grunn at det i større utstrekning enn i dag videreutvikles hensiktsmessige virkemidler, herunder karriere- og utviklingsmuligheter, også for denne gruppen. Det legges derfor blant annet opp til å åpne og videreutvikle muligheter for å gi sivile økt tilgang til Forsvarets utdanning og til ulike fag- og kurstilbud.

Lønn er en av flere viktige komponenter i en helhetlig personellpolitikk. Lønnsystemet må legges opp slik at det muliggjør en akseptabel lønnsutvikling i et horisontalt karriereløp, ikke minst for å sikre lønnsutvikling for avdelingsbefal og vervede som er tilsatt på tidsbegrensede vilkår/kontrakter. Forsvarsdepartementet etablerte, i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, et eget lønnsprosjekt i juni 2006. Prosjektet leverte sin sluttrapport i juni 2007. Rapporten inneholder en rekke forslag til innretning av fremtidig lønnspolitikk og tiltak for forenkling av lønnsystemet i Forsvaret. Forsvaret har startet implementering av disse tiltakene, og dette arbeidet vil strekke seg inn i langtidsperioden 2009–2012.

Den allmenne verneplikten ligger fast, men må utvikles kontinuerlig for å være best mulig tilpasset samfunnets, Forsvarets og de vernepliktiges behov. Verneplikten utgjør en viktig premisse for utviklingen av Forsvaret og vernepliktige vil fortsatt ha en sentral plass i den operative strukturen. Forsvarets behov skal ligge til grunn.

Det legges dessuten opp til en justering av sesjonsordningen, for å gjøre denne til et enda bedre seleksjons- og rekrutteringsverktøy. For å sikre at alle kvinner i det aktuelle årskullet får tilgang til informasjon om Forsvaret – og at de best skikkede og mest motiverte også får et møte med Forsvaret, for

derigjennom å styrke rekrutteringen av denne gruppen – legges det opp til å innføre pliktig sesjon for kvinner.

De fremtidige krav til oppgaveløsning øker behovet for å rekruttere flere kvinner til Forsvaret. Kvinneandelen er i dag på ca. syv pst. blant befal og vervede. Det er de siste årene iverksatt flere tiltak for å øke kvinneandelen, og resultatene av disse forventes i den kommende langtidsperioden. Rekruttering av kvinner vil fortsatt være et høyt prioritert område i perioden fremover. I den sammenheng vises til de tiltak Regjeringen har anbefalt i St.meld. nr. 36 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 31 (2007–2008) om økt rekruttering av kvinner til Forsvaret.

Det er i kommende langtidsperiode behov for å øke utdanningsvolumet på GBU-nivået (Grunnleggende Befals Utdannelse). Forsvarsgrenene skal produsere befal på GBU- og grunnleggende offisersutdanningsnivå til HV og fellesinstitusjonene. Det skal legges til rette for at flere kvinner og kvalifiserte vervede mannskaper stimuleres til å gjennomføre GBU som basis for grunnleggende offisersutdanning (GOU) eller før kontraktsinngåelse som avdelingsbefal.

For å oppnå faglige og ressursmessige effekter bør befalsskolene i størst mulig grad være organisert og lokalisert nær beslektede kompetansemiljøer. Befalsskolene i Forsvaret anbefales organisert og innrettet som følger:

- Luftforsvarets befalsskole på Kjevik videreføres.
- Hærens befalsskole på Rena videreføres.
- Forsvarets tekniske befalsskole videreføres på Sessvollmoen, men skifter navn til Forsvarets befalsskole for logistikk.
- Befalsskolen for etterretnings og sikkerhetstjeneste videreføres på Lutvann. Det anbefales at den, som en del av Forsvarets skole i etterretning og sikkerhet (FSES), legges organisatorisk under Etterretningstjenesten.
- Sjøforsvarets befalsskole legges ned i Horten og flyttes til Haakonsværn i Bergen.
- Heimevernets befalsutdanning på Værnes legges ned. Egen befalsutdanning for HV videreføres på Porsangmoen, spesielt rettet inn mot behovet tilknyttet innsatsstyrken i HV.

De fem profesjonsrettede høyskoler som er gitt akkreditering under forskrift til universitets- og høyskoleloven, Luftkrigsskolen, Sjøkrigsskolen, Krigsskolen, Forsvarets ingeniørhøyskole og Forsvarets skolesenter (FSS), skal videreutvikles innenfor rammen av nåværende bachelor- og masterutdanning. For tekniske og forvaltningsfaglige fordypningslinjer skal det spesielt vurderes hensiktsmessige kombina-

sjoner mellom utdanning i henholdsvis det sivile og det militære utdanningssystem.

Forsvarets stabsskole tilbyr videregående offisersutdanning (VOU) med relevant faglig spesialisering på masternivå for utvalgte offiserer og sivilt ansatte. Som et ledd i Forsvarets prioritering av økonomi- og forvaltningskompetanse, skal det vurderes å etablere en fordypning innen virksomhetsstyring på masternivå. FSS består i dag av ni enheter, der skolesenteret utgjør en samlande paraply (Forsvarets høyskole, Forsvarets stabsskole, Institutt for forsvarsstudier, Norges Idrettshøyskole/Forsvarets institutt, FSES, Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet, Forsvarets fjernundervisning, Forsvarets studiesenter og Voksenopplæringen). Regjeringen tar sikte på å videreutvikle FSS i form av én integrert undervisnings- og forskningsinstitusjon. FSES vil i langtidsperioden bli organisatorisk underlagt Etterretningstjenesten.

Akkrediteringen av Forsvarets høyskoler under universitets- og høyskoleloven stiller krav til forskningsbasert undervisning. Dette gir skolene et økt ansvar og en sentral rolle som kunnskapsinstitusjoner, og forutsetter stor faglig og metodisk kompetanse. Den forskningsbaserte undervisningen skal videreutvikles i samarbeid med andre relevante fagmiljøer i og utenfor Forsvaret.

1.10 Mål, tiltak og gjennomføring 2009–2012

Helheten av de tiltak som er foreslått i denne proposisjonen vil sikre et relevant forsvar, forberedt på å håndtere et bredt spekter av ulike oppgaver både nasjonalt og internasjonalt. For Regjeringen har den sentrale målsettingen vært å legge grunnlaget for bærekraft i forsvarssektoren ved å videreføre og videreutvikle det som er oppnådd gjennom moderniseringen siden 2001. Forsvaret skal ha militære kapasiteter med nødvendig reaksjonsevne, innsatsevne, tilgjengelighet og utholdenhet, der verneplikten utgjør et fundament, samtidig som det samarbeides effektivt med allierte. Denne langtidsproposisjonen legger dette grunnlaget. Samtidig er dette ambisiøse mål som setter høye krav til sektoren i gjennomføringen.

En vedvarende utfordring har vært å sikre forutsigbarhet i sektorens rammefaktorer, og balanse mellom oppgaver, struktur og ressurstilgang. Bevilgningsnivået er en avgjørende faktor for denne balansen. I tillegg er virksomhetens egen evne til styring og gjennomføring også avgjørende for å sikre en bærekraftig utvikling av sektoren.

1.10.1 Regjeringens satsingsområder for perioden 2009–2012

I den kommende langtidsplanperioden har Regjeringen pekt ut flere satsingsområder. Ambisjonsni-

vået innenfor flere av disse områdene vil være tett knyttet til den bevilgningsmessige økningen som denne langtidsplanen forutsetter. Satsingsområdene og hovedtrekk og prioriterting i gjennomføringen er beskrevet i proposisjonens kapittel 9.3 og 9.4.

Hovedtrekkene i Regjeringens satsing er at de første årene av perioden vil være særlig utfordrende, og kreve en spesiell aktsomhet og kontroll i gjennomføringen. Dette skyldes den noe forsinkede strukturutviklingen i inneværende langtidsplanperiode (2005–2008), og at forutsatt innsparte midler ikke frigjøres like hurtig som de er ønsket brukt til nye satsinger. Det vil de neste årene kreves betydelig økte driftsmidler til innfasing av nye materiellsystemer som fregatter, MTB-er, NH-90 helikoptre og til oppbemanningen innenfor prioriterte områder i strukturen, samt avsetninger knyttet til EBA-investeringer.

I Hæren vil det innebære en bemanningsøkning, med hovedvekt på avdelingsbefal og Sjøforsvarets utvikling vil preges av innføringen av nye fregatter og Skjold-klasse MTB. For Kystvakten vil den pågående kvalitetshevingen gjennom innføring av nye og moderne fartøy stå sentralt. Sammen med nye helikoptre vil disse gi Kystvakten en betydelig forbedret kapasitet og yteevne. Luftforsvaret vil i begrenset grad endre den operative strukturen. I tillegg innfases nye transportfly og nye maritime helikoptre. En eventuell beslutning om anskaffelse av nye kampfly vil være helt sentral for den mer langsiktige utviklingen av Luftforsvaret, og den videre utvikling i dette anskaffelsesprosjektet vil være et viktig grunnlag også for videreutvikling av den øvrige virksomheten.

For at Heimevernet skal kunne fortsette kvalitetsreformen og videreutvikle virksomheten innenfor en forsvarlig økonomisk ramme, reduseres den operative strukturen fra 50 000 til 45 000 befall og mannskaper. Den tilførsel av moderne utrustning som har skjedd i HV de siste årene tilsier også at kapasiteten kan videreføres med noe færre mannskaper.

For felleselementene vil hovedsiktemålet de nærmeste årene være å forbedre deres innsats-, reaksjonsevne og utholdenhet, tilpasset de enheter de skal understøtte, slik at støtteenheter ikke begrenser den operative virksomheten, verken nasjonalt eller i operasjoner i utlandet. Regjeringen legger opp til å gjennomføre en helhetlig gjennomgang av FLOs innretning og virksomhet slik at det legges et godt grunnlag for videreutvikling av denne delen av virksomheten.

Med de satsinger som Regjeringen anbefaler, vil antall ansatte i Forsvaret gradvis øke til om lag 17 000, gitt at forutsetningene ellers innfris. Årsverksrammer er i denne sammenheng et viktig verktøy, men de skal ikke stå i veien for å etablere løsnings som er totaløkonomisk gunstige. Innleiet perso-

nell skal primært benyttes til å bistå ved topper eller i andre spesielle situasjoner.

1.10.2 Investeringer i materiell, utrustning og EBA

Et av de mest vesentlige tiltakene for å sikre bedre balanse mellom økonomiske forutsetninger og den struktur som anbefales i denne proposisjonen, har vært en betydelig reduksjon i nivået for nyanskaffelser av materiell. Dette har bidratt til å redusere gjennomsnittlig årlig materiellinvesteringsnivå med om lag 1,6 mrd. kroner i forhold til videreføring av strukturen vedtatt for perioden 2005–2008 i perioden 2009–2012. Denne reduksjonen er dels et resultat av en kritisk gjennomgang av alle investeringsplaner for å prioritere og redusere ambisjonsnivået innenfor en rekke kapasiteter, og dels gjennom reduksjoner og avvikling av enkeltkapasiteter, samt meget nøkterne investeringsforutsetninger knyttet til nye satsinger i denne planen.

For å sikre at investeringsforutsetningene realiseres er det særlig to forhold som det vil legges vekt på. Det første vil være å sikre at alle investeringer som planlegges og gjennomføres, baseres på en nøktern "godt nok"-tilnærming der det er de grunnleggende og primære kravene til materiellsystemene som legges til grunn. Også alternative måter å fremskaffe materiell på – eksempelvis ved å gå sammen med andre land, særlig om kjøp av hyllevareprodukter og/eller materiell som produseres i stor skala – vil måtte få økt oppmerksomhet innenfor en slik tilnærming.

1.10.3 Økonomiske planforutsetninger for perioden 2009–2012

Regjeringens økonomiske planforutsetninger er gitt i proposisjonens kapittel 9.6. Regjeringen legger opp til at forsvarsrammen trappes opp med 800 mill. kroner i forhold til 2008-nivået, til 32,34 mrd. kroner. Rammen forutsetter en årlig avsetning til merutgifter til norske styrker i utlandet med 730 mill. kroner. Forsvarets utenlandsoperasjoner planlegges med utgangspunkt i de midler som er avsatt innenfor rammen. Forslag om aktivitet utover dette, og finansiering av denne, behandles i det enkelte tilfelle. Regjeringen legger med andre ord opp til en betydelig satsing på forsvarssektoren. Denne styrkingen er nødvendig for å bringe forsvarsutviklingen over i et stabilt bærekraftig spor, der forholdet mellom ambisjoner, ressurser og struktur er i mer varig balanse.

I tråd med ovenstående legges økonomiske hovedstørrelser (mrd. kr) til grunn for forsvarssektorens utvikling 2009–2012, i henhold til tabell 9.1.

Tabell 1. 9.1 Økonomiske hovedstørrelser

Mrd. 2008 kr	2008	Nytt nivå
Materiellinvesteringer	7,69	7,80
Infrastrukturinvesteringer	1,50	1,65
Fellesfinansiert infrastruktur	0,28	0,28
Drift	21,34	21,88
Merutgifter utenlandsoperasjoner	0,73	0,73
Sum	31,54	32,34

Etter 2012 er det foreløpig lagt til grunn at det kan avsettes ca. 24 mrd. kroner innenfor forsvarsrammen til anskaffelse av nye kampfly – gitt at øvrige forutsetninger i planleggingen holder og følges opp. En full erstatning av kampflyvåpenet vil kreve betydelige investeringer utover dette nivået. Regjeringen vil komme tilbake til dette spørsmålet i den planlagte proposisjonen om anskaffelse av nye kampfly.

Regjeringens forslag til bevilgningsmessig økning er helt nødvendig for:

- Å ivareta oppgavene hjemme på et forsvarlig nivå, ikke minst i nordområdene.
- Å bidra blant annet til fredsstøttende operasjoner internasjonalt i et tilstrekkelig volum og over tid.
- Å videreføre verneplikten som et fundament for sektorens virksomhet.

Den bevilgningsmessige økningen skal bidra til å videreføre og styrke dagens hærstruktur, et robust nivå på Heimevernet og innfasing og drift av MTB Skjold. Økningen vil også bidra til å sikre et nødvendig driftsnivå, herunder trening og øving, samt strukturell fornyelse innenfor andre deler av den operative strukturen, i tillegg å bidra til å sikre nødvendige infrastrukturinvesteringer knyttet til den videre omstillingen.

En grunnleggende forutsetning for omstillingsarbeidet vil fortsatt være å omdisponere midler fra lavere prioritert virksomhet til høyere prioritert virksomhet. Dette skal gjøres gjennom en betydelig intern ressursfrigjøring:

- Ved å avvikle baser og annen infrastruktur. Om lag 375 mill. kroner forventes frigjort når tiltakene fullt ut er implementert, hvorav ca. 275 mill. kroner ved utgangen av 2012. Dette vil isolert sett innenfor base- og støttevirksomheten innebære en reduksjon på om lag 300 årsverk og i overkant av 185 000 kvm bygningsareal.
- Forsterket fokus på interneffektivisering som en forutsetning for fornyelse og forbedring av sektoren på sikt. Dette gjøres ved å effektivisere ulike interne prosesser i forsvarssektoren tilsvarende et krav på minimum 0,5 pst. årlig (til sammen 600 mill. kroner ved utgangen av 2012).

- Gjennom meget nøktern, men tilstrekkelig prioritering av behov for materiellanskaffelser, og nedprioritering av enkelte kapasiteter. Dette reduserer gjennomsnittlig årlig materiellinvesteringsbehov med 1,6 mrd. kroner i forhold til videreføring av strukturen vedtatt for perioden 2005–2008 i perioden 2009–2012.

1.10.4 Forutsigbarhet med hensyn til økonomisk utvikling

Implementering av langtidsplaner er utfordrende. Den anbefalte strukturen og tilhørende ambisjonsnivå er basert på de økonomiske forutsetningene omtalt i proposisjonens kapittel 9.6. Skal denne strukturen kunne videreføres og videreutvikles også utover 2012 kreves en oppfyllelse og videreføring av disse økonomiske forutsetningene. En økonomisk utvikling innenfor denne langtidsperioden, og etter, som ikke samsvarer med forutsetningene i denne proposisjonen, vil få langvarige strukturelle konsekvenser. Dette innebærer at dersom de økonomiske forutsetningene endres og strukturen nok en gang settes under press, vil Regjeringen innenfor planperioden måtte komme tilbake til Stortinget med ytterligere endringsforslag av strukturell art, både knyttet til den operative strukturen, støttevirksomheten og basestrukturen.

1.10.5 Sentrale virkemidler i perioden 2009–2012

Regjeringens redegjørelse og oppsummering av sentrale virkemidler for utvikling og tilpasning av langtidsplanen i perioden 2009–2012, er gitt i St.prp. nr. 48 (2007–2008) kapittel 9.10–9.13.

1.11 Forsvarets utvikling på lengre sikt

I kapittel 10 til St.prp. nr. 48 (2007–2008) gir Regjeringen sitt syn på Forsvarets utvikling på lengre sikt. Et forandrings- og tilpassningsdyktig forsvar – som kan møte et bredt spekter av mulige sikkerhetsutfordringer og løpende tilpasse seg endringer i omgivelsene – vil være den beste garanti for at Norge kan møte fremtidige forsvars- og sikkerhetspolitiske utfordringer. For at denne endringsevnen skal være til stede, må det legges til grunn et langsiktig og bredt perspektiv på den videre utviklingen av Forsvaret.

Gitt de lange ledetider som knytter seg til Forsvarets materiellinvesteringer og til produksjon av militær kompetanse, er det verken mulig, hensiktsmessig eller ønskelig å anlegge en tilnærming der det gjennomføres gjennomgripende endringer i forsvarssektoren med utgangspunkt i kortsiktige prioriteringer. Samtidig som Forsvaret må ha den nødvendige fleksibilitet og størst mulig robusthet til å håndtere kontinuerlige endringer og nye utfordringer, er det viktig

å skape forutsigbarhet rundt de overordnede politiske målsettinger og rammer for Forsvarets virksomhet.

Basert på en nærmere beskrivelse av ulike mulige sikkerhetspolitiske utviklingstrekk, rammer for teknologi-, økonomi- og kostnadsutvikling, samt andre sentrale forhold i forsvarsutviklingen på lengre sikt, legger Regjeringen opp til at den fremtidige utviklingen av forsvarssektoren bør skje gjennom et mer kontinuerlig strategisk og langsiktig utviklingsarbeid innenfor rammen av det integrerte departementet. Dette skal være en naturlig, tydelig og mer permanent aktivitet i den strategiske ledelsen av forsvarssektoren, og i mindre grad fremstå som ekstraordinære og altomfattende skippertak. Dette skal bidra til å:

- Sikre økt forutsigbarhet og mindre utrygghet for Forsvaret, dets ansatte og samarbeidspartnere.
- Skape et bedre samsvar mellom planlegging og gjennomføring.
- Sikre at kortsiktige prioriteringer gjøres i et langsiktig perspektiv og i en helhet.
- Etablere et mer robust plangrunnlag og en bedre dokumentert sporbarhet i planarbeidet.
- Styrke det langsiktige perspektivet i alle deler av virksomheten.

En slik tilnærming følger opp sentrale forutsetninger som ble lagt til grunn da dagens integrerte strategiske ledelse i forsvarssektoren ble etablert. Dette dreier seg om å styrke evnen til strategisk langtidsplanlegging, gjennomføring og styring i forsvarssektoren. I en slik sammenheng er det helt nødvendig med tette og integrerte prosesser mellom politiske og fagmilitære beslutningstagere. Forsvarssjefen skal fortsatt fremme uavhengige fagmilitære råd og militærfaglige utredninger slik det er nedfelt i hans instruks. Samtidig må det legges stor vekt på at de fagmilitære råd løpende inngår som en integrert del av den helhetlige planprosessen frem til en beslutning skal treffes. Disse skal fortsatt være synlige og identifiserbare.

En mer kontinuerlig tilnærming til langtidsplanleggingen vil heller ikke endre forholdet til Stortinget. Stortinget vil fortsatt få seg forelagt og ta stilling til de overordnede og langsiktige mål for forsvarssektorens innretning og virksomhet. Politisk vedtatte langtidsplaner må fortsatt være et sentralt fundament for utviklingen av forsvarssektoren. Tilnærmingen åpner imidlertid for en økt fleksibilitet, der omfang, innretning og hyppighet av de plan- og beslutningsdokumenter som presenteres for Stortinget, i større grad kan tilpasses behovet for endring.

En grunnleggende omstilling fra et tradisjonelt invasjonforsvar til et moderne innsatsforsvar er

langt på vei gjennomført. Dette betyr ikke at moderniseringen av Forsvaret er sluttført, men at det bør tilstrebes å bringe utviklingen av Forsvaret over i et mer stabilt og forutsigbart spor.

Målsettingen er å skape en situasjon der utviklingen i større grad skjer gjennom gradvise justeringer innenfor rammen av langsiktige målsettinger, fremfor gjennom hyppige og altomfattende reformer.

En mer kontinuerlig tilnærming til langtidsplanleggingen vil styrke forsvarssektorens evne til å møte nye krav og utfordringer. Samtidig forutsetter dette at det etableres et mest mulig stabilt og bærekraftig fundament for forsvarssektorens virksomhet, der det tilstrebes en langsiktig balanse mellom ambisjonsnivå, struktur og ressurstilgang. Det er derfor en sentral målsetting for Regjeringen å skape et slikt fundament gjennom denne langtidsproposisjonen.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Thorbjørn Jagland og Signe Øye, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Henning Skumsvoll og Per Ove Width, fra Høyre, lederen Jan Petersen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bjørn Jacobsen, viser til at Norge trenger et forsvar for å ivareta det grunnleggende og tidløse ansvar for å skape sikkerhet for staten, befolkningen og samfunnet, og beskytte og fremme våre interesser og verdier. Dette er komiteens utgangspunkt for behandlingen av denne proposisjonen.

Komiteen understreker den sentrale rolle som Forsvaret har i opprettholdelse av en selvstendig nasjon, og i å sikre Norge mot eksterne trusler. Forsvaret har spilt en nøkkelrolle i vår nasjonsbygging siden før Norge ble en selvstendig stat, og vil også være sentralt for Norge i fremtiden.

Komiteen viser til at Forsvaret har gjennomført svært omfattende restruktureringer siden 1990, og at Forsvaret i dag er kommet langt i tilpassingen til dagens og fremtidens utfordringer. Under Den kalde krigen var Forsvaret en forholdsvis statisk struktur som var rettet mot ett bestemt fiendebilde, og som sammen med våre allierte lyktes i å bevare fred og stabilitet i Norges nærområder. Dagens situasjon krever en helt annen, og fleksibel, organisasjon. Gjennom operasjoner med FN og våre allierte i NATO har Forsvaret vist at de behersker utfordringer i dagens omskiftelige verden. Likevel er det flere utfordringer igjen før Forsvaret har fått en form som komiteen vurderer å være tilpasset dagens verden og fremtidens krav.

2.1 Norges nasjonale interesser

Komiteen slutter seg til Regjeringens vurdering av at sikkerhetspolitikkenes hovedmål er å ivareta Norges grunnleggende sikkerhetsinteresser og målsettinger. Norge har noen varige sikkerhetsinteresser og målsettinger, mens andre vil utvikles i tråd med hva som foregår internasjonalt.

Komiteen mener at den primære sikkerhetsinteresse og målsetting for Norge er ivaretagelse av de omfattende sjø- og luftområder som omslutter vårt land, og sikkerheten for og i landområdet. Utfordringene her er knyttet til spørsmål som energi- og fiskeressurser og uavklarte grensespørsmål i forhold til Russland, samt innenriks samfunnsikkerhet. I tillegg stilles Norge i økende grad overfor utfordringer knyttet til naturressurser i områder som hittil har vært utnyttet i Arktis, og potensiell åpning av nye sjøtransportkorridorer gjennom Barentshavet og Norskehavet.

Komiteen fremholder at det er avgjørende at Forsvaret er i stand til å ivareta norsk tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i aktuelle områder. I dette ligger også Forsvarets sentrale rolle i overvåking og beredskap med hensyn til miljøutfordringer, spesielt gjennom Kystvakten og maritim overvåking.

Komiteen viser til at en annen grunnleggende sikkerhetsinteresse er å bidra til en multilateral verdensorden under FN med vekt på folkeretten og menneskerettigheter. Dette er et uttrykk for internasjonal solidaritet, men også uttrykk for at det er i småstaters interesse å etablere internasjonale kjøreregler, blant annet for bruk av militær makt. Komiteen viser til at dette har vært norsk politikk gjennom mange tiår.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil videre vise til at Regjeringen har tatt konsekvensen av dette, gjennom å gå aktivt inn for å styrke FNs rolle i konfliktløsning, og gjennom å øke våre bidrag til FN-ledede operasjoner.

Komiteen slår fast at Norge er helt avhengig av våre allierte for å ivareta våre sikkerhetspolitiske interesser og målsettinger. Dette skjer primært gjennom det transatlantiske samarbeidet i NATO. Her har USA vært det viktigste av landene som har bidratt til vår sikkerhet siden 1949. Den kollektive solidariteten i NATO vil etter komiteens mening fortsette å være av avgjørende betydning for Norge fremover. Komiteen understreker derfor viktigheten av Norges aktive deltagelse i NATOs arbeid og operasjoner. Dette vil i neste fireårsperiode i hovedsak innebære bidrag til International Security Assistance Force (ISAF) i Afghanistan.

Komiteen vil understreke viktigheten av å ha alliert tilstedeværelse og aktivitet på norsk jord, gjen-

nom operativ virksomhet, som NATO Airborn Early Warning (NAEW), gjennom en størst mulig alliert øvelsesaktivitet og gjennom tilstedeværelse og aktivitet som Joint Warfare Center.

Komiteen ser det som gledelig at våre naboland Finland og Sverige er tett integrert og sterkt deltagende i NATOs arbeid gjennom PFP (Partnership for Peace), men ser også at det er ønskelig med en videre opptrapping av det direkte samarbeid om forsvarsspørsmål mellom landene i Norden.

Komiteen viser til at det foregår et økende militært og sikkerhetspolitisk samarbeid i Den europeiske union (EU), og slår fast at Norge har utstrakt deltagelse i dette samarbeidet. EU er Norges største handelspartner, og komiteen ser det som naturlig å fortsatt ha en dialog med EU om forsvars- og sikkerhetspolitikken framover. Komiteen ønsker derfor en videreutvikling av det europeiske forsvarssamarbeidet velkommen, og ser at Norge har nytte av å samarbeide med EU i forsvarsspørsmål.

2.2 Internasjonal sikkerhetspolitikk

Komiteen understreker at Norge, som et lite og strategisk beliggende land med en åpen økonomi, har store interesser i å opprettholde en internasjonal orden bygget på folkeretten. Komiteen observerer også at sikkerhetspolitiske forhold over hele verden påvirker Norge gjennom blant annet handel og næringsinteresser, samt nordmenns reiser til utlandet. Det er derfor i vår nasjonale interesse at Forsvaret bidrar til en internasjonal rettsorden gjennom deltagelse i internasjonale operasjoner.

Komiteen registrerer at USA fremdeles er den eneste supermakt i verden, men at land som Kina, India og Russland, og regionale sammenslutninger som EU, vil få økende betydning i årene som kommer. Gjennom samhandel og andre internasjonale forhold vil Norge i stor grad påvirkes av utviklingen i Kina og India.

Komiteen understreker det gode forholdet Norge har til Russland, men at den også er bekymret over deler av utviklingen i vårt største naboland. Det er etter komiteens mening gledelig at Russland har en positiv økonomisk utvikling, noe komiteen håper vil bidra til stabilitet og positiv utvikling i forholdet mellom våre land. Likevel har det også vært en bekymringsfull menneskerettighetsutvikling, spesielt når det gjelder sivile og politiske rettigheter i Russland. Komiteen har merket seg at den politiske og økonomiske utviklingen i Russland har medført økt militær aktivitet i våre nærområder. Komiteen konstaterer at Russland, med økt fokus på naturressurser i nordområdene, både vil være vår samarbeidspartner og vår konkurrent.

Komiteen konstaterer at Norge, i likhet med andre land, må forholde seg til økende transnasjonale

sikkerhetsutfordringer. I mange tilfeller er disse utfordringene uavhengige av nasjonale myndigheter, og uten respekt for den internasjonale rettsorden Norge bygger sin politikk på. Komiteen mener at utfordringene transnasjonale krefter skaper best kan løses gjennom det internasjonale samarbeid Norge har bilateralt, i NATO, i FN og gjennom vårt samarbeid med EU.

2.3 Forsvaret og samfunnet

Komiteen viser til at det etter årtusensskiftet gradvis er lagt nye rammer for samfunnssikkerhet, krisehåndteringsberedskap og sivilt-militært samarbeid. Totalforsvarskonseptet er modernisert, den sivile beredskapssektoren er styrket, og det er etablert klarere rammer for samarbeidet mellom Forsvaret og sivile myndigheter.

Komiteen har merket seg at Regjeringen oversendte St.meld. nr. 22 (2007–2008) – Samfunnssikkerhet, så sent at komiteen valgte å ikke behandle meldingen i vårsesjonen parallelt med behandling av langtidsplaner for militært forsvar og sivilt beredskap.

Komiteen slår fast at Forsvaret har en sentral stilling i å sørge for samfunnssikkerhet i Norge. Forsvaret har hovedansvar for visse funksjoner i vår nasjonale beredskap, men er en essensiell bidragsyter til en del funksjoner andre etater, som for eksempel politiet, har hovedansvaret for. Vårt land har lange tradisjoner for å utnytte våre nasjonale ressurser gjennom Totalforsvaret, men komiteen mener at det er rom for forbedring av samarbeidet som gjøres mellom etater og sektorer for samfunnssikkerhet i dagens Norge. Komiteen viser til behandlingen av St.meld. nr. 22 (2007–2008) til høsten.

Komiteen er enig med Regjeringen i at det tradisjonelle skillet mellom fred, krise og krig i dagens samfunn er mindre relevant og at dagens bilde er vesentlig mer komplekst. I en slik situasjon har myndighetene et ansvar for å styrke samfunnets forståelse av Forsvarets rolle i et mer kompleks sikkerhetsbilde.

Nordmenn har store forventninger til at myndighetene skal holde offentlige tjenester i gang også ved en krisesituasjon. Samfunnssikkerhet handler om å ivareta befolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner. Dette inkluderer håndteringen og oppfølgingen av utilsiktede og tilsiktede hendelser mot samfunnsstrukturer og den enkelte borger.

Utilsiktede hendelser kan være ras, flom og andre naturkatastrofer, men også større ulykker, branner eller andre kriser. Tilsiktede hendelser kan være planlagte aksjoner mot norske samfunnsstrukturer eller borgere, eksempelvis terroraksjoner, sabotasje, spionasje og internasjonal kriminalitet i stort omfang.

Dette fordrer etter komiteens mening et enda tettere samarbeid mellom sivile og militære myndig-

heter, og mellom det offentlige og private. Komiteen mener at det moderniserte totalforsvarskonseptet skal ivareta et samarbeid der samfunnsaktører på alle nivåer (stat-fylke-kommune) må samarbeide for felles trygghet. Men det kreves fortsatt mye arbeid, blant annet på informasjonsutveksling, koordinering og rolleforståelse. Det gjelder både mellom ulike sivile myndigheter og mellom militære og sivile myndigheter.

Komiteen vil presisere at det moderniserte totalforsvarskonseptet legger vekt på at de totale ressurser som er tilgjengelige i krig, også skal kunne brukes ved vanskelige, kriselignende hendelser i fredstid, jf. Innst. S. nr. 49 (2003–2004) jf. St.prp. nr. 39 (2003–2004) Konseptet gjelder således for alle typer kriser, ikke bare i situasjoner der beredskapslovgivningen trer i kraft.

Komiteen understreker at Forsvaret er blant våre viktigste kulturbærere. Dette kan illustreres ved at Krigsskolen er vår eldste akademiske institusjon, landets festningsverk som er blant våre viktigste historiske bygninger og Forsvarets musikkorps' rolle som fem av de norske profesjonelle kulturinstitusjonene.

Komiteen slår fast at Forsvaret har hatt en nøkkelrolle i mange norske lokalsamfunn, og at Forsvaret fremdeles er lokalisert i store deler av landet. Komiteen ser verdi, både demokratisk og for Forsvarets rekruttering, i at det er synlig militær aktivitet i nærområdet til flest mulig mennesker i landet. Likevel vil komiteen understreke at det viktigste for Norge må være at Forsvarets oppgaver utføres mest mulig hensiktsmessig. Komiteen legger derfor til grunn at Forsvaret lokaliseres der operative hensyn tilsier det, og at i første rekke andre politiske virkemidler benyttes for å oppnå distriktpolitiske mål.

Komiteen deler Regjeringens oppfatning om at Forsvaret har blitt mer avhengig av det sivile samfunn på flere områder. Komiteen støtter vektleggingen av integrert sivil-militær løsning av sikkerhetspolitiske utfordringer ute og hjemme, samt avhengigheten av det sivile samfunn innen kompetanseutvikling, leveranser av varer og tjenester, forsyningsikkerhet og teknologi. Komiteen vil i tillegg fremheve betydningen av at Forsvaret blir en aktiv partner som sammen med øvrige offentlige etater og næringsliv bidrar til å finne felleisløsninger innenfor områder som oppbygging av kostbar infrastruktur, utvikling av bærekraftige fagmiljøer, utdanning og teknologiutvikling.

2.4 Forsvarspolitiske rammer, føringer og prioriteringer

Komiteen noterer at Regjeringen anser det som avgjørende å anlegge et helhetlig og langsiktig perspektiv på den videre utviklingen av Forsvaret.

Komiteen deler denne vurderingen, og vil understreke behovet for å se Forsvarets innsats i en nær sammenheng med andre virkemidler, og for å se Forsvarets virksomhet hjemme og ute som to sider av samme sak. Komiteen anerkjenner at et langsiktig perspektiv krever at det skapes forutsigbarhet omkring de mest grunnleggende prioriteringer og rammer for Forsvarets virksomhet.

2.4.1 *Forsvarspolitiske mål*

Komiteen er enig i at hovedinnholdet i de eksisterende forsvarspolitiske målene bør videreføres, og forutsetter at Regjeringen gjør dette. Regjeringen skisserer i proposisjonen målene som følger:

- Alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier, samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press.
- Gjennom deltakelse i flernasjonale fredsoperasjoner forankret i et klart og utvetydig folkerettslig grunnlag og internasjonalt forsvarssamarbeid, bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet.
- Sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte i henhold til våre allianseforpliktelser, og til å møte ulike typer anslag og angrep for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet.
- Bidra til å ivareta norsk samfunnsikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

2.4.2 *Forsvarskonseptet og de grunnleggende prinsipper for Forsvarets innretting og virksomhet*

Komiteen viser til at Stortinget, gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), sluttet seg til et forsvarskonsept der Forsvaret skal utvikles som et moderne, fleksibelt og allianseilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel, der det tilstrebes en balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang. Virksomheten skal baseres på et nært samarbeid med relevante sivile myndigheter og på en verneplikt som praktiseres i tråd med Forsvarets behov. Fokus skal være på å sikre og fremme norske interesser, gjennom å kunne håndtere et bredt spekter av utfordringer både nasjonalt og internasjonalt.

Komiteen, som Regjeringen, legger til grunn at de bærende prinsipper i dette forsvarskonseptet fortsatt har gyldighet og at disse bør videreføres som et grunnlag for den videre utviklingen av Forsvaret.

Komiteen anser samtidig at det er avgjørende at fortolkningen av, og innholdet i, de ulike hovedelementene i forsvarskonseptet kontinuerlig oppdateres i tråd med utviklingen og de overordnede sikkerhets- og forsvarspolitiske prioriteringer. Komiteen viser til at Regjeringen redegjør for sin tilnærming til følgende hovedelementer i forsvarskonseptet:

- Videreutviklingen av et moderne og fleksibelt innsatsforsvar
- Et allianseilpasset forsvar
- Langsiktig balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang
- Nært samarbeid mellom militære og sivile myndigheter
- Allmenn verneplikt
- Forsvarets evne til å håndtere utfordringene nasjonalt og internasjonalt

2.4.3 *Forsvarets oppgaver*

Komiteen deler Regjeringens oppfatning av at Forsvarets oppgaver og tilhørende ambisjonsnivå må reflektere de overordnede sikkerhets- og forsvarspolitiske mål. Oppgavene utgjør samtidig den konkrete rammen for å utforme Forsvarets virksomhet, kapasiteter, struktur og kompetanse. Komiteen legger til grunn at alle oppgavene i dagens oppgavespekter er viktige og bør videreføres i neste langtidspanperiode, men tar til etterretning at det er gjort enkelte justeringer i oppgaveformuleringene, for å synliggjøre prioriteringer i forhold til nye sikkerhetspolitiske utfordringer. Komiteen er fornøyd med at disse synes å være i tråd med prioriteringene fra Forsvarspolitisk utvalg, som innenfor rammen av tilgjengelige ressurser påpeker behovet for en tydeligere prioritering mellom oppgavene, og i denne sammenheng viser til behovet for å prioritere nasjonal krisehåndtering og kollektivt forsvar. Komiteen er enig med Forsvarspolitisk utvalg i at en prioritering av disse oppgavene også vil skape et godt grunnlag for å løse oppgaver knyttet til suverenitetshevelse, deltakelse i utenlandsoperasjoner og internasjonale beredskapsstyrker.

Komiteen anser at det er Forsvarets evne til å løse summen av de dimensjonerende oppgavene som må være styrende for sammensetningen og innretningen av forsvarsstrukturen. Forsvarets grunnleggende funksjon er å beskytte og ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier – dette også i tråd med innstillingen fra Forsvarspolitisk utvalg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at nordområdene er gått fra å være et sikkerhetspolitisk oppmarsjområde til å bli et energipolitisk kraftsentrum og et område med store miljøpolitiske utfordrin-

ger. Nordområdepolitikken har fra etableringen av Barentssamarbeidet, gjennom nordområdemeldingen fra regjeringen Bondevik II til den sittende regjeringens nordområdestrategi, utviklet seg til å bli Norges viktigste strategiske satsingsområde. Utfordringene i nordområdene har også betydning for hvordan Forsvaret bør organiseres. De sikkerhets- og forsvarspolitiske utfordringer i området er igjen økende, og oppgavene knyttet til Norges nærområder må tillegges betydelig vekt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringen har en aktiv nordområdepolitikk som også får konsekvenser for hvordan Regjeringen foreslår å innrette Forsvaret. Regjeringen ser nordområdene som Norges viktigste strategiske satsingsområde i årene som kommer, og disse medlemmer vil understreke at nordområdene har gått fra et sikkerhetspolitisk oppmarsjrområde til et energipolitisk kraftsentrum og område for store miljøpolitiske utfordringer, noe som har endret fokuset hos andre stater i regionen. Ivaretagelse av norske økonomiske, miljømessige og sikkerhetspolitiske interesser i nord mener disse medlemmer skal prioriteres høyt og sees i nær sammenheng.

På denne bakgrunn slutter komiteen seg til Regjeringens inndeling av Forsvarets oppgaver langs følgende hovedlinjer:

NASJONALE OPPGAVER

- Å sikre et nasjonalt beslutningsunderlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning.
- Å hevde norsk suverenitet og suverene rettigheter.
- Å ivareta myndighetsutøvelse på avgrensede områder.
- Å forebygge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser i Norge og norske områder.

OPPGAVER SOM LØSES I SAMARBEID MED ANDRE

- Å bidra til kollektivt forsvar av Norge og øvrige deler av NATO mot trusler, anslag og angrep.
- Å bidra til flernasjonalt krisehåndtering utenfor Norge, herunder fredsstøttende operasjoner.

ANDRE OPPGAVER

- Å bidra til internasjonalt militært samarbeid, herunder mot spredning av masseødeleggelsesvapen, innen nedrustning, rustningskontroll og støtte til sikkerhetssektorreform.
- Å bidra til ivaretagelse av samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil vise til at norsk deltakelse i flernasjonale fredsstøttende operasjoner er viktig både som bidrag til internasjonal fred og sikkerhet, til FN og NATOs troverdighet og relevans, og til Norges egen sikkerhet. Flertallet mener videre det må være en forutsetning for vår deltakelse i flernasjonale fredsstøttende operasjoner, at de er forankret i et klart og utvetydig FN-mandat eller annet anerkjent folkerettslig grunnlag, slik som selvforsvar eller invitasjon fra et lands lovlige myndigheter.

2.4.4 Forsvarets rolle i terrorberedskapen

Komiteen deler Regjeringens vurdering av hva som bør være Forsvarets rolle i terrorberedskapen, og vil understreke at det er politiet som har ansvaret for å forebygge og bekjempe terrorhandlinger på norsk territorium som ikke er å anse som militære angrep. I en slik situasjon vil politiet, avhengig av omstendighetene, ha mulighet til å trekke veksler på en rekke av Forsvarets kapasiteter, i henhold til de forutsetninger og prinsipper som fremgår av bistandsinstruksen. Komiteen forutsetter at de to etater og de ansvarlige departement på alle vis legger opp til at et slikt samarbeid skal foregå så effektivt og velfungerende som mulig.

Komiteen viser til at den har til behandling St.meld. nr. 22 (2007–2008) om Samfunnsikkerhet, og vil komme tilbake til dette spørsmålet i den forbindelse.

2.4.5 Operasjoner

Komiteen anser at Forsvarets hovedleveranse er operativ evne, og at forberedelser til og gjennomføring av operasjoner er helt sentralt i denne sammenheng. Komiteen sier seg enig med Regjeringen i at bruk av militære virkemidler alltid må sees i nær sammenheng med andre virkemidler. Politiske, militære, humanitære og utviklingsmessige virkemidler må brukes slik at de gjensidig støtter opp om hverandre. Komiteen registrerer at dette beskrives som en "helhetlig" tilnærming til operasjoner, og kan slutte seg til denne beskrivelsen.

Komiteen mener at anvendelse av militær makt er alltid en følge av politiske beslutninger, og de politiske målsettingene vil alltid være overgripende og styrende for militære operasjoner. Komiteen viser videre til at det i proposisjonen er satt opp en liste med viktige forutsetninger for norsk deltagelse i operasjoner. Disse er:

- Mandat
- Regler for maktbruk
- Kommando og kontroll
- Styrkebeskyttelse
- Sanitet

Komiteen anser, som Regjeringen, at en rekke hensyn tilsier at norsk nærvær med militære avdelinger bør fokuseres mot et mindre antall operasjonsområder. Dette gir størst operativ effekt av knappe ressurser. Planlagte og pågående operasjoner forplikter etter komiteens oppfatning en stor del av Forsvaret. Når det skal tas hensyn til forsvarlig forvaltning av personell, må det derfor også legges opp til en forsvarlig hensiktsmessig rotasjonssyklus, som også tar hensyn til presset på Forsvarets personell.

Komiteen noterer seg Regjeringens gjennomgang av kommando- og kontrollforhold i operasjoner, og vil understreke viktigheten av kommando- og kontrollarrangement som sikrer politisk kontroll over anvendelsen av militær makt og sørger for at anvendelsen av militær makt blir effektiv og tidsriktig.

2.5 Struktur og organisering

Komiteen mener at Forsvaret må videreutvikles slik at det skapes et best mulig samsvar mellom forventningene som stilles til Forsvaret, og hva Forsvaret kan gjøre. Ettersom risikobildet og sikkerhetsutfordringene er omskiftelige, må Forsvaret være innrettet slik at det kan tilpasses endringer i omgivelsene.

Komiteen ser behovet for en struktur som er innrettet mot å dekke de dagsaktuelle oppgaver og behov, og som legger grunnlaget for moderniseringen og utviklingen av Forsvaret på lengre sikt.

Komiteen noterer at følgende overordnede hensyn skal ligge til grunn for den videre utforming og modernisering av forsvarsstrukturen:

- Relevans for de oppgaver som til enhver tid skal løses, både alene og i samarbeid med allierte og partnere.
- Evne til god styring og kontinuerlig fornyelse og forbedring.
- Fortsatt tette bånd mellom forsvarssektoren og det sivile samfunnet, basert på tillit til at sektorens ressurser blir forvaltet til det beste for fellesskapet.
- Langsiktig balanse mellom ressurstilgang, operativ struktur, styrkeproduksjon, baser og støttevirksomhet.

Komiteen viser til at Regjeringen i proposisjonen skriver om grunnlaget for den videre utvikling av Forsvaret i proposisjonens kapittel 6.2. Komiteen sier seg enig i at det i dagens omskiftelige sikkerhetsbilde kreves et moderne og fleksibelt innsatsforsvar som har høy operativ kvalitet, tilstrekkelig reaksjonsevne, utholdenhet, mobilitet og deployerbarhet, egenbeskyttelse og treningsstandard til å kunne møte hele spekteret av utfordringer både hjemme og ute. Utformingen av Forsvaret må i tillegg i størst mulig

grad sikre at våre styrker kan operere sammen med allierte og partnere. Komiteen vil vise til at disse prinsippene har stått sentralt i utviklingen av forsvarsstrukturen gjennom de to foregående langtidperiodene. Dette har bidratt til en fornyingsprosess som har vært helt nødvendig for å sikre at Norge har et moderne og fleksibelt forsvar som kan møte dagens hovedutfordringer. Et forsvar i grunnleggende balanse krever imidlertid kontinuerlig utvikling og forbedring.

Komiteen viser til at et bredt flertall i flere storting har stått bak en omstilling i tråd med dette synet, og sier seg enig med både Forsvarspolitisk utvalg og forsvarssjefen i at utviklingen må fortsette langs disse linjer.

Komiteen vil særlig understreke viktigheten av å utvikle en operativ struktur med en best mulig balanse mellom reaksjonsevne og utholdenhet i strukturen. Denne balansen krever et visst volum i styrkestrukturen for å gjøre det mulig å løse langvarige oppdrag hjemme og ute. Problemstillingen er, som Regjeringen skriver i proposisjonen, særlig aktuell i forhold til mindre og sårbare fagmiljøer som er etterspurte internasjonalt, men er også en utfordring i andre deler av strukturen. Komiteen tar Regjeringens gjennomgang av hvilke sentrale vurderinger som har blitt gjort i utformingen av den operative strukturen til orientering.

Komiteen vil understreke den avgjørende betydningen for et lite land som Norge av å ha fleksible og scenariorobuste styrker og kapasiteter.

2.5.1 Strategisk ledelse

Komiteen viser til at hovedtrekkene i den eksisterende ledelsesmodellen ble besluttet av Stortinget gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), og ble implementert høsten 2003. I forrige langtidsplan, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004), ble det lagt til grunn en ytterligere videreutvikling og effektivisering av den strategiske ledelsen. Komiteen viser videre til at Regjeringen i proposisjonen skriver at erfaringene med den nåværende ledelsesmodellen i overveiende grad er positive og at den har gitt betydelige forbedringer innenfor de områdene Stortinget la vekt på. Samtidig har erfaringene vist at det fortsatt eksisterer et potensial for ytterligere forbedringer. Dette gjelder særlig enklere grensesnitt og tydeligere ansvarlinjer mellom departementet, Forsvarsstaben, underlagte nivåer og kommandostrukturen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har notert seg at Regjeringen uttaler at den ønsker å videreutvikle

den strategiske ledelsen av Forsvaret med utgangspunkt i hovedtrekkene i den ledelsesmodellen Stortinget vedtok i 2002, der Forsvarssjefen og de militærstrategiske funksjoner er integrert i departementet.

På denne bakgrunn er flertallet overrasket over at Regjeringen likevel foreslår at generalinspektørene og deres stabsfunksjoner skal organiseres utenfor Forsvarsstaben, som et underliggende nivå til denne på linje med øvrige underlagte sjefer.

Med bakgrunn i at flertallet ønsker en gjennomgang av de erfaringer dagens ledelsesstruktur har gitt, ønsker flertallet ikke at generalinspektørene og deres stabsfunksjoner skal organiseres utenfor Forsvarsstaben, før resultatene av en evaluering foreligger, og at dette da vurderes på den bakgrunn.

Flertallet finner dette forslaget uheldig og inkonsistent, gitt at spørsmålet har vært grundig vurdert ved tidligere anledninger. En desentralisert løsning, slik Regjeringen nå foreslår, ble senest forkastet i 2001, under regjeringen Stoltenberg I. Flertallet legger vekt på viktigheten av at Forsvarets ledelse ivaretar både fellesinteresser og mer forsvarsgrensspesifikke synspunkter i et helhetlig perspektiv, og viser til at dette har vært en av hovedbegrunnelserne for den utviklingen av Forsvarets strategiske ledelse som har funnet sted de siste årene. Ved å la Generalinspektørene inngå i det øverste ledelsesnivået skulle man legge til rette for tverrprioriteringer og effektiv ressursutnyttelse, samtidig som lederne for forsvarsgrenene skulle sikres en synlig rolle og innflytelse. Denne modellen har hatt Stortingets tilslutning. Den nåværende organisering har vært implementert fra 2003 og fullført først ved innflytting i det nye ledelsesbygget i 2006–2007, og har således fått virke i meget kort tid.

En ny omrokking vil, etter komiteens medlem fra Høyre sin oppfatning, derfor stå i klar motsetning til hele tankegangen bak de siste 5 årenes utvikling i retning av en integrert strategisk forsvarsledelse med samlokalisering mellom departementet og Forsvarsstaben, og så betydelig tvil om verdien av de reformer som har funnet sted.

Dette medlem har også registrert at en utflytting av generalinspektørene til de respektive forsvarsgrenssentra har vært forsøkt i Sverige – med såpass lite tilfredsstillende resultat at de etter fire år ble flyttet tilbake til Högkvarteret i 2003, og nå igjen inngår i den sentrale forsvarsledelsen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, anser videre at en organisering utenfor Forsvarsstaben i betydelig grad vil vanskeliggjøre den daglige styring av etaten, blant annet ved å svekke mulighetene for løpende

økonomistyring ved at meget viktige kapitteleiere adskilles fra den sentrale økonomiforvaltning. Forsvarssjefen legger stor vekt på disse forhold i sitt "Prinsipielle syn på det nye forsvaret, hovedutfordringer og langsiktige konsekvenser", som er vedlagt proposisjonen.

Flertallet anser at en utflytting vil skape behov hos Forsvarsstaben for en egen kompetanse på flere av de felt som i dag håndteres internt av grenstaben. Dette vil etter flertallets oppfatning skape en duplisering av kompetanse og personell, hvilket etter flertallets syn vil medføre ekstra kostnader og mulige negative konsekvenser for kompetanseutvikling og ledelsesfunksjonene. Flertallet mener derfor at generalinspektørene må forbli en del av Forsvarsstaben.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at Regjeringen ønsker å videreutvikle den strategiske ledelsen av Forsvaret. Generalinspektørene og deres stabsfunksjoner, samt funksjoner og kompetanse som i dag er organisert i de underliggende nivåer i forsvarsgrenene, foreslås derfor samlet til ett robust og tydelig ledelsesnivå for styrkeproduksjonen i de respektive forsvarsgrener. Disse medlemmer merker seg at endringene i stor grad er en tilpasning og videreutvikling av organisasjonsstrukturen til i større grad å reflektere den faktiske styringen i dagens organisasjon. Videre merker disse medlemmer seg at tiltaket vil gi en funksjonell og hierarkisk ryddighet med et større sammenfall mellom hvordan styringslinjene faktisk går og hvor myndighet er delegert, noe som er en viktig forbedring i seg selv. På denne bakgrunn støtter disse medlemmer at generalinspektørene og deres stabsfunksjoner organiseres i tilknytning til de respektive forsvarsgrener.

Disse medlemmer mener at ved å lokalisere generalinspektørene og deres stabsfunksjoner i tilknytning til forsvarsgrenenes virksomhet, vil vi skape en nærhet til kjernevirksomheten som vil styrke mulighetene for god og effektiv styring, og forsvarlig forvaltning av ressursene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at Regjeringen i hovedtrekk ønsker å videreføre ordningen med integrert strategisk ledelse som ble vedtatt av Stortinget i 2002. Disse medlemmer har videre merket seg at Regjeringen i proposisjonen tilkjennegir at det vil bli visse endringer i modellen. Disse medlemmer legger til grunn at ordningen åpenbart medfører konflikter knyttet til den politiske ledelses rolle og den fagmilitære ledelses rolle. Disse medlemmer mener at ordningen etter 5 år derfor bør evalu-

eres i sin helhet og legges frem for Stortinget på en hensiktsmessig måte.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å gjennomføre en evaluering av ordningen med integrert departement og forsvarsledelse."

2.5.2 Forsvarets operative kommandostruktur

Komiteen viser til at hovedoppgavene for den operative kommandostrukturen er ledelse av operasjoner nasjonalt og oppfølging av styrker i operasjoner i utlandet, samt å klargjøre for bruk av operative styrker i tråd med nasjonale krav og NATO-forpliktelser. En annen viktig funksjon er tilrettelegging for alliert trening i Norge, samt ledelse og koordinering av fellesoperative og allierte øvelser. Komiteen viser videre til at Forsvarets operative kommandostruktur i dag utgjøres av Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) på Jåttå i Stavanger med Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) på Reitan ved Bodø som en underlagt krisestyringskommando.

Komiteen har merket seg at Regjeringen anbefaler at virksomheten som i dag ivaretas av FOHK og LDKN samles, og at det etableres ett Forsvarets operative hovedkvarter, lokalisert på Reitan.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at Stortinget vedtok dagens struktur våren 2001, gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og at denne ble videreført i 2004 gjennom Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Flertallet vil understreke at Norge i dag har ett operativt hovedkvarter (FOHK), lokalisert til Jåttå i Stavanger, med en underlagt regional krisestyringskommando (LDKN), lokalisert til Reitan i Bodø, og at denne strukturen er i tråd med Stortingets tidligere vedtak.

Flertallet ser at Regjeringens anbefaling om opprettelsen av et hovedkvarter på Reitan tar utgangspunkt i FS 07, hvor forsvarssjefen går inn for en samling av betydelig forsvarsaktivitet i Bodø, blant annet som hovedbase for kampflyvåpenet og samling av dagens kontroll- og varslingsstasjoner. Flertallet ser at denne samlingen nå uansett ikke vil bli gjennomført i tråd med forsvarssjefens studie, og mener at dette også endrer premissene for lokaliseringen av Forsvarets operative hovedkvarter.

Uavhengig av dette oppfatter flertallet dagens operative ledelse av Forsvaret som god, og har registrert at både FOHK og LDKN de siste årene har vært igjennom omorganiseringer for å effektivisere og strømlinjeforme organisasjonene, samtidig som

dublerende prosesser og kompetanse i stor grad er fjernet. FOHK og LDKN fremstår i dag som autonome avdelinger, med definerte oppgaver og grensesnitt. Det er etter flertallets mening ingen operative hensyn som tilsier at FOHK på Jåttå bør legges ned. Flertallet vil i den forbindelse også anerkjenne det viktige og meget gode arbeidet som i dag utføres ved LDKN, og forutsetter at kommandoen videreføres i tråd med Stortingets vedtak som en regional krisestyringskommando med fokus på nordområdene. Flertallet viser videre til at den operative ledelsen representerer kjernefunksjoner i Forsvaret. Viktigheten av disse funksjonene nødvendiggjør etter flertallets mening at FOHK og LDKN kan avlaste hverandre hvis beredskapssituasjonen skulle tilsi dette.

Flertallet vil påpeke at man ved en nedleggelse risikerer et betydelig kompetansetap, som heller vil svekke Forsvarets operative ledelse. Ved en nedleggelse av FOHK er det rimelig å tro at høyt kompetent personell, i dagens gode arbeidsmarked, vil fratru sine stillinger og at rekrutteringsgrunnlaget til et nytt operativt hovedkvarter på Reitan derved vil svekkes dramatisk. Flertallet vurderer den kompetanse som i dag finnes ved FOHK som meget høy, og ser det som utfordrende å skulle erstatte denne fra andre deler av Forsvaret. Basert på erfaringer fra andre større omstillinger vil et slikt kompetansetap starte meget raskt og en gjenoppbygging kreve lang tid. For et fagmiljø som ved en eventuell opprettelse av et nytt HK allerede vil gjennomgå en betydelig omstilling, vil dette være særlig utfordrende.

Flertallet viser til at forsvarskomiteen flere steder i denne innstillingen påpeker viktigheten av alliert tilstedeværelse og aktivitet i Norge. Etter flertallets oppfatning er den aktivitet som i dag finner sted ved NATOs Joint Warfare Centre (JWC), som er samlokalisert med FOHK på Jåttå, i så måte av meget stor betydning. Flertallet vil vise til at denne samlokaliseringen og de oppnåelige synergieffekter var et avgjørende premiss i Norges argumentasjon for en lokalisering av JWC i Norge og på Jåttå. Signaleffekten ved en eventuell nedleggelse av FOHK nå vil derfor være meget uheldig. Flertallet mener at forholdet til JWC ikke kan avgrenses til et spørsmål om vertslandsstøtte, slik Regjeringen søker å gjøre. En nedleggelse av FOHK vil fjerne de synergieffekter som i dag finnes mellom Forsvarets operative ledelse og JWC, og endre forutsetningene for NATOs videre tilstedeværelse på Jåttå.

I denne sammenheng har flertallet også notert seg at den eneste kommentaren som er synliggjort fra NATO-hold er en merknad om at vertslandsstøtten forutsettes opprettholdt på dagens nivå. Flertallet vil i den sammenheng vise til sine merknader under avsnittet om Madlaleiren, men anser at Regjeringens

forslag for hvordan vertslandsstøtten til JWC skal opprettholdes ved en eventuell nedleggelse av FOHK og Madlaleiren som særdeles lite kostnadseffektivt og praktisk vanskelig gjennomførbart. Det synes ikke tilstrekkelig kvantifisert hva vertslandsstøtten vil innebære eller koste, men det synes klart at forslaget blant annet vil utløse investeringsbehov i Vatneleiren i hundremillionersklassen.

Flertallet anser at alternativ til Regjeringens forslag om lokalisering av Forsvarets operative hovedkvarter ikke synes tilstrekkelig utredet, og finner dette meget uheldig. Flertallet finner også en betydelig usikkerhet knyttet til de økonomiske forutsetningene for, og eventuelle gevinstene av, en nedleggelse av FOHK og opprettelse av et nytt hovedkvarter på Reitan. Flertallet frykter at de økonomiske omstillingskostnadene ved nedleggelsen vil kunne bli meget høye, og gå på bekostning av Forsvarets operative evne, som allerede er på et kritisk lavt nivå.

Flertallet anbefaler på denne bakgrunn at Forsvarets operative kommandostruktur opprettholdes som i dag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er behov for å justere kommandostrukturen slik at det blir bedre samsvar mellom apparatet som skal lede og de avdelinger som skal ledes, og går derfor inn for at virksomheten som i dag ivaretas av Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) og Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) samles, og at det etableres ett Forsvarets operative hovedkvarter.

Disse medlemmer vil lokalisere Forsvarets nye fellesoperative hovedkvarter til Reitan ved Bodø, ikke minst av hensyn til nordområdenes sentrale betydning også i fremtiden. Tiltaket vil, i tillegg til å gi driftsmessige besparelser primært gjennom å redusere antall fjellanlegg i drift, også innebære en robust kapasitet til å lede operasjoner og større øvelser nasjonalt, samt oppfølging av styrkebidrag til operasjoner i utlandet, noe disse medlemmer mener er viktig å krafte samle ressursene i Forsvaret på å løse. Disse medlemmer er opptatt av at vi skal ha et forsvar i balanse mellom topp og bunn, noe som betyr at det er nødvendig å ha en operativ kommandostruktur i Forsvaret som er robust nok til å sikre rettidige beslutninger, og som står i forhold til forsvarsstrukturen for øvrig. Disse medlemmer viser også til at Norge med denne modellen vil få ett hovedkvarter som kan håndtere og følge opp alle norske styrker i nasjonale operasjoner og operasjoner i utlandet, samt lede og gjennomføre større nasjonale fellesoperasjoner og større flernasjonale øvelser. Det vises videre til at tiltaket vil gi robuste fagmiljøer og forbedret

evne til døgkontinuerlig ledelse av operasjoner. Disse medlemmer vil også understreke at et samlet operativt hovedkvarter lokalisert ett sted, er i tråd med anbefalingen fra et samlet forsvarspolitisk utvalg (FPU) jf. NOU 2007:25 – Et styrket forsvar, og den fagmilitære anbefalingen fra forsvarssjefen. På grunn av økt strategisk betydning mener disse medlemmer det er nødvendig for Forsvaret å styrke sin tilstedeværelse i nordområdene, noe som er viktig for hele landet, og etableringen av ett Forsvarets operativt hovedkvarter på Reitan vil nettopp styrke Forsvarets tilstedeværelse i nordområdene.

2.5.3 Etterretningstjenesten

Komiteen vil understreke behovet for korrekt og oppdatert informasjon som grunnlag for militære og politiske beslutninger, og viser til Etterretningstjenestens sentrale rolle i å fremskaffe en slik. Komiteen støtter på denne bakgrunn at E-tjenesten skal prioriteres også i kommende langtidperiode.

2.5.4 Hæren

Komiteen er bekymret over situasjonen og utviklingen i Hæren, og stiller seg derfor bak Regjeringens uttalte intensjon om å styrke Hæren fra dagens nivå.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har notert det store antallet bekymringsmeldinger som har kommet den siste tiden, både fra fagmiljøene i Forsvaret og i den offentlige debatten. Disse medlemmer har særlig merket seg de utsagn som har kommet fra Hærens øverste ledelse om at Hærens avdelinger på det nåværende tidspunkt ikke er i stand til å løse sine oppgaver. Det er tydelig at Hæren står overfor store utfordringer både på kort og lang sikt, og disse må etter disse medlemmers mening adresseres og møtes i sammenheng.

Komiteen anerkjenner at ambisjonene har vært høyere enn Hærens personelloppsetning og styrkebrønn har kunnet oppfylle. Det er derfor av vital betydning at styrking av Hæren får en kraft og et reelt innhold som så snart som mulig kan bringe Hæren styrkemessig opp på linje med ambisjonene.

Komiteen ser at aktiv innsats og tilstedeværelse på land også i fremtiden vil være en av grunnforutsetningene for å forebygge, håndtere og avslutte konflikter. Det å kunne ta og holde hele eller deler av et territorium vil fortsatt stå sentralt, både i forhold til å kunne nå rent militære mål, men også som forutsetning for å kunne oppfylle sentrale politiske mål knyttet til ivaretagelse av sikkerhet, menneskerettigheter, sivil-militært samarbeid og den bredere politiske og økonomiske utvikling i et område. Komiteen anser

det derfor som nødvendig for Norge å ha styrker som gjennom tilstedeværelse og innsats på landjorden kan håndtere de situasjoner som skulle oppstå, enten nasjonalt eller som en del av en flernasjonalt innsats.

Komiteen ser at Hærens avdelinger er løpende engasjert i oppdrag nasjonalt, som grensevakt og vakthold for Kongehuset, i tillegg til beredskapsoppdrag og størstedelen av våre bidrag til oppdrag i pågående utenlandsoperasjoner, og komiteen deler Regjeringens oppfatning om at disse oppgavene i sum er meget krevende.

Komiteen vurderer at det over tid ikke kan forsvares å videreføre en hær som er for liten til å kunne håndtere relevante scenarier.

Komiteen mener at Hæren må være relevant også i de mest krevende scenarier som kan anses som aktuelle.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener at Forsvaret i så måte står ved et viktig veiskille.

Hærens aller viktigste rasjonale er etter disse medlemmers mening å avverge et territorielt angrep enten mot eget territorium eller mot en alliert gjennom evne til sammen med allierte å kunne avvise et slikt angrep. Bakkestyrker utgjør også hovedkomponenten i internasjonale operasjoner, hvor Norge deltar for å bidra til internasjonal fred og sikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at den anbefalte hærstrukturen besitter de grunnleggende kapasitetene som er nødvendig for krisehåndtering og suverenitetshevdelse. Disse medlemmer viser til at Hæren skal bidra til å møte utfordringer i hele konfliktspekteret, både nasjonalt og internasjonalt.

Disse medlemmer mener også at bakkestyrker utgjør hovedkomponenten i internasjonale operasjoner, hvor Norge deltar for å bidra til internasjonal fred og sikkerhet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener også at Norges evne til å bidra substansielt i internasjonale operasjoner er nært knyttet til evnen til å stille en manøveravdeling over tid. Flertallet betviler sterkt om den foreslåtte hærstrukturen er tilstrekkelig til å oppfylle disse ambisjonene.

Videre ser flertallet med stor bekymring på at manøveravdelingene har en redusert oppsetning i forhold til tilsvarende avdelinger hos våre allierte.

Komiteen vil vektlegge betydningen av å opprettholde og styrke den operative evnen i de eksisterende avdelingene, og ser positivt på tiltak for å

styrke bataljons- og brigadenivået i Hæren. Komiteen forutsetter at personellrammene og oppsetningen i avdelingene fylles.

Komiteen deler Regjeringens oppfatning av at kjernen i Hærens kapasitet er evnen til å gjennomføre taktiske samvirkeoperasjoner. Med taktiske samvirkeoperasjoner menes evnen til å planlegge, lede og gjennomføre en koordinert innsats med ressurser fra Hærens egne troppearter, og eventuelt felleskapasiteter, i hele konfliktspenet – i samspill mellom ulike virkemidler. Komiteen vil understreke den kritiske betydningen av å opprettholde og styrke en brigadestruktur som kan planlegge og gjennomføre integrerte landoperasjoner og drive kontinuerlig styrkeproduksjon og beredskap hjemme, og som tilføres ressurser og gis anledning til å øve for dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, frykter at brigadeledelsen i dagens situasjon er ferd med å forvitte.

Komiteen gir videre sin tilslutning til arbeidet med å utvikle fleksible og modulbaserte samvirkesystemer i Hæren.

Komiteen anerkjenner at Hæren er bygget noe opp de seneste år og gir sin tilslutning til de grep Regjeringen foreslår for å styrke Hæren videre fra dagens nivå.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, anser at disse tiltak ikke er tilstrekkelige til å gjøre Hæren i stand til å løse sine oppgaver i tråd med de ambisjoner som er skissert i proposisjonen og her. En forsterkning av dagens avdelinger og en ytterligere oppbygging er derfor nødvendig.

Dette nødvendiggjør en umiddelbar ytterligere innsats for å styrke bemanningen i avdelinger innenfor støtte- og ledelseelementene, som blant annet etterretning, CSS, samband, sanitet, militærpoliti og ingeniørelementer, gjennom i større grad å beholde dagens personell og ved aktiv og målrettet rekruttering. Disse avdelingene, som i dag opplever uforsvarlig stor slitasje, må gjøres mer robuste gjennom økte personelloppsetninger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringen har bygget opp Hæren med over 40 pst. de siste år. Disse medlemmer viser videre til proposisjonens ambisjon om ytterligere å styrke Hæren. Disse medlemmer mener det er viktig at denne styrkingen rettes inn mot de deler av Hæren som opplever den største belastningen, og da især styrke befalsoppsetningen i støtte- og ledelselemen-

tene som blant annet etterretning, ingeniør, samband, sanitet og CSS.

Disse medlemmer har merket seg proposisjonens understrekning av at Hæren skal ha kapasitet til å gjennomføre selvstendige landoperasjoner og skal kunne drive høyintensitetsstrid for en begrenset periode. Videre er det lagt til grunn at den anbefalte strukturen vil ha evne til å håndtere en begrenset militær eller en asymmetrisk trussel innenfor en nasjonal ramme. Disse medlemmer mener at dette ambisjonsnivået også setter et klart minimumsnivå for den videre utviklingen av Hæren, og at det må vurderes om ikke Hæren må utvides ytterligere på sikt. Disse medlemmer mener at en slik utvidelse må ses i lys av et eventuelt fremtidig landforsvar som vurderer Hæren og Heimevernet i en større integrert sammenheng.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har registrert at generalinspektøren for Hæren har uttalt at Hæren må doubles i forhold til dagens størrelse for å kunne løse sine oppgaver. Det må etter flertallets mening derfor gjennomføres en ytterligere styrking av bataljonsstrukturen, ved opprettelsen av en fjerde manøverbataljon i løpet av perioden. Flertallet vil oppfordre Regjeringen til allerede på kort sikt å foreta de nødvendige tiltak for å forberede en slik oppbygging. Flertallet ønsker, og forutsetter at det planlegges for, at Hæren på sikt styrkes ytterligere utover dette for å settes i stand til å løse sitt oppdrag.

Komiteen har også registrert en debatt om hvordan hærstrukturen kan tilføres utholdenhet og dybde gjennom oppbyggingen av en styrkereserve, og ber Regjeringen vurdere mulige alternativer for dette og melde tilbake til Stortinget på egnet vis.

Komiteen vil peke på at de oppgaver Hæren skal dekke er krevende, og at vektleggingen av disse er økt. Regjeringen har rett i at behovet for landstyrker som kan bidra i operasjoner over tid – spesielt i operasjoner i utlandet – fortsatt er høyt.

Hva gjelder ledelsens struktur og organisering, viser komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, til sine merknader under avsnittet om Forsvarets strategiske ledelse og mener at Hærstaben bør forbli en del av Forsvarsstaben.

2.5.5 Sjøforsvaret

Komiteen viser til at Sjøforsvaret har en helt sentral rolle i håndteringen av de utfordringer vi vil kunne møte i våre nærområder, gitt Norges langstrakte kystlinje og omfattende ansvarsområde og

interesser til havs. Samtidig skal Sjøforsvaret også i fremtiden være en viktig bidragsyter til operasjoner i utlandet, og jevnlig bidra både til NATOs stående marinestyrker og til operasjoner i regi av FN og NATO. Sjøforsvaret må derfor fortsatt kunne møte maritime utfordringer i fred, krise og krig, i egne og fremmede farvann. Komiteen deler på denne bakgrunn Regjeringens vurdering når det i proposisjonen uttales at Sjøforsvarets mest sentrale bidrag til løsning av oppgavene nasjonalt ligger i evnen til tilstedeværelse med relevante kapasiteter over tid. Komiteen deler synet på at evne til nasjonal krisehåndtering og suverenitetshevdelse krever selvstendig norsk innsats med relevante maritime kapasiteter for at denne evnen skal være troverdig.

Komiteen noterer at Sjøforsvarets fartøysstruktur anbefales videreført bestående av fem fregatter med NH-90 helikoptre, seks missiltorpedobåter (MTB), seks mineryddingsfartøyer og seks ubåter, i tillegg til logistikkfartøy, samt at Marinejegerkommandoen, Kystjegerkommandoen og Minedykkerkommandoen også videreføres. Komiteen noterer at dette, etter Regjeringens oppfatning, innebærer at de grunnleggende sjømilitære basisfunksjonene videreføres. Komiteen noterer seg at denne kombinasjonen med fartøyer og strukturelementer skal sette Forsvaret i stand til å operere effektivt i kystsonen. Komiteen noterer videre at det taktiske, sjøbaserte ledelseelement (Commander Norwegian Task Group – CNORTG) også anbefales videreført.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, anser at Sjøforsvaret med denne strukturen er godt rustet til å løse sine oppgaver, men vil likevel gjøre oppmerksom på at man ser et økonomisk usikkerhetsmoment forbundet med driftsutgiftene for fartøysstrukturen. Flertallet forutsetter at departementet følger utviklingen på området nøye, og har lagt tilstrekkelige usikkerhetsvurderinger av reelle eierkostnader til grunn.

Komiteen forutsetter videre å bli holdt orientert dersom kostnadsbildet endres.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil likevel poengtere at den har klare ambisjoner for driftsnivået og den operative virksomheten i Sjøforsvaret. Flertallet har notert at fregattene i utgangspunktet er satt opp med kun én besetning, og anser at dette vil legge klare begrensninger på drift og operasjonsmønstre. Flertallet har også særlig merket seg at det i proposisjonen advares mot at driftsnivået for nye fartøyer i Sjøforsvaret ikke må legges på et nivå som

ikke er bærekraftig. Dette kan ikke oppfattes annerledes enn et varsel om at budsjettene ikke vil gi muligheter for optimal drift av fartøyene. Flertallet vil understreke at det vil være meget uheldig både for Sjøforsvaret og for Norge om fartøyene ikke seiler tilstrekkelig.

Flertallet mener at en såpass omfattende fartøystruktur stiller store krav til tilstrekkelig bemanning, og at særlig konseptet for de nye fregattene stiller høye krav til kompetanse og utdanning. Flertallet viser i den forbindelse til Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2006 (Dokument nr. 1 (2007–2008)), hvor Riksrevisjonen betviler Sjøforsvarets evne til å utdanne og beholde tilstrekkelig personell til å drifte fregattene i tråd med forutsetningene. Riksrevisjonen henviser til at kvotene ved Sjøkrigsskolen er redusert og at Fregatt treningssenter foreløpig ikke dekker de opplæringsbehovene det er tiltenkt. Flertallet har notert seg at Forsvarsdepartementet i sitt svar til Riksrevisjonen opprettholder sitt synspunkt om at det vil være nok personell og kompetanse til å drifte inntil tre fregatter samtidig fra 2010. Flertallet har likevel registrert at evaluering i 2007 viste at det manglet 280 hjemler i Marinen, og at det i 2008–2010 vil bli uteksaminert 90 befal for lite i forhold til Sjøforsvarets reelle behov, og forutsetter at Regjeringen holder Stortinget informert om utviklingen på egned vis.

Sett i sammenheng med at driftsutgiftene potensielt er meget høye, forutsetter flertallet at departementet følger problemstillingene knyttet til drift av Sjøforsvarets fartøy særdeles nøye og holder Stortinget orientert på egned vis. Flertallet forventer også at Stortinget gjennom budsjettprosesser og rapportering får tilgang til underlagsmateriale som gjør det mulig for Stortinget på bedre måte å ta stilling i disse helt avgjørende forhold for Sjøforsvarets virksomhet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti anser at Sjøforsvaret med denne strukturen er godt rustet til å løse sine oppgaver, men har samtidig merket seg behovet for stramme prioriteringer for å sikre at driftsnivået med de nye fartøyene ikke legges på et for høyt og ikke bærekraftig nivå, og understreker betydningen av at dette følges opp og gis nødvendig fokus i tiden fremover. Disse medlemmer viser også til at finansieringsløsningen for den anbefalte strukturen inkluderer gjenstående innføring av fregatter og MTB-er, i henhold til de driftskonsepter som er lagt til grunn i de fagmilitære anbefalinger.

Regjeringen anbefaler å videreføre de nye missil-torpedobåtene av Skjold-klassen. Komiteen støtter dette og sier seg enig med Regjeringen i at disse fartøyene representerer en vesentlig ressurs, både

knyttet til sjøkontroll og sjønektelse. Skjold-klasse MTB har farts- og manøveregenskaper som gjør at de er spesielt egnet til å utfylle fregattene i overflaterollen i kystnære operasjoner. I tillegg bidrar fartøysklassen til antall overflatefartøy i strukturen, noe som er en vesentlig faktor i forhold til militær tilstedeværelse og reaksjonsevne på sjøen.

Komiteen viser til at logistikkfartøy anses vesentlige for utholdenhet i maritime operasjoner, både nasjonalt og internasjonalt, og at dagens to fartøy planlegges erstattet med et nytt logistikkfartøy. Komiteen har notert at det finnes meget god operativ begrunnelse for anskaffelsen av et slikt fartøy, men er likevel oppmerksom på at det vil ta flere år før et eventuelt nytt fartøy er operativt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener at et logistikkfartøy i sin natur har begrensninger som gjør at det aldri vil kunne være en fullgod erstatning for en landbasert støttestruktur.

Komiteen forutsetter at det er gjort tilstrekkelige vurderinger av hvordan styrkebeskyttelsen av et nytt logistikkfartøy skal ivaretas, og forventer at også muligheten for allierte fellesløsninger for sjøbasert logistikk vurderes og utredes.

Komiteen vil understreke Kystvaktens særlige viktighet for Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Komiteen viser til at Kystvakten videreføres med 15 fartøy, hvorav ytre kystvakt består av 10 fartøy, og indre kystvakt av fem fartøy. Komiteen registrerer at det for ytre kystvakt legges til grunn en kvalitativ oppgradering av fartøysstrukturen, kombinert med en betydelig økt overvåkningskapasitet og mobilitet ved innføring av nye NH-90 helikoptre til erstatning for dagens Lynx-helikoptre og at indre kystvakt videreføres med 5 fartøyer utrustet med mindre hurtiggående patruljefartøyer som kan operere selvstendig.

Komiteens medlemmer, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, ser positivt på at det legges opp til at alle fartøyene, både i indre og ytre kystvakt, skal driftes med et tobesetningskonsept for maksimal utnyttelse av tilgjengelige fartøyer, og forutsetter at dette følges opp.

I proposisjonen uttaler Regjeringen at den vil vurdere å kjøpe de av dagens kystvaktfartøy som er bygget etter Forsvarets spesifikasjoner, men som man i dag leier av private rederier.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener at det må påvises reelle operative eller økonomiske gevinster ved å endre dagens ordning dersom dette skal

være aktuelt, og forutsetter at Regjeringen i så tilfelle kommer tilbake til Stortinget med en egen sak.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at kjøp kan være en fornuftig investering, og støtter derfor Regjeringens vurdering om eventuelt å kjøpe de av dagens kystvaktfartøy som er bygget etter Forsvarets spesifikasjoner, men som man i dag leier av private rederier.

Hva gjelder ledelsens struktur og organisering, viser komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, til sine merknader under avsnittet om Forsvarets strategiske ledelse og mener at Sjøforsvarsstaben bør forbli en del av Forsvarsstaben.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er bekymret for bemanningssituasjonen i Kystvakten. Disse medlemmer frykter at Kystvaktens antall operative tjenstedøgn vil bli begrenset, som følge av for få hjemler i forhold til de utfordringer Kystvakten står overfor. Kystvaktens tilstedeværelse er essensiell for ivaretagelse av norske interesser i våre havområder, og aktiviteten må i så henseende, etter disse medlemmers oppfatning, økes i forhold til dagens situasjon. Disse medlemmer ser i denne sammenheng nødvendigheten av en styrking av Kystvakten økonomisk og organisasjonsmessig, for å imøtekomme de stadig utvidede ansvarsområder som skal ivaretas av tjenesten.

Med de merknader som er fremkommet over, slutter komiteen seg til forslaget til operativ struktur for Sjøforsvaret.

2.5.6 Luftforsvaret

Komiteen viser til at luftstyrkenes oppdrag normalt vil være overvåkning, informasjonsinnhenting, luftkontroll, bekjemping av landmål eller mål på sjøen, suverenitetshevdelse og lufttransport, primært til støtte for andre forsvarsgrener. Felles for oppdragene er at de ofte inngår i en fellesoperativ ramme. Luftstyrker bidrar i slike sammenhenger med støtte til eller skaper forutsetninger for, øvrige luft-, land- og sjøstyrkers evne til å løse sine oppdrag. I tillegg til bidrag i forbindelse med operasjoner i utlandet, bidrar Luftforsvaret i kontinuerlige og rutinemessige oppdrag knyttet til overvåkning, suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. Dette skjer blant annet gjennom luftovervåkning, jagerflyberedskap og maritime patruljefly til støtte for Kystvakten og Marinen. Luftforsvaret støtter også jevnlig spesialstyrker og landstyrker med blant annet helikoptre, transportfly og kampfly.

Komiteen merker seg at anskaffelsen av en ny kampflykapasitet til Luftforsvaret vil være en avgjørende rammefaktor for virksomheten også på kort sikt, til tross for at en anskaffelse og utskifting av dagens kampflyflåte fortsatt ligger en god stund frem i tid. Komiteen noterer at Regjeringen i proposisjonen orienterer om status og videre fremdrift for anskaffelsesprosjektet og at man vil komme tilbake til Stortinget med en egen sak i løpet av 2008.

Komiteen viser videre til at Regjeringen anbefaler å videreføre bredden av dagens kapasiteter i Luftforsvaret. Dette skal hovedsakelig skje gjennom organisatorisk videreutvikling og investeringer i nye materiellsystemer og ny teknologi. Komiteen gir sin tilslutning til at strukturen videreføres på denne måten, og legger Regjeringens forslag til grunn for den operative strukturen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil likevel bemerke at man har registrert betydelige utfordringer med å holde flåtene med aldrende fly, særlig F-16 og P-3 Orion på vingene og tilstrekkelig forsynt med reservedeler.

Komiteen forventer at eventuelle mangler som har konsekvenser for operativ virksomhet, rettes opp så snart som mulig. Komiteen har også notert seg Forsvarsdepartementets svar på skriftlige spørsmål av 3. juni 2008, hvor det sies at den langsiktige utbedringen av problemet med Orion-flyene blant annet er å gjennomføre et vedtatt prosjekt for strukturoppgradering, som vil pågå de neste fem årene. Komiteen imøteser den forbedring i status som dette er forventet å medføre allerede fra høsten 2008 og forutsetter at Stortinget på egnet vis holdes informert om status for Orion-flyene, som utgjør en avgjørende kapasitet for Forsvaret.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti har samtidig merket seg at viktige deler av Luftforsvarets operative kapasiteter har nådd en alder der utfordringer knyttet til tilgjengelighet og vedlikehold skaper operative begrensninger, og understreker betydningen av at det arbeides kontinuerlig for å sikre en størst mulig tilgjengelighet på flyparken, både på kort og lang sikt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til Innst. S. nr. 287 (2006–2007) fra forsvarskomiteen om investeringar i Forsvaret, jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007) Om investeringar i Forsvaret, vedrørende Forsvarets behov for transportflykapasiteter. I ovennevnte saker ble det fastslått at en nasjonalt kontrol-

lert taktisk transportflyflåte i framtiden vil ha en sentral rolle i det norske forsvaret, både nasjonalt og som bidrag til internasjonale operasjoner ved behov. Flertallet merket seg videre at transportflyene også vil være viktige for innsetting av FN-styrker i fredsopprettende eller fredsbevarende oppgaver, samt til sivile oppgaver som humanitær bistand og nødhjelp. Våre gamle C-130H transportfly er nå tatt ut av tjeneste, og Forsvaret står således uten taktisk transportflykapasitet. Flertallet ønsker i denne sammenheng å vise til St.prp. nr. 1 (2006–2007) for budsjetterminen 2007, utgiftskapitler 1700–1795 og inntektskapitler 4700–4799, hvor det fremkommer følgende:

"Det er inngått kontrakt om å skifte yttervinger på fire av våre C-130 Hercules transportfly for å fjerne restriksjonene som ble innført i april 2005. Disse restriksjonene ble innført etter anbefaling fra flyprodusenten, og har redusert flyenes kapasitet med hensyn på rekkevidde, lasteevne og operasjonsområde. Dette skiftet av yttervinger vil, sett i sammenheng med en mindre oppgradering av enkelte av flyenes komponenter, gjøre at flyene igjen kan utføre alle typer kjente oppdrag frem til ca. 2012–2015".

Flertallet kan ikke se at det har oppstått andre forutsetninger for operasjonell virksomhet av våre C-130H transportfly, enn hva som var kjent på bestillingstidspunktet for anskaffelsen av vedlikeholdet på eksisterende fly og nyanskaffelsen av C-130J transportfly. Flertallet ønsker derfor en redegjørelse for hvorfor det gjennomførte vedlikehold på våre gamle transportfly ikke medførte de kapasiteter som lå til grunn for bevilgningene til vedlikeholdet og oppdateringene som ble gjennomført. Videre ønsker flertallet i samme redegjørelse en forklaring på hvorledes Regjeringen skal løse de taktiske transportflybehovene frem til våre nye C-130J er fullt operative.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Norge i lang tid ikke har hatt en tilfredsstillende operativ taktisk transportflykapasitet med våre C-130 H Hercules anskaffet i 1969. I tillegg har det medført store driftskostnader å vedlikeholde de gamle flyene. På bakgrunn av denne situasjonen vil disse medlemmer vise til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) jf. St. prp. nr. 78 (2006–2007), vedtok å anskaffe fire nye transportfly av typen C-130J, noe som vil gi Norge en tilfredsstillende taktisk transportflykapasitet. Det første flyet vil bli levert høsten 2008 og de tre neste i 2009 og 2010. Disse medlemmer vil vise til at det å skulle operere to flytyper parallelt vil være lite formålstjenlig ut fra et teknisk, økonomisk og operativt ståsted, og at det i tillegg vil forsinke den opera-

tive innfasingen av de nye C-130 J. Disse medlemmer støtter derfor at man faser ut de gamle transportflyene av typen C-130 H, slik at Norge raskest mulig oppnår en tilfredsstillende taktisk transportflykapasitet.

Hva gjelder ledelsens struktur og organisering, viser komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, til sine merknader under avsnittet om Forsvarets strategiske ledelse og anser at Luftforsvarsstaben bør forbli en del av Forsvarsstaben.

Med de merknader som er fremkommet over, slutter komiteen seg til forslaget til operativ struktur for Luftforsvaret.

2.5.7 Heimevernet

Komiteen er enig i at Heimevernet (HV) de senere år har fått en mer sentral rolle i forbindelse med samfunnssikkerhet og bistand ved kriser. Dette som en følge av et bredere og mer sammensatt trusselbilde. HV har i dag et territorielt ansvar, og skal i tillegg kunne forsterke annen militær tilstedeværelse i utsatte områder. Videre skal HV ivareta andre typer spesielle oppdrag og kan etter anmodning også yte bistand til sivile myndigheter. Komiteen vil vise til den betydelige omstillingen organisasjonen har vært igjennom de siste årene, og forutsetter at den vellykkede kvalitetsreformen videreføres.

HV skal ha en hurtig og utholdende evne til å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, forsterke militær tilstedeværelse i landet etter behov, og støtte det sivile samfunn basert på det moderniserte totalforsvarskonseptet. Dette innebærer samarbeid med lokale myndigheter som politi, fylkesmenn, kommuner og etater innenfor rammen av totalforsvaret. Et HV som kjenner nærområdene og lokale sikringsobjekter vil spille en viktig rolle i forbindelse med krisehåndtering og samfunnssikkerhet. HV skal fortsatt være mobiliseringsbasert med kort reaksjonstid, godt trent og utrustet. Komiteen vil i den forbindelse understreke den avgjørende viktigheten av at HVs avdelinger holder et tilfredsstillende trenings- og øvelsesnivå.

Komiteen støtter ønsket om å øke HVs evne til samvirke med andre forsvarsgrener og styrke HVs anvendbarhet. Dette, sammen med den pågående kvalitetsreformen, vil videreutvikle HV mot et enda mer relevant og effektivt verktøy for nasjonal suverenitetshevdelse, krisehåndtering og støtte til det sivile samfunn. Komiteen ser meget positivt på at ordningen med frivillige HV-soldater for å støtte forsvarsgrenenes deltakelse i operasjoner i utlandet utvides og mener at HV utgjør en meget god styrkebrønn for personell til internasjonale operasjoner.

Komiteen forutsetter at hovedtrekkene i HVs organisasjon med distrikts- og områdeorganisering, der innsatsledelse, innsatsstyrker, forsterkingsstyrker og oppfølgingsstyrker inngår, samt luft- og sjøheimervernet, videreføres.

Komiteen noterer at Regjeringen legger opp til en struktur for Heimevernet med 45 000 personell og 11 HV-distrikter, at utdanning av befal og mannskaper til HVs struktur skal ivaretas gjennom forsvarsgrenene, og gjennom en egen HV utdanningsenhet for befal på Porsangmoen. HV 07 og 08 er foreslått nedlagt og et nytt distrikt lokaliseres til Vatneleiren. HV 17 og 18 legges ned og et nytt distrikt lokaliseres til Høybuktmoen. HV-skolen på Dombås videreføres. HVs utdanningsvirksomhet på Værnes anbefales avvirket.

Komiteen viser til sine merknader om lokalisering og distriktsstruktur i kapittel 2.6.7.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, anser at 45 000 personell er en tilstrekkelig og realistisk struktur for Heimevernet. Flertallet viser i den forbindelse til at HV ikke har fylt dagens struktur på 50 000 personell, og mener at en slik reduksjon, som primært forutsettes gjennomført i oppfølgingsstyrken, blant annet vil frigjøre ressurser til aktivitet og øvelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser at HVs organisasjon med de nye oppgaver de nå skal løse, som territorielt landforsvar i kombinasjon med alle de andre oppgaver HV skal løse, har behov for en styrking. Disse medlemmer ønsker at HV skal bygges opp til å omfatte 50 000 soldater. Disse medlemmer ser HV som en styrkebrønn for operasjoner både i forbindelse med utenlandsoppdrag og tjeneste i Norge, og ser derfor det som naturlig å styrke organisasjonen organisatorisk og økonomisk. Disse medlemmer ønsker derfor ikke en endring av dagens HV-struktur.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, deler ikke Regjeringens oppfatning av at Heimevernets behov for styrkeproduksjon og mannskapsutdanning på sikt vil kunne ivaretas gjennom de andre forsvarsgrenene, og mener at HVs egen mannskapsutdannelse derfor må opprettholdes. Flertallet viser til at en egen mannskapsutdanning for HV, lokalisert til Værnes (HVUV) ble vedtatt gjennom Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), og har fungert godt.

Flertallet er forbauset over at Regjeringen utelukkende synes å behandle spørsmålet om mannskapsutdanning i HV som et spørsmål om base- og støttestruktur. I flertallets øyne er dette i høyeste

grad også et operativt spørsmål, og det behandles derfor under dette avsnittet.

Flertallet mener at det er betydelig tvil om at forsvarsgrenene, gjennom årlig innkalling av vernepliktige til førstegangstjeneste vil være i stand til å fylle HVs behov for mannskap, og frykter at HV vil få en betydelig underdekning i sin mannskapsstruktur. Flertallet betviler at dette rekrutteringsgrunnlaget som også skal dekke behovet for rekruttering til videre tjeneste og utdanning i hele Forsvaret, kan sørge for nok volum og nyttetid for den enkelte vernepliktige i forhold til HVs behov.

Regjeringens modell vil, etter flertallets oppfatning, også utsette den andelen av årskullet som faktisk gjennomfører en militær førstegangstjeneste for en dobbel belastning: Full 12 måneders førstegangstjeneste i en av forsvarsgrenene etterfulgt av full tjeneste i HV. Det er rimelig å anta at dette vil kunne få negative konsekvenser for mannskapenes motivasjon.

Flertallet anser også at en egen HV-utdanning styrker HVs egenart og lokale tilknytning. HV har tradisjonelt organisert sin krigsstruktur i geografiske områder og avsnitt, hvor mannskapene i størst mulig grad har vært lokalt rekruttert. Dette har hatt en svært positiv effekt i forhold til reaksjonstid, samt rekruttering av motiverte mannskaper med nærhet og kjennskap til oppdrag og objekter som skal sikres. HVUV har etablert et godt samarbeid med vernepliktsforvaltningen om å rekruttere både befal og mannskaper med riktig geografisk tilhørighet, noe som sikrer HVs fortsatte lokale tilknytning. Med mannskap som ikke er valgt ut på samme grunnlag som rekrutteringsbase, vil denne lokale forankring svekkes. Dersom HV skal overta mannskap som har vært inne til førstegangstjeneste i en av forsvarsgrenene, for deretter å avtjene resten av verneplikten i HV er det, etter flertallets oppfatning, rimelig å tro at forsvarsgrenene i første rekke vil rekvirere og utdanne mannskaper i henhold til egne behov, og i liten grad ta hensyn til HVs behov for etterbruk. Det vil derved bli større fokus på kvalifikasjoner og motivasjon fremfor geografisk tilhørighet. Dette vil vanskeliggjøre videreføringen av HVs organisering med lokalt rekrutterte mannskap og potensielt øke reaksjonstiden til avdelingene, mens nærhet og kjennskap til oppdrag og lokale forhold reduseres.

Flertallet anbefaler på denne bakgrunn at Heimevernets mannskapsutdanning videreføres.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at HVs utdanningsvirksomhet på Værnes anbefales avvirket. Disse medlemmer vil vise til at forsvarsgrenene årlig skal utdanne og overføre spesialister og øvrige mannskaper i et antall som vil

tilfredsstillende behovet for å vedlikeholde HVs struktur. Disse medlemmer vil understreke behovet for å følge opp dette, og vil i den sammenheng vise til at det også videreføres et visst volum på egen befalsutdanning i Heimevernet på Porsangmoen. Dette sikrer handlefrihet også i forhold til eventuelle fremtidige behov.

Disse medlemmer viser videre til at det i Regjeringens anbefaling legges opp til å videreføre antallet soldater som gjennomfører førstegangstjenesten på dagens nivå, om lag 8 500 i året. Disse medlemmer legger til grunn at HV fortsatt vil ha et betydelig og godt kvalifisert rekrutteringsgrunnlag gjennom førstegangstjenesten i forsvarsgrenene. Mannskapet som overføres vil ha en kvalitativ god utdanning i forhold til HVs behov og krav. Disse medlemmer viser til at tiltaket ikke vil få betydning for kvalitet eller volum på HVs operative struktur og at tiltaket vil styrke vernepliktsordningen ved at Forsvaret vil benytte vernepliktige soldater, også etter endt førstegangstjeneste. Disse medlemmer mener at på samme måte som Heimevernet er en styrkebrønn for resten av Forsvaret, og nå også i forhold til rekruttering til internasjonale operasjoner, så vil Heimevernet ha et ansvar for å trene og vedlikeholde soldater som har gjennomført førstegangstjeneste i de andre forsvarsgrenene. Dette vil gi en bedre utnyttelse av personellet som er utdannet gjennom førstegangstjenesten i de andre forsvarsgrenene, samtidig som det gir en gevinst for samfunnet ved å benytte kompetansen hos de vernepliktige i et lengre perspektiv. Disse medlemmer vil også vise til at soldater som har gjennomført 12 måneders førstegangstjeneste i forsvarsgrenene, frem til nå har utgjort den dominerende delen av rekrutteringsgrunnlaget for Heimevernets struktur. Denne ordningen videreføres med Regjeringens anbefalte løsning.

Heimevernet med en styrke på 45 000 soldater vil etter disse medlemmers oppfatning utgjøre en viktig del av vårt forsvar, og det er derfor nødvendig å sørge for at kvalitetsreformen videreføres og at trenings- og aktivitetsnivået i HV framover er på et tilfredsstillende nivå.

2.5.8 Fellesavdelinger og -kapasiteter

Komiteen viser til at Forsvarets fellesavdelinger består av strukturelementer og avdelinger innrettet for å støtte enheter fra alle forsvarsgrener, og at enhetene også vil kunne nyttes som selvstendige nasjonale bidrag i flernasjonale styrkestrukturer, eller som dedikert støtte til nasjonale bidrag i operasjoner hjemme og i utlandet. Enhetene er innrettet fleksibelt og kan tilpasses i volum og innretning til de enheter eller operasjoner de skal støtte. Komiteen ser positivt på at hovedsiktet med videreutvikling av felleskapasitetene har vært å forbedre deres

innsats- og reaksjonsevne, slik at støtten ikke begrenser Forsvarets operative evne, verken nasjonalt eller i operasjoner i utlandet. I tillegg til balanse mellom operativ struktur og felleskapasiteter, vil komiteen påpeke betydningen av at alle felleskapasiteter er dimensjonert ut fra konsistente forutsetninger om størrelse og antall av samtidige operasjoner. Komiteen noterer at Regjeringen i proposisjonen skriver at den organisatoriske opphengningen av, og styrkeproduksjonsansvaret for, fellesavdelingene blir vurdert nærmere i det videre implementeringsarbeidet. Komiteen forutsetter at Stortinget vil bli informert om dette arbeidet på dertil egnet vis.

Komiteen har registrert at Regjeringen har varslet at den allerede høsten 2008 vil komme til Stortinget med en sak om virksomheten i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). FLOs virksomhet har helt avgjørende betydning for et velfungerende forsvar, og komiteen imøteser en slik gjennomgang med stor interesse.

2.5.9 Felles logistikk

Komiteen noterer at man for å øke reaksjonsevnen og tilgjengeligheten på felles logistikk- og støtteavdelinger skal øke andelen av fast tilsatt personell og sivilt/vernepliktig personell med beredskapskontrakter, fremfor mobiliseringspersonell, der det i dag er en ubalanse. Komiteen støtter målsettingen om å også kunne benytte en større andel av personellet i logistikk- og støttestrukturen i den operative støttestrukturen.

2.5.10 Felles sanitet

Den helsemessige beredskapen for våre soldater hjemme og ute er etter komiteens mening særdeles viktig, og komiteen forutsetter at sanitetsstøtten skal tilpasses de operative utfordringene slik at personellet til enhver tid kan få en tilfredsstillende medisinsk behandling. Komiteen viser til at god sanitetsberedskap er satt opp som en av forutsetningene for norsk deltagelse i militære operasjoner. Komiteen mener at tvil om tilstrekkelig sanitetsberedskap er egnet til å skape usikkerhet og uro rundt Forsvaret, og har i den forbindelse notert seg Stortingets behandling av legedekningen i Afghanistan (Innst. S. nr. 159 (2007–2008)). På denne bakgrunn støtter komiteen en styrking av Forsvarets operative sanitetskapasitet.

2.5.11 Felles ledelsesstøtte og operativ støtte

Komiteen viser til at Forsvarets informasjonsinfrastruktur understøtter Forsvarets evne til å løse sine oppgaver i operasjoner både hjemme og ute, og legger til grunn at den skal understøtte nettverksbaserte operasjonsformer, og bidra til vesentlige for-

bedringer innenfor interoperabilitet, fleksibilitet, reaksjonsevne, mobilitet og deployerbarhet. Komiteen deler Regjeringens syn på at viktigheten av å utnytte ny teknologi og kompetanse for effektiv oppgaveløsning øker, og er enig i at utviklingen tilsier økt behov for en moderne informasjonsinfrastruktur og nettverksbaserte kapasiteter. Komiteen legger til grunn at Norge vil følge NATOs utvikling på dette området og at Forsvaret vil støtte seg på og bidra aktivt inn i ulike ekspert- og kompetansemiljøer i alliansen og hos våre allierte og partnere. Komiteen anser det som avgjørende å ha tilstrekkelig antall personell med riktig kompetanse innen militær anvendelse og tilpasning av IKT for å kunne gjennomføre en satsing på informasjonsinfrastruktur, og av å rekruttere, utdanne og beholde personell med kompetanse innen dette området. Komiteen støtter også et tettere samarbeid med relevante forskningsmiljøer og industri med sikte på å bedre tilgangen til relevant kompetanse.

I lys av dette fremstår fagmiljøene innenfor Forsvarets informasjonsinfrastruktur fremdeles som geografisk spredt og noe fragmentert mellom en rekke ulike aktører og avdelinger. Komiteen vil i den forbindelse minne om at en enstemmig komité i Innst. S. nr. 234 (2003–2004) gikk inn for å samle fagmiljøene i et felles kompetansesenter for Kommando-, kontroll- og informasjonssystemer (KKIS) på Jørstadmoen. Komiteen er opptatt av at man på denne måten i størst mulig grad samler IKT-ressursene i Forsvaret, og forventer at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med denne saken i forbindelse med gjennomgangen av FLO.

Komiteen viser til at informasjonsoperasjoner i forskjellige former iflg. proposisjonens punkt 5.6.8, benyttes for å understøtte politiske og militære målsettinger i en gitt operasjon. Komiteen er av den oppfatning at i de militære utfordringene Norge i fremtiden vil kunne møte, vil det være avgjørende å ha evne til å sikre lokalt, nasjonalt og internasjonalt gehør for Norges forståelse av konflikten og handlingsforløpet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, ville funnet det naturlig at denne evnen og en operativ kapasitet for å realisere evnen var adressert under de felles operative kapasiteter. Flertallet ønsker å bli informert om Regjeringens syn på hvordan Norges syn skal fremmes i en operasjonell kontekst.

2.5.12 Flernasjonalt kapasitetssamarbeid

Komiteen deler Regjeringens oppfatning av at begrensede nasjonale ressurser og felles sikkerhetsutfordringer øker betydningen av flernasjonale samarbeidsløsninger i forsvarssektoren. Dette gjelder

spesielt for små og mellomstore land. Komiteen anser at flernasjonalt samarbeid vil kunne bli en meget viktig faktor for å opprettholde et nasjonalt forsvar i langsiktig økonomisk og operativ balanse. Komiteen vil vise til at Norge har en lang tradisjon for flernasjonalt samarbeid innenfor rammene av NATO-samarbeidet, og sier seg enig med Forsvarspolitisk utvalg, som uttaler at Norge har en særlig interesse av å bygge videre på dette forpliktende og langvarige flernasjonale samarbeidet i årene fremover.

Komiteen vil peke på at det forsvarspolitiske samarbeidet i Norden er i positiv utvikling, og viser da særlig til den gjennomførte svensk-norske mulighetsstudien og det pågående prosjektet med å utvide denne til Finland. Komiteen ser positivt på at også vår NATO-allierte Danmark er invitert til å delta i dette rammeverket. Komiteen legger til grunn at et nordisk samarbeid utvikles på et pragmatisk og operasjonelt effektivt vis, med fokus på felles økonomiske og operative gevinster. Komiteen merker seg at man har kommet langt i å identifisere og konkretisere mulige områder for samarbeid mellom Norge og Sverige, og forventer at Regjeringen følger opp med konkrete forslag til flernasjonalt kapasitetssamarbeid.

Komiteen vil samtidig vise til at en utfordring knyttet til flernasjonalt samarbeid er at det kan bidra til å redusere nasjonale myndigheters handlefrihet til å bruke sine militære styrker når og hvor det måtte være behov for dette. Vellykket flernasjonalt samarbeid forutsetter derfor enten at partneren beholder høy grad av autonomi for sin militære virksomhet, noe som kan bidra til å redusere de økonomiske gevinstene av samarbeidet, eller det forutsetter betydelig grad av sammenfall av nasjonale interesser og felles verdier blant samarbeidspartnerne. Komiteen deler Forsvarspolitisk utvalgs vurdering av at norsk deltagelse i konkrete flernasjonale samarbeidsløsninger bør vurderes ut fra tre kriterier:

- Eventuelle begrensninger i norske myndigheters råderett over kapasiteten og bruk av norske styrker
- Muligheter for å opprettholde og videreutvikle operativ evne og levedyktige kompetansemiljøer
- Mulighetene for økonomiske innsparinger

Komiteen forutsetter at det i arbeidet med å utvikle modeller for flernasjonalt samarbeid, blant annet i Norden, vurderes hvordan ulik alliansetilknypning virker inn på muligheten for å utvikle vel fungerende samarbeidsløsninger. Komiteen anser at dette er en overkommelig utfordring, men vil understreke at den ser på et utvidet flernasjonalt kapasitetssamarbeid i Norden som et viktig tillegg,

men ikke et alternativ, til samarbeid innenfor NATO og EU. Komiteen har notert at dette synes å være tilfellet også i de andre nordiske land.

2.5.13 Bakke- og luftovervåkning

Regjeringen vil videreføre deltakelsen i og støtte til NATO Airborne Early Warning and Control Force (NAEW&CF), bidra til Alliance Ground Surveillance-initiativet i NATO (AGS), samt understøtte de deployerbare luftkommando- og kontrollinitiativene, herunder DCAOC og DARS. Komiteen støtter videreføringen, og vil understreke betydningen av å delta aktivt i NATOs felles kapasiteter.

2.5.14 Strategisk sjø- og lufttransport

Komiteen noterer at Forsvarets behov for tilgang på strategisk sjø- og lufttransport skal sikres gjennom videreføring av avtaler med sivile rederier og flyselskaper, samt deltakelse i Movement Co-ordination Centre Europe (MCCE) og C-17-initiativet. Komiteen viser til at den for øyeblikket har til behandling St.prp. nr. 55 (2007–2008), hvor Regjeringen legger frem forslag om den økonomiske rammen for norsk deltagelse i C-17-initiativet.

2.6 Forsvarets operative struktur – målstruktur

2.6.1 Støttevirksomhet og basestruktur

Komiteen deler oppfatningen av at forsvarssektoren må innrettes slik at den operative virksomheten understøttes på en best mulig måte. Samtidig må driften være helhetlig, rasjonell og effektiv. Den operative strukturen bør danne utgangspunktet for hvordan den helhetlige virksomheten skal organiseres og videreutvikles, men Forsvaret må samtidig betraktes helhetlig og den operative strukturen og støttevirksomheten anses som to sider av samme sak. Komiteen ser at Forsvarets operative virksomhet medfører et stort behov for logistikk- og støttevirksomhet og at den operative evnen rammes dersom denne ikke er tilstrekkelig. Det må derfor være en balanse mellom ambisjonsnivået som knyttes til den operative strukturen, og yteevnen til støttevirksomheten. En funksjonell balanse mellom disse deler er helt nødvendig og må reflekteres i organisasjonens innretning.

Komiteen ser at det er gjort en rekke viktige og riktige grep som har gjort Forsvaret både kvalitetsmessig bedre og betydelig mer kostnadseffektivt, men at det fortsatt også er mulig å hente ut gevinster tilknyttet styrkeproduksjon, logistikk- og støttevirksomhet - og derved frigjøre ytterligere ressurser til en positiv og nødvendig videreutvikling. Komiteen vil likevel påpeke at de betydelige kutt i disse funksjonene gjennom de siste årene allerede har redusert

muligheten for store gevinster i forhold til tidligere omstillinger.

Komiteen anser det som en utfordring å finne balansen mellom optimalisering av helheten i den samlede virksomheten og hensynet til enkeltheter, og ser at dette særlig gjelder forhold til støttevirksomheten og basestrukturen.

Komiteen har merket seg at Forsvarspolitisk utvalg har foreslått at følgende prinsipper skal legges til grunn ved lokalisering av base- og støttestruktur: Alle beslutninger om å endre Forsvarets basestruktur må bygge på brede og grundige analyser av både sikkerhetspolitiske forhold, herunder forpliktelsene overfor NATO, og operative, kompetansemessige og økonomiske forhold; de samlede forholdene må framstå som vesentlige, og effekten av gjennomførte omstillingstiltak må evalueres i ettertid.

Forsvarspolitisk utvalg skriver videre at konsentrasjon av virksomhet kan bety større, samlede kostnader enn et alternativ uten omstilling. Flytting, sammenslåing og nedleggelse av militær virksomhet kan også medføre risiko for tap av kompetanse, uforutsette kostnader og synkende produktivitet i en overgangsfase, noe som viser betydningen av et langsiktig perspektiv og grundige analyser i hvert enkelt lokaliseringsspørsmål. Disse analysene må omfatte sikkerhetspolitiske, operative, kompetansemessige og familiepolitiske forhold, samt drifts-, investerings- og flyttekostnader.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, kan ikke se at evalueringer av tidligere gjennomførte omorganiseringstiltak, slik FPU har anbefalt, er gjennomført og synliggjort som utgangspunkt for de beslutninger om lokalisering som fattes i proposisjonen, og forutsetter at dette følges opp i fremtiden. Flertallet stiller videre spørsmål ved om alle de faktorer Forsvarspolitisk utvalg anser som nødvendige for å ta veloverveide valg, er tatt med i vurderingen av Forsvarets videre base- og støttestruktur slik den fremkommer i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at ulike alternative løsninger er vurdert med utgangspunkt i et bredt spekter av ulike forhold og ut fra en helhetlig og overordnet innfallsvinkel, og viser til proposisjonens kapittel 7.2. Disse medlemmer viser også til at det er benyttet ekstern konsulentstøtte for å kvalitetssikre den metoden og de økonomiske beregningene som ligger til grunn for anbefalte endringer av Forsvarets basestruktur. Disse medlemmer viser videre til at Forsvarspolitisk utvalg tok til orde for en økt konsentrasjon av

Forsvarets virksomhet, blant annet med sikte på å utvikle mer rasjonelle løsninger.

Komiteen mener at endringer i støttevirksomheten og basestrukturen også må ivareta hensynet til langsiktig fleksibilitet, også når det gjelder endringer i operativ struktur. Det innebærer blant annet at de baser som Forsvarets virksomhet skal lokaliseres til, må kunne videreutvikles i tråd med fremtidige behov. Som Regjeringen vil komiteen vise til at Forsvarspolitisk utvalg har påpekt viktigheten av at det identifiseres sammenhenger mellom planer for utskifting av infrastrukturkrevene materiellsystemer og planer for nyinvesteringer og vedlikehold av baser, og at disse er riktig faset i tid. Dette kan bidra til å tydeliggjøre naturlige beslutningspunkter for lokaliseringvalg og fremme effektiv utnyttelse av ressursene både kortsiktig og i et langsiktig perspektiv.

2.6.2 *Endringer i den strategiske ledelsen*

Komiteen viser til at den strategiske ledelsen av Forsvaret utgjøres av Forsvarsdepartementet, der forsvarssjefen og de militærstrategiske funksjoner er integrert, samt Forsvarsstaben.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til sine merknader under punkt 2.5.1 om at generalinspektørene og deres staber bør forbli en del av, og samlokalisert med, Forsvarsstaben og resten av den strategiske ledelsen. Flertallet støtter altså ikke de foreliggende forslag om utflytting og relokalisering av generalinspektørene for Hæren og Sjøforsvaret.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til sine merknader under punkt 2.5.1. Disse medlemmer støtter forslaget om at generalinspektørene og deres stabfunksjoner, samt funksjoner og kompetanse som i dag er organisert i de underliggende nivåer i forsvarsgrenene, samles til ett robust og tydelig ledelsesnivå for styrkeproduksjonen i de respektive forsvarsgrener. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Generalinspektørene og deres stabfunksjoner lokaliseres i tilknytning til forsvarsgrenenes virksomhet."

2.6.3 *Endringer i den operative ledelsen*

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til sine merknader under kapittel 2.5.2, vedrørende Forsvarets operative kommandostruktur. Flertallet støtter ikke Regjeringens forslag om å legge ned dagens

FOHK og LDKN og opprette et nytt operativt hovedkvarter på Reitan.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til sine merknader under punkt 2.5.2 vedrørende Forsvarets operative kommandostruktur. Disse medlemmer støtter Regjeringens forslag om at virksomheten som i dag ivaretas av FOHK og LDKN samles, og at det etableres ett Forsvarets operative hovedkvarter, lokalisert på Reitan. I tråd med proposisjonens anbefalinger fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Forsvarets fellesoperative hovedkvarter og Landsdelskommando Nord-Norge legges ned. Det opprettes et samlet Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan ved Bodø."

2.6.4 *Endringer tilknyttet Hæren*

Komiteen slutter seg til at støttevirksomheten og basestrukturen knyttet til Hærens fremtidige virksomhet konsentreres ytterligere til de to geografiske tyngdepunktene som er blitt utviklet over tid i henholdsvis Nord-Norge og Sør-Norge: Indre Troms og i Østerdalen garnison. Det noteres i den forbindelse at dette vil kreve noe utvidelse av bygningsmasse og infrastruktur – i hovedsak knyttet til forlegninger og boliger.

Komiteen viser til at Regjeringen anser at endret lokalisering av styrkeproduksjonen til Jegerkompaniet (ISTAR) fra Porsanger til Setermoen vil være operativt gunstig, fremtidsrettet og økonomisk regningssvarende. I proposisjonen vises det til at en flytting av kompaniet til Setermoen vil bidra til å samle ISTAR-utdanningen i Hæren til samme leir og innenfor det større miljøet i Indre Troms. Videre at en slik samling vil bidra til robust fagmiljø, økt evne til operative leveranser, bedre rekrutteringsgrunnlag og større muligheter for livslang karriere i samme område for de ansatte og derigjennom større stabilitet for deres familier. På denne bakgrunn vil komiteen støtte tiltaket og anser at det bidrar til en mer helhetlig og langsiktig løsning for de aktuelle fagmiljøene i Hæren og en rasjonell, fremtidsrettet og helhetlig konsentrasjon av Forsvarets virksomhet.

2.6.5 *Endringer tilknyttet Sjøforsvaret*

Komiteen noterer at Regjeringen i proposisjonen foreslår endringer i støttevirksomheten og basestrukturen tilknyttet Sjøforsvaret og merker seg at dette er ment å frigjøre midler til drift. Komiteen noterer at Marinejegerkommandoen videreføres med justert og styrket organisasjon lokalisert til Ramsund orlogsstasjon, med en enhet for styrkepro-

duksjon, trening og øving av maritime spesialstyrker, og til Haakonsvern orlogsstasjon.

Komiteen går i den forbindelse ut fra at avdelingsledelse knyttet til utdanning og trening blir videreført ved Ramsund orlogsstasjon.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, noterer at Regjeringen ønsker å legge ned Olavsvern, med den begrunnelse at det i dag ikke er noen permanent operativ virksomhet knyttet til basen, og at Olavsvern heller ikke er tiltenkt oppgaver knyttet til understøttelse av Sjøforsvarets fremtidige styrkestruktur.

Flertallet deler ikke Regjeringens nedvurdering av verdien av Olavsvern, og ønsker ut fra en helhetlig vurdering å opprettholde dagens drift ved basen. Dersom det skulle vise seg operativt ønskelig og kostnadseffektivt, bør det også kunne vurderes å tilføre Olavsvern nye oppgaver.

Flertallet vil i denne sammenheng bemerke at Olavsvern er NATOs nordligste sjømilitære base i Europa, og har betydelig reell og potensiell verdi i forbindelse med en nordområdesatsing basert på tilstedeværelse og operativ kapasitet. Som en fremskutt operasjonsbase gir Olavsvern, etter flertallets mening, en evne til utholdende operasjoner og maritim tilstedeværelse i nord. Olavsvern representerer unike kapasiteter av betydning for nasjonal og alliert virksomhet. Flertallet vil vise til basens kapasitet for mottak og understøttelse av alle fartøystyper og den særlig tilrettelagte infrastrukturen, med tørrdokk og anlegg i fjell for ubåter og mindre fartøy.

Selv om den operative virksomhet ved basen i dag ikke er permanent, er den likevel betydelig, etter flertallets mening. Flertallet har også registrert at Forsvarets øverste operative ledelse ved flere anledninger har uttrykt bekymring for Sjøforsvarets operative evne, og evnen til å understøtte allierte fartøyer i Nord-Norge ved en nedleggelse av Olavsvern. Olavsvern har et stort antall anløp fra KNM- og KV-fartøy – blant annet ubåter, allierte anløp og øvelsesvirksomhet, samt som hjemmebase og oppsetningssted for SHV-kommando Nord-Norge og deres innsatsstyrke.

Flertallet viser også til at Olavsvern fungerer som en viktig base for alliert fartøyvirksomhet i nordområdene, med kapasitet for anløp av større overflatefartøy og som eneste aktuelle og godkjente anløpshavn for allierte reaktordrevne ubåter. Flertallet anser at dette er kapasiteter som bør beholdes. Det er i tillegg en betydelig alliert øvelsesvirksomhet ved basen, som synes meget velegnet for ulike typer spesialisert øvelsesaktivitet. Dette medfører et operativt NATO-nærvær som flertallet anser det som verdifullt å beholde.

Det er, etter flertallets oppfatning, også betydelig usikkerhet knyttet til kostnadsbildet ved å opprettholde Olavsvern som base og dagens aktivitet. Selv om man legger Regjeringens anslag av kostnadene til grunn, anser flertallet likevel at basen bør opprettholdes.

Flertallet mener også at en nedleggelse av NATOs nordligste sjømilitære base i Europa gir en meget uheldig signaleffekt og svekker alliert tilstedeværelse i en region som Norge har identifisert som sitt viktigste strategiske satsingsområde og hvis viktighet vi søker å fremheve for våre allierte.

Flertallet foreslår på denne bakgrunn at Olavsvern videreføres som base for Sjøforsvaret.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til proposisjonens kapittel 7.6.3, og at det i dag ikke er permanent operativ virksomhet knyttet til Olavsvern. Disse medlemmer merker seg at Olavsvern heller ikke er tiltenkt oppgaver knyttet til understøttelse av Sjøforsvarets fremtidige styrkestruktur, og at Regjeringen derfor anbefaler at Olavsvern base ved Tromsø legges ned. I tråd med proposisjonens anbefalinger fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Olavsvern legges ned."

Komiteen viser til at det anbefales i proposisjonen at Sjøforsvarets befalsskole i Horten flyttes til Bergen. Det legges til grunn at tiltaket vil legge til rette for nærhet til Sjøforsvarets fagmiljøer, aktuelt materiell, øvrig skolevirksomhet og annen styrkeproduksjon. Komiteen støtter tiltaket og anser det som et fornuftig ledd i en bærekraftig konsentrasjon av Sjøforsvarets utdanningsmiljøer, som vil kunne gi en bedre synergi mot sentrale deler av Sjøforsvarets organisasjon.

Komiteen har merket seg at Regjeringen foreslår at Sjøforsvarets rekruttutdanning lokaliseres og organiseres sammen med grunnleggende befalsutdanning ved å flytte rekruttskolevirksomheten fra Madla til Bergen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at dette tiltaket må vurderes i sammenheng med forslagene om å nedlegge FOHK og å flytte rekruttutdanningen for Luftforsvaret til Kjevik, samt Norges vertslandsforpliktelser overfor NATO ved driften av Joint Warfare Centre. Flertallet vil behandle disse tiltakene i sammenheng i dette avsnittet.

Flertallet viser til at Madlaleiren i dag fremstår som et moderne, kompakt og veldrevet forsvarsanlegg med produksjonsmiljø for fire områder:

rekruttutdanning til Sjøforsvaret og Luftforsvaret, vertslandsstøtte til JWC og FLOs regionale støttefunksjon (RSF). Madla løser, etter flertallets oppfatning, alle disse oppgaver på en utmerket måte. Det er investert betydelige midler på Madla de siste år, og leiren har i dag en meget moderne og formålstjenlig bygningsmasse og infrastruktur.

Flertallet vil påpeke at NATOs tilstedeværelse på Jåttå forutsetter en betydelig nasjonal støttestruktur for å oppfylle Norges vertslandsforpliktelser. I dag benyttes blant annet Madla til innkvartering av opptil 1000 deltakere i forbindelse med aktivitet ved JWC. Belegningsgraden i leiren er meget høy, gitt at JWC holder sine øvelser mellom rekruttinntakene. Andre fasiliteter er også helt nylig bygget opp med tanke på å støtte JWC. En nedleggelse av Madlaleiren vil, slik flertallet ser det, vanskeliggjøre oppfyllelsen av vertslandsforpliktelsene og utløse betydelige investeringsbehov som ikke synes tilstrekkelig utredet.

Flertallet stiller seg også undrende til Regjeringens ønsker om å legge ned rekruttutdanningen til Luftforsvaret og Sjøforsvaret på Madla, for å flytte disse til henholdsvis Kjevik og Bergen. Det effektive produksjonsmiljøet som i dag finnes på Madla, skal således splittes opp og fordeles på to helt nyopprettede miljøer. Dette synes, etter flertallets oppfatning, å stemme dårlig overens med tanken om å kraftsamle ulike forsvarsmiljøer for å oppnå synergieffekter, noe som ellers synes å ha vært et viktig premiss for de fleste av de strukturtiltak som er foreslått i proposisjonen. Det økonomiske beregningsgrunnlaget for tiltaket er etter flertallets oppfatning belastet med stor grad av usikkerhet, og tiltaket synes mangelfullt konsekvensutredet. Det synes likevel hevet over enhver tvil at tiltaket vil utløse betydelige omstillingskostnader, som på kort og midlere sikt vil belaste en allerede presset forsvarsøkonomi ytterligere.

Flertallet vil, etter en helhetsvurdering, derfor ikke støtte forslaget om å flytte rekruttutdanningen for Sjøforsvaret til Bergen og legge ned Forsvarets virksomhet ved Madla leir.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise proposisjonens kapittel 7.6.5 om flytting av Sjøforsvarets rekruttutdanning. Disse medlemmer vil vise til at Regjeringen anbefaler at Sjøforsvarets rekruttutdanning lokaliseres og organiseres sammen med grunnleggende befalsutdanning ved å flytte rekruttskolevirksomheten fra Madla til Bergen som et ledd i å konsentrere, styrke og geografisk samle kompetanse. Disse medlemmer merker seg at tiltaket vil bidra til robuste og bærekraftige utdanningsmiljøer og gi langsiktige faglige og ressursmes-

sige effekter og synergi mot relevante kompetansemiljøer. I tråd med proposisjonens anbefalinger fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Utdanningsvirksomheten ved KNM Harald Haarfagre legges ned. Sjøforsvarets rekruttutdanning flyttes til Bergen. Madla leir legges ned."

2.6.6 Endringer tilknyttet Luftforsvaret

Komiteen mener at støttevirksomheten og basestrukturen tilknyttet Luftforsvaret fortsatt er preget av en arv som representerer en kostnadskrevende spredning av virksomheten. Dersom dette ikke endres, vil utgiftene til å opprettholde basene fortsette å trekke ressurser på bekostning av Forsvarets operative evne. Komiteen deler derfor Regjeringens oppfatning av at Luftforsvaret i fremtiden bør videreføre bredden av sine kapasiteter, men konsentrert til færre baser med utgangspunkt i at like fagmiljøer samlokaliseres der det er rasjonelt.

Komiteen støtter Regjeringen i at en samling av kampfly, luftvern og basesett tilknyttet Luftforsvaret til én base i fremtiden vil kunne være fornuftig i et langsiktig perspektiv. Et slikt tiltak vil bidra til å samle viktige struktur- og støtteelementer samt kompetansemiljøer og derigjennom gi god faglig og operativ synergi, både for det enkelte strukturelement og for alle de tre strukturelementene sett i sammenheng. Et slikt tiltak vil også kunne gi betydelig økonomisk innsparing, slik at frigjorte midler kan benyttes til prioritert virksomhet i Forsvaret. Komiteen noterer at Regjeringen legger opp til å vurdere fremtidig lokalisering av kampfly, luftvern og basesett i lys av prosessen knyttet til fremskaffelse av nye kampfly. Komiteen anser denne fremgangsmåten som rasjonell, blant annet gitt den usikkerhet som hefter ved vurderingen av de ulike kampflyalternativene. Komiteen viser til at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en egen sak – etter at Stortinget har tatt stilling til anskaffelsen av nye kampfly – og forutsetter at man i den forbindelse, på identisk grunnlag, foretar en grundig vurdering av alle aktuelle alternativ til lokalisering, inkludert, men ikke avgrenset til Bodø, Evenes og Ørland.

Ved behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), besluttet Stortinget at virksomheten ved 335 skvadron på Gardermoen skulle legges ned og skvadronen gjenopprettes ved Rygge flystasjon, og at dette skulle sees i en helhetlig sammenheng med eventuell flytting av Luftforsvarets hovedverksted på Kjeller til Gardermoen.

Komiteen ble i St.meld. nr. 10 (2005–2006) informert om at flyttingen av Luftforsvarets hovedverksted ikke lar seg gjennomføre, primært av hensyn til sivil luftfart, men også fordi Forsvarets testflyvingsaktivitet ikke er forenlig med trafikksituasjonen

ved Oslo lufthavn. Komiteen la i sin behandling av saken (Innst. S. nr. 176 (2005-2006)) til grunn at at Stortingets beslutning vedr. 335-skvadronen skulle gjennomføres i tråd med vedtak i Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003-2004), og merker seg at Regjeringen nå anbefaler en annen løsning enn den Stortinget tidligere har vedtatt.

Komiteen noterer at Luftforsvarets fremtidige C-130 J transportfly kan, med mindre tilpasninger av infrastrukturen, benytte eksisterende hangarer og øvrige fasiliteter på Gardermoen flystasjon, og at å gjennomføre flytting av 335 skvadron vil kreve en investering på Rygge på ca. 787 mill. kroner. Komiteen noterer videre at Regjeringen mener at utgiftene tilknyttet en flytting ikke utlignes av potensielle positive operative og driftsmessige effekter, og derfor anbefaler at Gardermoen flystasjon videreføres som base for 335 skvadron. Komiteen tar Regjeringens anbefaling til etterretning.

Komiteen merker seg at Bardufoss flystasjon anbefales utviklet som hovedbase for Forsvarets fremtidige helikopterstruktur. Komiteen anser en hensiktsmessig lokalisering av den fremtidige helikopterstrukturen som et viktig bidrag for å konsentrere Forsvarets fremtidige virksomhet og tilrettelegge for rasjonelt og kostnadseffektivt mottak av nye og viktige strukturelementer.

Komiteen legger vekt på at en etablering av Bardufoss som hovedbase skal legge til rette for operative og logistiske synergieffekter og en langsiktig, rasjonell drift av den fremtidige helikopterflåten – hvis operative tyngdepunkt vil være i Nord-Norge.

Komiteen noterer at det må etableres et tilpasset detasjement for å understøtte fregattvåpenet og Kystvakten i Sør-Norge, med nødvendig geografisk nærhet til de aktuelle fartøyene. Omfanget av dette detasjementet skal tilpasses styrkeproduksjonsaktivitetene og den operative virksomheten som skal understøttes, samt vedlikeholdskonseptet for NH-90-helikoptrene.

Komiteen vil fremheve at også Sola flystasjon må vurderes i forbindelse med etablering av detasjementet for å understøtte de maritime helikoptrene i tilnytning til fregattene og kystvakten i sør. Komiteen vil i denne sammenheng fremheve de potensielle synergieffekter et slikt detasjement kan ha med det sivile helikoptermiljøet på Sola. Komiteen forventer at Regjeringen kommer tilbake til Stortinget angående saken på dertil egnet vis.

Regjeringen skriver i proposisjonen at en satsing på Bardufoss flystasjon vil redusere behovet for investeringer i forhold til en nødvendig oppbygging andre steder, hvor en etablering ville kreve betydelige investeringer. Komiteen forutsetter derfor at eksisterende eiendom, bygg og anlegg på Bardufoss

benyttes i betydelig grad og suppleres tilpasset innføring av nye helikoptre.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til sine merknader i kapittel 2.6.5 vedrørende nedlegging av Madlaleiren, og støtter ikke forslaget om å legge ned Luftforsvarets rekruttutdanning på Madla.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til proposisjonens kapittel 7.7.4 om flytting av Luftforsvarets rekruttutdanning. Disse medlemmer vil vise til at Regjeringen anbefaler at Luftforsvaret samler sin utdanningsvirksomhet på rekruttskole- og grunnleggende befalsutdanningsnivå på Kjevik. Disse medlemmer merker seg at å flytte Luftforsvarets rekruttutdannelse fra KNM Harald Haarfagre på Madla til Kjevik, vil bidra til etablering av et robust og bærekraftig utdanningsmiljø innen Luftforsvaret som vil gi faglige og ressursmessige effekter og synergi mot relevante kompetansemiljøer. I tråd med proposisjonens anbefalinger fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Luftforsvarets rekruttutdanning flyttes til Kjevik."

2.6.7 Endringer tilknyttet Heimevernet

Regjeringen anbefaler å legge ned Agder heimevernsdistrikt 07, Rogaland heimevernsdistrikt 08, Vest-Finnmark heimevernsdistrikt 17 og Øst-Finnmark heimevernsdistrikt 18, tidligst mulig og senest innen 1. august 2009. Disse distriktene skal erstattes av to nye heimevernsdistrikter med distriktsstaber og endrede geografiske grenser. Den fremtidige strukturen bør således, etter Regjeringens oppfatning, bestå av 11 heimevernsdistrikter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, er av den oppfatning at forslaget om nedleggelse av to HV-distrikter og mannskapsutdanningen på Værnes i stor grad bygger på forutsetninger og beregninger som var gjort i forbindelse med Forsvarsstudie 07 som foreslo en struktur for Heimevernet med 30 000 soldater og 10 HV-distrikter. Gitt at man nå viderefører en mannskapsstruktur med 45 000 soldater, uten å synliggjøre en ny konsekvensutredning av dette, synes forslaget lite rasjonelt.

Flertallet vil derfor opprettholde HV-07, lokalisert til Kjevik ved Kristiansand. Innenfor en krigsstruktur på 45 000 mannskaper, synes HV-07 og HV-08 kun å få en marginal reduksjon i sin krigsstruktur, og rasjonale og gevinst ved å slå sammen distriktene synes vanskelig å påvise. Ved en nedleg-

gelse av HV-07 vil begge Agder-fylkene være uten tilstedeværelse av operativ militær ledelse, samtidig som en ledelse lokalisert i Vatneleiren vil medføre en betydelig belastning og reisevirksomhet for avdelingens mannskaper. Flertallet anser det som sannsynlig at eventuelle gevinster ved et noe redusert mannskapsbehov i et nytt distrikt, vil nulles ut av økte driftskostnader som følge av større avstand og lengre reisevei. På denne bakgrunn støtter flertallet ikke forslaget om å legge ned HV-07 og HV-08 og opprette en ny distriktsstab lokalisert til Vatneleiren.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til proposisjonens kapittel 7.8.2.1 og at Regjeringen anbefaler å legge ned Agder heimevernsdistrikt 07 og Rogaland heimevernsdistrikt 08, og at det etableres et nytt heimevernsdistrikt som omfatter Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland fylker opprettet med distriktsstab i Vatneleiren i Sandnes. Disse medlemmer merker seg at tiltaket må ses i sammenheng med en videreføring av støttevirksomhet til gjenværende forsvarsinstallasjoner og virksomhet i Rogalandsområdet.

Komiteen viser til at Regjeringen foreslår opprettelsen av et nytt heimevernsdistrikt som omfatter Finnmark fylke med distriktsstab på Høybuktnoen ved Kirkenes. Vest-Finnmark heimevernsdistrikt 17 og Øst-Finnmark heimevernsdistrikt 18 foreslås nedlagt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det under behandling av saken er kommet en rekke innspill som støtter opprettelsen av ett HV-distrikt i Finnmark, men som argumenterer for at dette bør være lokalisert på Porsangermoen fremfor Høybuktnoen. Flertallet støtter opprettelsen av ett Heimevernsdistrikt i Finnmark, og aksepterer nedleggelsen av dagens HV-17 og HV-18, men anbefaler at nytt distrikt opprettes på Porsangmoen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"HV-distrikt 07 og 08 nedlegges og erstattes av et distrikt omfattende Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland fylker med distriktsstab i Vatneleiren, Sandnes."

Vedrørende Heimevernets utdanningsorganisasjon viser komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, til sine

merknader under kapittel 2.5.7, og forutsetter at denne videreføres på Værnes. Flertallet vil i den forbindelse bemerke at HVUV-utdanningen på Værnes har vært avgjørende for HVs vellykkede kvalitetsreform, som forutsettes videreført. Værnes er etter flertallets oppfatning meget velegnet for utdanning av mannskaper og befal til HV, gitt infrastruktur, som skyte- og øvingsfelt, kommunikasjonsmuligheter, nærhet til befolkningssentra og korte reiseavstander med sentral beliggenhet midt i landet. Erfaringene fra driften på Værnes er også svært positive i forhold til rekruttering og søkere til befalsutdanningen. Flertallet har også notert at det vil bli videreført betydelig aktivitet ved Værnes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til sine merknader under kapittel 2.5.7 om at HVs utdanningsvirksomhet på Værnes anbefales avvirket. I tråd med proposisjonens anbefalinger fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Heimevernets utdanningsvirksomhet på Værnes legges ned."

2.6.8 *Alliert treningscenter*

Komiteen vil understreke betydningen av alliert nærvær gjennom trenings- og øvelsesaktivitet i Norge.

I dag er utenlandsk landbasert trening organisatorisk ivaretatt ved henholdsvis Alliert treningscenter/Sør ved Bømoen og Alliert treningscenter/Nord i Åsegarden, og det er infrastruktur i bruk til dette formålet ved en rekke baser og leire. Komiteen noterer at dette ikke vurderes å være en fremtidsrettet løsning og at Regjeringen derfor foreslår at Alliert treningscenter Sør (ATS/S) på Bømoen og Alliert treningscenter Nord (ATS/N) i Åsegarden legges ned. Virksomheten samles i ett nytt konsolidert treningscenter (ATS) underlagt Forsvarets operative hovedkvarter, og med hovedsete og infrastruktur på Porsangmoen samt med infrastruktur også i Åsegarden og på Evenes. Komiteen noterer at den nye organiseringen av ATS innebærer at hovedtyngden av landbasert utenlandsk trening samles i Nord-Norge, og anser at en samling vil gi god fleksibilitet for Forsvaret.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og representanten Bendiks H. Arnesen fra Arbeiderpartiet, ser klart verdien av en samling av stabsfunksjonene for den allierte treningsvirksomheten, men ser ikke umiddelbart rasjonale bak å binde "hovedsete" for treningscenteret til Porsangmoen. Den foreslåtte lokaliseringen av ledelsen synes heller ugunstig for allierte avdelinger. Flertallet har

også registrert at en arbeidsgruppe under FOHK har vurdert organiseringen av alliert øvelsesvirksomhet i perioden 2009–2012, og har påpekt ulemper ved en slik lokalisering. På denne bakgrunn forutsetter flertallet at Forsvaret selv gis anledning til å organisere stab ATS mellom Åsegarden og Porsanger ut fra hva som er operativt hensiktsmessig og kostnads-effektivt.

Flertallet forutsetter at Centre of Excellence – Cold Weather Operations (COE – CWO) videreføres.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Thorbjørn Jagland og Signe Øye, og fra Sosialistisk Venstreparti støtter at virksomheten samles i ett nytt konsolidert treningssenter (ATS) underlagt Forsvarets operative hovedkvarter, og med hovedsete og infrastruktur på Porsangmoen, samt med infrastruktur også i Åsegarden og på Evenes. Disse medlemmer legger til grunn at ledelsen for ATS dermed lokaliseres til Porsangmoen, men at en underavdeling er tilknyttet Åsegarden.

2.6.9 Forsvarets logistikkorganisasjon

Komiteen noterer at Forsvarets logistikkorganisasjons (FLO) overordnede oppgaver er å fremkaffe, vedlikeholde og levere materiell og forsyninger på rett sted og tid, og til avtalt pris og kvalitet innenfor fastsatte rammer. I tillegg er FLO ansvarlig for egne operative leveranser, både i form av operative enheter og gjennom ulike operative støttefunksjoner. Logistikken i Forsvaret er styrt av den operative strukturens og organisasjonsenhetenes behov for understøttelse. Virksomheten i FLO er på denne måten uløselig knyttet til den operative strukturen.

Komiteen har registrert at Regjeringen varsler en gjennomgang av FLO som skal fokusere på styringsmessige, samt ledelses- og kompetansemessige aspekter knyttet til organisasjonen, og at Regjeringen derfor på en egnet måte vil komme tilbake til Stortinget etter en slik gjennomgang.

2.7 Kompetanse og personell

Komiteen vil innledningsvis si at den anser Forsvarets personell, soldater og befal som den aller viktigste forutsetningen for et velfungerende forsvar. Komiteen ønsker å anerkjenne den enorme innsats som disse hver dag legger ned for å sikre forsvaret av Norge. Komiteen forutsetter at Forsvaret tar på alvor at organisasjonen må fremstå som en attraktiv og konkurransedyktig arbeidsgiver i et stramt arbeidsmarked, og at man på best mulig vis legger til rette for at en karriere i Forsvaret skal kunne kombineres med et godt familieliv.

Komiteen noterer at en rekke utviklingstrekk konvergerer i retning av at det stadig stilles høyere krav til kompetanse og økt kontinuitet i forsvarsorganisasjonen.

Komiteen vet at den lange og krevende omstillingsperioden har satt organisasjonen og de ansatte under et betydelig press. Nedbemanning og strukturelle endringer har hatt sin pris. Den politiske villet utvikling fra et mobiliseringsforsvar til dagens mindre, mer gripbare og fleksible innsatsforsvar har blitt fulgt av omfattende personellreformer. Komiteen anser at slike reformer har vært helt nødvendige, men at det stadig er rom for utvikling og forbedring av Forsvarets personellpolitikk.

Komiteen registrerer at hovedelementer i de tiltak og endringer som foreslås innen personellsektoren, baseres på Soria Moria-erklæringen, anbefalinger fra Forsvarspolitisk utvalg (FPU), Innst. S. nr. 31 (2007–2008), jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007) og Forsvarsstudie 07, og er samtidig en oppfølging av signaler om den overordnede personellstrukturen gitt i Innst. S. nr. 234, jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004).

Komiteen sier seg enig i at hovedmålsettingen for Forsvarets personellpolitikk må være å legge grunnlaget for å rekruttere, beholde og videreutvikle både militære og sivile medarbeidere med høy motivasjon og riktig kompetanse, tilpasset Forsvarets behov og oppgaver. Samtidig som personellpolitikken i enda større grad enn i dag må innrettes mot og reflektere utviklingen i samfunnet for øvrig, ikke minst hva gjelder familie- og livsfasepolitikk, praktisering av verneplikt og førstegangstjeneste samt rekruttering og mangfold. Komiteen anser at Forsvaret i dagens situasjon har tydelige utfordringer i forhold til denne hovedmålsettingen.

Komiteen vil samtidig påpeke at kompetansen i en organisasjon best opprettholdes gjennom en kombinasjon av å videreutvikle eget personell og knytte til seg ny kompetanse på alle nivåer i organisasjonen. Komiteen mener at hovedfokuset for kompetanseoppbygging i Forsvaret fortsatt må være på en bred og gjennomgående kunnskap om militære operasjoner og relevante teknologier og fagområder. Komiteen ser det samtidig som viktig at Forsvaret makter å knytte til seg personell med yrkeserfaring fra samfunnet for øvrig og integrere denne erfaringen i alle deler av organisasjonen på samme måte som Forsvarets personell rekrutteres til jobber i samfunnet for øvrig. En slik utveksling av personell vil bidra til at Forsvarets verdsett spiller samfunnets verdier, og vil bidra avgjørende til kompetansedeling mellom Forsvaret og andre samfunnssektorer. Komiteen vurderer at en utvikling på dette området vil være en av mange forutsetninger for at Forsvaret over tid skal beholde legitimitet og forankring i hele samfunnet.

Komiteen vil særlig påpeke Forsvarets fortsatt lave kvinneandel som en utfordring for organisasjonen. Dagens kvinneandel på ca. syv pst. blant befall og vervede er altfor lav. Det registreres at det er iverksatt tiltak for å øke kvinneandelen, og at resultatene av disse forventes i den kommende langtidsperioden. Komiteen forutsetter at rekruttering av kvinner er et høyt prioritert område fremover. Det vises i den sammenheng til Innst. S. nr. 31 (2007–2008), jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007), om økt rekruttering av kvinner til Forsvaret.

2.7.1 Ivaretagelse av medarbeidere før, under og etter utenlandsoperasjoner

Komiteen vil understreke det norske samfunns og myndighetenes klare ansvar for å sikre en god oppfølging av de kvinner og menn som på Norges vegne tjenestegjør i utenlandsoperasjoner. Dette må, etter komiteens oppfatning, være utgangspunktet for enhver tilnærming til dette tema.

Komiteen anser at også Regjeringen er opptatt av å styrke veteranenes rettigheter og å gi den nødvendige oppfølging og rettmessige anerkjennelse etter en innsats som ofte er forbundet med betydelig risiko, og viser til at det i proposisjonen sies at det er landets myndigheter som beslutter å sende norske kvinner og menn i utenlandsoperasjoner, og at det med det også følger ansvar.

Komiteen noterer at det er iverksatt tiltak for bedre å ivareta medarbeidere før, under og etter utenlandsoperasjoner, og at det synes å være vesentlig høyere bevissthet rundt denne problematikken nå enn det har vært tidligere. Komiteen anser dette som positivt, men vil peke på at det fortsatt gjenstår betydelige utfordringer.

Komiteen legger til grunn at personell til utenlandsoperasjoner er gjenstand for en grundig seleksjon, og primært rekrutteres på bakgrunn av militær erfaring og kompetanse. Personellet må gis tilstrekkelig god informasjon og opplæring, og den enkelte soldat som verves må være medisinsk skikket og gis mulighet til å utvikle et bevisst og reflektert forhold til oppdraget, før kontrakt inngås. Komiteen har merket seg, og støtter fokuset på rekrutteringen av medisinsk personell, og noterer at man vurderer et eget militært legekorp.

Komiteen anser det som helt avgjørende at man finner en hensiktsmessig rotasjonssyklus for personellet, og viser til den betydelige slitasje som gjør seg gjeldende i organisasjonen i dag. Komiteen vil i den forbindelse vise til de faresignaler som har kommet til uttrykk blant annet i Riksrevisjonens undersøkelse av Forsvarets forutsetninger for deltakelse i internasjonale operasjoner (Dokument nr. 3:3 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 161 (2007–2008)) og Arbeidstilsynets tilsynsrapport med varsel om pålegg

av 22. februar 2008, som begge tyder på en overbelastning som kan få meget store konsekvenser både for den enkelte og for Forsvaret som organisasjon.

Komiteen støtter den ambisjon som skisseres for sanitet og oppfølging av skadde fra utenlandsoperasjoner, og vil understreke viktigheten av et velfungerende helseregister for Forsvaret, bevisstgjøring av personell som skal tjenestegjøre utenlands og en generell styrking av sanitetstjenesten.

Komiteen viser videre til at Regjeringen utreder et styrket erstatningsvern for personell som blir skadet i internasjonale operasjoner, og at dette skjer i samarbeid med veteran- og personellorganisasjoner. Komiteen forventer at resultatet av dette arbeidet skal forelegges Stortinget så snart som mulig.

Komiteen understreker viktigheten av oppfølging av de medarbeiderne som vender tilbake til det sivile samfunn, spesielt grenaderer og vervede. Oppfølgingen må sikre at eventuelle problemer kan håndteres på et tidligst mulig tidspunkt, før problemene får utvikle seg til et større skadeomfang.

Komiteen anser det som meget positivt at det er opprettet en Veteranadministrasjon for Forsvaret (FVA) som skal fungere som forsvarssjefens apparat for planlegging og gjennomføring av veteranpolitikken og en aktiv bidragsyter og et kontaktpunkt for alle veteraner og pårørende som trenger informasjon eller støtte.

Komiteen vil likevel understreke at primærfordringen i en helhetlig veteranpolitikk er at den i hovedsak må utøves gjennom det sivile samfunns helse-, velferds- og sosialtjenester og således berøre andre institusjoner og etater enn Forsvaret. Forsvarets initielle oppfølging og behandling og det sivile samfunns helse- og velferdstjenester må gjennom et tett samarbeid sikre at oppfølging og behandling blir mest mulig sømløs.

En god veteranpolitikk fordrer derfor en tett integrering mellom Forsvaret og det sivile samfunns helse-, velferds- og sosialtjenester. Komiteen mener på denne bakgrunn at i lys av det arbeidet som nå allerede foregår, må det fremmes en egen sak der Regjeringen i en mer helhetlig ramme kan presentere for Stortinget de behov, konsekvenser og løsninger som er knyttet til personell som deltar i utenlandsoperasjoner.

Komiteen presiserer at en slik sak ikke må stanse de åpenbart nødvendige tiltak som er igangsatt, eller som bør igangsettes for å forbedre dagens situasjon i påvente av denne gjennomgangen.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme en egen sak om de behov, konsekvenser og løsninger som er knyttet til personell som deltar i utenlandsoperasjoner."

2.7.2 *Kompetansestyring og personellforvaltning*

Komiteen viser til at Regjeringen skriver i proposisjonen at den omfattende omstillingen Forsvaret har vært igjennom har medført at Forsvaret i dag har færre medarbeidere til å løse stadig mer krevende oppgaver. I kombinasjon med blant annet tjeneste i utenlandsoperasjoner, legger dette et stort press på Forsvarets evne til å opprettholde robuste fagmiljøer. Med en relativt liten operativ struktur, står Forsvaret også overfor utfordringer knyttet til bemanning av krevende funksjoner blant annet i Forsvarets ledelses- og støttestruktur samt i internasjonale staber og avdelinger. Det omfattende rotasjonssystemet skaper utfordringer i forhold til kontinuitet, vedlikehold og utvikling av både personellet og organisasjonens totale kompetanse.

Komiteen noterer seg denne situasjonsbeskrivelsen og anser den som et realistisk utgangspunkt for å håndtere kompetansestyring og personellforvaltning i Forsvaret.

I forhold til innretningen av Forsvarets personellstruktur legger komiteen til grunn at det er Forsvarets behov som må virke styrende for personellstrukturen, slik at det skapes en hensiktsmessig balanse mellom de ulike personellkategoriene.

Komiteen viser til at det i lengre tid har pågått en omfattende modernisering av personellforvaltningen i Forsvaret, at denne har bidratt til en kompetanse-, grads- og aldersstruktur som i større grad er tilpasset organisasjonens behov og at det legges opp til en videreføring av dette arbeidet i kommende langtidperiode. Komiteen ser at endringer i personellstrukturen er både tidkrevende og komplekse.

Komiteen vil vise til at det er satt i gang en evaluering av avdelingsbefalsordningen. Komiteen mener videre at det i forbindelse med at avdelingsbefalsevalueringen avsluttes, vil være behov for å se nærmere på justeringer og videreutvikling av hele befalsordningen i Forsvaret. Komiteen mener samtidig at evalueringen av avdelingsbefalsordningen skjer så vidt tidlig i implementeringsperioden, at det vil være hensiktsmessig å foreta en ny evaluering i neste langtidperiode. Her mener komiteen at en må fokusere på problemstillinger og utfordringer i forhold til blant annet aldersgrenser for avdelingsbefal, og mulighetene for yrkestilsetting av avdelingsbefal. Komiteen er opptatt av at Forsvaret skal utvikle smidige ordninger til Forsvaret og det enkeltes befals beste. Komiteen vil også påpeke at så lenge avdelingsbefalsordningen praktiseres i sin nåværende form, er det viktig å gi avdelingsbefalet kompetanseheving i løpet av tjenestetiden. Moduler på Krigsskolen vil etter komiteens mening blant annet være et velegnet virkemiddel, og det bør derfor legges til rette for dette.

Komiteen merker seg at det derfor legges opp til en justering av befalsordningen, slik at disponeringen av befal på gradsnivå fenrik og lavere får større innslag av beordring.

Komiteen vil i den forbindelse vise til Forsvarspolitisk utvalg som skrev at:

"Dagens omfattende rotasjon av militært personell i ulike tjenestestillinger bør reduseres kraftig. Dette vil innebære et større innslag av beordring enn dagens søknadssystem."

Komiteen ser at Regjeringen også anser at dagens praktisering av søknadssystemet gir en uhen-siktsmessig høy personellrotasjon, og støtter på denne bakgrunn en endring av dagens praksis.

2.7.3 *Sesjon, verneplikt og førstegangstjeneste*

Komiteen deler Regjeringens vurdering av at landets innbyggere bør stå sammen om den grunnleggende oppgaven som forsvarer av landet utgjør, og anser verneplikt som et bærende element i Forsvarets rekruttering. Komiteen er derfor positiv til at Regjeringen opprettholder verneplikten, tilpasset vår tid, og basert på Forsvarets behov. Komiteen er av den oppfatning at et nasjonalt forsvar basert på verneplikt sikrer bred rekruttering, mangfold, legitimitet og forankring i samfunnet og er et sentralt element for å opprettholde forvarsevne og -vilje. Verneplikten må samtidig utvikles kontinuerlig for å være best mulig tilpasset samfunnets, Forsvarets og de vernepliktiges behov.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil bemerke at når verneplikten endres, bør det også åpne for en gjennomgang av siviltjenestens rolle. Siviltjenesten bør ha et innhold som gir mest mulig nytte for samfunnet og er kompetanseutviklende for den enkelte vernepliktige. Siviltjenesten bør samtidig gi de vernepliktige som ønsker det, mulighet til å spille en sikkerhetspolitisk rolle i tråd med deres nektingsgrunnlag. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at det er behov for en gjennomgang av siviltjenestens rolle og funksjon i det norske samfunn.

Komiteen forutsetter at Regjeringen viderefører arbeidet med å gjøre førstegangstjenesten mer attraktiv for vernepliktige, gjennom økonomisk kompensasjon, fokus på en utviklende tjeneste og styrkede muligheter for karrierefremmende tiltak. Komiteen anser de statushevende tiltak som Regjeringen foreslår i proposisjonen som positive.

I arbeidet med å videreutvikle et vernepliktsbasert forsvar, har komiteen notert at Regjeringen foreslår endringer i sesjonsordningen. Dette gjelder

særlig innføring av en sesjonsordning som gjennomføres i to deler, med en nettbasert egenerklæring for å skaffe grunnlagsinformasjon om den enkelte, som benyttes som grunnlag for videre utvelgelse til sesjon ved fysisk oppmøte. Basert på dette grep legges det opp til en økt målretting av rekrutterings- og informasjonsvirksomhet, en innføring av faste gjennomføringssteder for sesjon, bedre oppfølging av den enkelte vernepliktige og en større tetthet mellom tidspunkt for sesjon og innkalling. Komiteen støtter disse tiltak.

Komiteen registrerer at Forsvaret fortsatt sliter med å rekruttere og beholde kvinner i organisasjonen, og anser den lave kvinneandelen som en av Forsvarets store utfordringer. Dette medfører at Forsvaret ikke i tilstrekkelig grad nyttiggjør seg den kompetansen og de ressursene kvinner kan tilføre. Komiteen viser til at Stortinget i 2007 avga Innst. S. nr. 31 (2007–2008), jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007) vedrørende tiltak for å øke kvinneandelen, og forutsetter at denne ligger til grunn for Regjeringens videre arbeid med dette. Komiteen noterte seg i den forbindelse at Regjeringen ville komme tilbake til spørsmålet om mulig sesjons- eller verneplikt for begge kjønn, og ser at dette nå har skjedd i denne proposisjonen.

Komiteen har notert seg at Forsvarspolitisk utvalg anbefalte at verneplikten gjøres lik for kvinner og menn, og at en slik utvikling må skje gradvis. Komiteen noterer videre at Regjeringen ikke går inn for kvinnelig verneplikt nå, men anser at spørsmålet må vurderes i lys av erfaringene med en nyinnført sesjonsplikt for kvinner, som skal implementeres delvis i løpet av 2010. Komiteen støtter Regjeringens standpunkt i dette spørsmålet, og viser i den forbindelse til de positive erfaringene fra innføring av frivillig sesjon for kvinner de senere år, i tråd med Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Komiteen anser at en slik gradvis utvikling av ordningen som Regjeringen legger opp til er den beste løsning på det nåværende tidspunkt.

Komiteen merker seg at det fortsatt er en utfordring å tilpasse Forsvarets infrastruktur til ansatte av begge kjønn, og det å skaffe til veie bekledning og utstyr som er tilpasset kvinner, og forutsetter at Forsvarsdepartementet aktivt følger opp disse forhold.

2.7.4 Rekruttere og beholde medarbeidere

Komiteen ser viktigheten av at Forsvaret er en attraktiv arbeidsplass både nå og i fremtiden. Komiteen er derfor opptatt av at Regjeringen følger opp sine målsettinger, for å sikre den nødvendige rekruttering og en stabil og godt kvalifisert humankapital i organisasjonen. Komiteen ser at stimuli i form av fleksibilitet og variasjon innenfor organisa-

sjonens rammer og oppgaver vil være aktiva i denne sammenheng. Komiteen ser gode synergier ved at det stimuleres til erfaringsutveksling mellom Forsvaret som erfaringsbærer og det sivile samfunn.

2.7.5 Forsvarets utdanningssystem

Komiteen ser positivt på at Regjeringen sluttet seg til Forsvarspolitisk utvalgs anbefalinger vedrørende Forsvarets kunnskapsstrategi. Komiteen registrerer at det legges opp til en ytterligere forsterkning av at prinsippet om at Forsvaret skal konsentrere sin egen utdanningsvirksomhet rundt behovene for militær kjernekompetanse.

Komiteen ser positivt på at voksenopplæringen har de vernepliktige som primær målgruppe. Videre støtter komiteen at det tilbys opplæring til enkelte grupper av ansatte i Forsvaret, så lenge dette ikke går utover de vernepliktiges behov og muligheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser videre til sine merknader vedrørende utdanningsinstitusjoner knyttet til rekruttutdanning og befalsskoler.

2.8 Økonomiske planforutsetninger for perioden 2009–2012

Komiteen viser til at det har vært manglende samsvar mellom de økonomiske forutsetninger og den faktiske utviklingen i planperiodene.

Komiteen viser til at Forsvaret har gjennomgått en betydelig og meget krevende omstilling det siste tiåret. Da omstruktureringen begynte, fantes det en meget betydelig ubalanse mellom oppgaver, struktur og tilgjengelige midler. Forsvarspolitisk utvalg har i NOU 2007:15 beskrevet tilstanden som "et alvorlig misforhold mellom retorikk og realitet." Omstillingsprosessen har blitt fulgt opp av Stortinget og flere regjeringer gjennom arbeidet med Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), Innst. S. nr. 232 (2001–2002) jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), og Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), og har vært helt nødvendig av sikkerhetspolitiske, operative og økonomiske årsaker. Samtidig er forsvarsstrukturen betydelig mindre og organisasjonens omstilling har hatt en pris for mange ansatte og lokalsamfunn.

Komiteen deler oppfatningen av at et av de viktigste målene med arbeidet med Langtidsplanen for 2009 til 2012 er å skape størst mulig grad av balanse mellom oppgaver, struktur og tilgjengelige midler. Lykkes ikke dette, vil usikkerheten og uroen i Forsvaret fortsette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstre-

parti viser til at balansen i dag er bedre og at vi har fått et bedre forsvar på mange områder. Tilfredsstillende balanse er imidlertid ennå ikke oppnådd og det eksisterer i dag fortsatt utfordringer både av operativ, strukturell, personellmessig og økonomisk-administrativ karakter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet og fra Høyre, legger til grunn at flate forsvarsbudsjetter, kombinert med reell prisutvikling i forsvarssektoren medfører tap av kjøpekraft og i realiteten signaliserer en redusert ambisjon for Forsvaret.

Flertallet viser til at til tross for den omfattende omstillingen er tilfredsstillende balanse imidlertid ennå ikke oppnådd, og flertallet ser åpenbare mangler i Forsvarets struktur og operative evner, som blant annet har konsekvenser for deltakelse i internasjonale operasjoner, trenings- og øvelsesaktivitet, og nivået på driften for øvrig. Forsvaret kan i dag ikke yte optimalt, situasjonen for mange ansatte er usikker og slitasjen på personell og materiell er stor. Flertallet er meget bekymret for at dagens driftssituasjon vil ha negative virkninger på Forsvarets rekruttering og evne til å beholde personell – både på kort og lang sikt.

Flertallet vil imidlertid peke på at begrepet balanse ikke er eksakt og bygger på sammenhenger mellom en rekke faktorer som er fremkommet og fastsatt som følge av utvist skjønn. Flertallet vil også peke på at en i et dynamisk samfunn alltid må være forberedt på endringer og at Forsvaret ikke er noe unntak.

Flertallet anser det som en betydelig svakhet at proposisjonen i liten grad har gitt Stortinget grunnlag for å etterprøve mye av det skjønn som er utvist og de premisser som har ligget til grunn for FS 07 – og som er videreført i proposisjonen. Proposisjonen inneholder et tynt tallgrunnlag – noe som etter flertallets oppfatning har gjort det vanskelig for forsvarskomiteen å etterprøve de beregninger som den nødvendigvis må bygge på. Flertallet mener derfor at forsvarskomiteen ikke med tilstrekkelig sikkerhet kan etterprøve og fastslå om de forslag som fremmes i proposisjonen skaper balanse på en måte som oppfyller Stortingets ambisjon. Flertallet er videre bekymret for at de økonomiske forutsetninger i proposisjonen ikke er robuste nok, og vil i den forbindelse særlig peke på følgende faktorer:

- Det er fortsatt stor usikkerhet om nivået på den økonomiske ubalansen ved inngangen til planperioden. Regjeringen anslår i sine skriftlige svar til komiteen denne til å være 2,6 mrd. kroner, men disse medlemmer anser at denne summen er forbundet med betydelig usikkerhet, og i tillegg

vil være avhengig av den konkrete utviklingen i den resterende delen av inneværende langtidsperiode.

- Det er betydelige inngangsproblemer på driftssiden. Disse er svært alvorlige og kan undergrave hele Forsvarets virksomhet, også på lang sikt. Dette er ikke forhold som kan løses separat, men som må sees i sammenheng med den langsiktige balansen
- Det synes uavklart hva Regjeringen anser at reell pris- og lønnskompensasjon for forsvarssektoren faktisk innebærer. Dette helt avgjørende spørsmålet behandles etter disse medlemmers oppfatning ikke tilstrekkelig i proposisjonen. Disse medlemmer viser i den forbindelse på det betydelige avviket mellom det som synes å være Forsvarssjefens og fagmiljøenes forståelse av begrepet, og Forsvarsdepartementets skriftlige svar til komiteen av 20. mai 2008, hvor departementet ganske enkelt forutsetter at denne tilføres etter samme prinsipper som gjelder for øvrige deler av statsbudsjettet.
- Forslaget bygger på en årlig effektiviseringsgevinst på 0,5 pst. av årsbudsjettene. Erfaringene fra inneværende planperiode er imidlertid at Forsvaret til tross for stor innsats ligger etter planen når det gjelder å frigjøre ressurser.
- Det opplyses ikke i proposisjonen om hvordan de 800 mill. kroner som Regjeringen gir tilsagn om utover budsjettnivået for 2008 – for å dekke struktur og aktivitet som Regjeringen selv ønsker videreført – skal fases inn. Innslagspunktet for disse midlene har avgjørende betydning for muligheten til å oppnå et bærekraftig forsvar. Flertallet vil dessuten påpeke at disse 800 mill. kronene så vidt overstiger de budsjettkutt den sittende regjeringen har foretatt i 2007 og 2008.
- Stortinget har ikke grunnlag for å vurdere premissene som ligger til grunn for Forsvarets drifts- og aktivitetsnivå og kostnadene ved dette. Dette er viktige kostnadselementer.
- Det vil ta tid før de foreslåtte tiltak vil få full effekt. Det betyr at det ikke vil være noen løsning på de akutte problemer knyttet til Forsvarets drift som nå er avdekket. Flertallet mener dette kan svekke Forsvaret i lang tid fremover.
- I proposisjonen legges det til grunn at investeringsnivået på materiell skal reduseres årlig med gjennomsnittlig 1,6 mrd. kroner. Flertallet har registrert at dette begrunnes med en lavere materiellambisjon, blant annet for Hærens brigadestruktur. Flertallet er videre usikker på konsekvensene av at investeringer i nytt materiell skal baseres på en nøktern "godt nok" tilnærming. Flertallet er bekymret for den kraftige prisøk-

ningen på forsvarsmateriell, men vil understreke betydningen av at Forsvaret opprettholder en teknologisk standard som sikrer egne styrker og setter dem i stand til å løse sine oppdrag – alene og sammen med allierte styrker.

- At konsekvensene av endrede forutsetninger synes å være ytterligere tiltak knyttet til strukturen, jf. proposisjonens kapittel 9.7. Flertallet vil imidlertid vise til komiteens gjennomgang av endringer i strukturen i denne innstillingen og vil påpeke at det ikke synes mulig å gjøre ytterligere endringer i strukturen uten å svekke Forsvaret. Endringer i forutsetningene vil derfor mer sannsynlig måtte få virkning for bevilgningsnivået.

Flertallet viser til at mye av debatten om balanse i Forsvaret har dreiet seg om endringer i strukturen. Flertallet vil vise til at de forslag til strukturendringer som er fremmet har betydning, men likevel utgjør en forholdsvis liten andel av de økonomiske tiltak som må til for å bedre balansen. Det er opplyst at effekten vil være 275 mill kr ved utgangen av planperioden, økende til 375 mill kr i 2016 – eller +/- 1 pst. av Forsvarets totale budsjett.

Flertallet viser til at Regjeringen meget riktig understreker at bevilgningsnivået er en avgjørende faktor for balanse i Forsvaret. Flertallet viser videre til at Stortinget la til grunn at bevilgningene i inneværende planperiode totalt skulle utgjøre 118 milliarder 2004-kroner, men anser at denne rammen hele perioden har fungert som en øvre grense for forsvarsbudsjettene – uavhengig av Forsvarets reelle behov. Flertallet er derfor i tvil om hensiktsmessigheten av å fastsette konkrete tall for bevilgninger i hele perioden, særlig fordi Stortinget er gitt innsyn i såpass få av proposisjonens underliggende premisser og har liten mulighet til etterprøving av disse.

Flertallet har merket seg at Regjeringen legger opp til et forsvarsbudsjett som bygger på disse hovedkomponenter: dagens budsjettnivå pluss 800 mill. kroner, justert for endringer i strukturen samt reduksjon i investeringsrammen med 1,6 mrd. kroner årlig og årlig effektivisering på 0,5 pst.

Flertallet vil i tillegg legge disse prinsipper til grunn for forsvarsbudsjettets videre utvikling:

1. Budsjettet for 2009 må styrkes betraktelig ut over 2008-budsjettet og justeres for reell lønns- og priskompensasjon for forsvarssektoren. Økninger i rammene må innføres tidlig i perioden for å møte kostnader som løper fra første dag. De kortsiktige driftsutfordringene, som etter flertallets oppfatning er kritiske, må adresseres umiddelbart.

2. Kostnadene ved strukturen. Flertallet viser til at det fremgår av denne innstilling at partiene har forskjellige oppfatninger av hvilken struktur som bør vedtas.

Komiteens medlem fra Høyre vil på bakgrunn av opplysninger fra departementet anta at kostnadene ved den struktur som foreslås av dette medlem vil være i størrelsesorden 1 milliard kroner ut over det Regjeringen har foreslått, som må finansieres fra kostnadene begynner å løpe.

3. Den årlige fastsettelsen av forsvarsrammen må legge opp til et tilstrekkelig øvings- og aktivitetsnivå, samtidig som det opprettholdes nødvendig fremdrift i den vedtatte omstilling.
4. Det understrekes at Stortinget gjennom de årlige budsjettproposisjoner må gis et tilstrekkelig og vesentlig mer spesifikt grunnlag enn i dag for å kunne vurdere de enkelte kostnadselementer og ta stilling til tverrprioriteringer som gjøres i det enkelte år. Det må videre gjøres mulig for Stortinget å følge opp og kontrollere avvik gjennom de årlige budsjetter. Dette er avgjørende prosesser som ikke utelukkende kan finne sted internt gjennom iverksettelsesbrev.
5. Forholdet mellom investerings- og driftsnivået vurderes årlig – i sammenheng med langsiktig planlegging og målstyring for både drift og investering.
6. Det gis årlig kompensasjon for den reelle pris og lønnsstigning på forsvarsområdet. Det må spesifikt redegjøres for denne i de årlige budsjetter. Flertallet vil igjen understreke den helt avgjørende betydning av at så skjer.

Flertallet viser til at dette innebærer at budsjettene vil bli større enn det som ligger til grunn i proposisjonen, men at det basert på disse prinsipper ikke er mulig å fastsette rammen for hvert enkelt år i perioden. Det må sikres forutsigbarhet gjennom klare styringssignaler fra politisk hold, sammen med politisk vilje og evne til å prioritere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil i denne sammenheng minne om at balansen mellom økonomi og struktur i inneværende langtidsperiode ikke er bærekraftig, slik det også er beskrevet i St.prp. nr. 42 (2003–2004) som ble lagt frem av Bondevik II-regjeringen.

Disse medlemmer vil i denne sammenheng også vise til forsvarsministerens skriftlige svar på komiteens spørsmål av 9. mai 2008, der det fremkommer at det i Regjeringens anbefaling er lagt til grunn, slik også forsvarssjefen gjorde i sin anbefaling, at den årlige lønns- og priskompensasjonen som tilføres forsvarsrammen dekker sektorens eksternt

drevne prisvekst fra år til år, etter de samme prinsipper som for øvrige deler av statsbudsjettet. Disse medlemmer viser også til proposisjonens kapittel 9, samt svarene på komiteens spørsmål av 9. mai 2008, der det presiseres at Regjeringens anbefaling, herunder også ambisjonsnivå, er i langsiktig balanse, innenfor de økonomiske forutsetningene som er lagt.

Disse medlemmer mener at summen av de tiltak som er anbefalt i proposisjonen, vil skape et godt fundament for å etablere en mer varig balanse mellom oppgaver, struktur og økonomi.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen legger opp til et forsvarsbudsjett som bygger på dagens budsjettnivå pluss 800 mill. kroner. I tillegg legges det opp til en fortsatt betydelig intern omdisponering av midler, gjennom basetiltak, årlig interneffektivisering på 0,5 pst., og et redusert gjennomsnittlig årlig materiellinvesteringsbehov med om lag 1,6 mrd. kroner i forhold til videreføring av strukturen vedtatt for perioden 2005–2008.

Disse medlemmer vil vise til at det i proposisjonen legges til grunn at investeringsnivået på materiell skal reduseres til et nytt årlig nivå som ligger i gjennomsnitt 1,6 mrd. kroner under det nivå som ligger til grunn for en videreføring av dagens struktur. Disse medlemmer har merket seg at dette skal gjøres gjennom en nøktern, men tilstrekkelig prioritering av materiellanskaffelsene. Samtidig understreker disse medlemmer at Forsvaret må ha en teknologisk standard som gjør det mulig å operere effektivt alene, og sammen med allierte styrker, i og utenfor Norge, og som ivaretar personellens sikkerhet på en god måte.

Disse medlemmer mener at Regjeringen med dette bidrar til et økonomisk løft for Forsvaret, og viser til at opptrappingen av budsjetttrammen tilsvarer en reell budsjettøkning på 2,5 pst. i forhold til inneværende år. Disse medlemmer viser videre til at tiltakene som er lagt inn i langtidsplanen finansieres fullt ut gjennom dette økonomiske løftet, kombinert med intern omdisponering av midler og effektivisering av virksomheten. Forsvaret bringes i balanse, og det skaper den nødvendige forutsigbarhet og stabilitet for fremtiden. Med denne proposisjonen mener disse medlemmer at omstillingen derfor bringes over i en ny fase, hvor målet må være å opprettholde den gode balansen mellom oppgavene Forsvaret skal utføre, strukturen og ressursene.

Disse medlemmer viser til proposisjonens kapittel 9.7 og understreker betydningen av å skape en langsiktig balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang, og nødvendig forutsigbarhet knyttet til forsvarssektorens videre utvikling. Disse medlemmer mener det i denne sammenheng er avgjørende at det skapes størst mulig forutsigbarhet om de økonomiske rammebetingelser for

Forsvarets virksomhet. Disse medlemmer anser at den anbefalte operative forsvarsstrukturen er på et slikt nivå at ytterligere reduksjoner vil ha negative konsekvenser for Forsvarets evne til å løse sine pålagte oppgaver. Disse medlemmer legger derfor til grunn at tiltak og virkemidler for å bibeholde den langsiktige balansen i forsvarsstrukturen, om forutsetningene for denne settes under press, må belyses i en helhet, der også endringer i den samlede økonomiske rammen for forsvarssektoren må vurderes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er opptatt av at forsvarsstrukturen tilpasses de pålagte oppgaver. Videre mener disse medlemmer at Forsvarets struktur og oppgaver må finansieres ut fra de til enhver tids gjeldende behov, da det er Forsvarets oppgaver som må være retningsgivende for økonomien, og ikke motsatt. Disse medlemmer ser det derfor som naturlig at de årlige budsjetter justeres i henhold til de strukturemessige og operative pålegg Forsvaret blir gitt.

Komiteen vil si seg enig med Regjeringen i at det skal stilles strenge krav til at ressursene forvaltes effektivt og at forsvarssektoren opprettholder god kostnadskontroll.

Komiteen vil ellers gi Regjeringen sin fulle tilslutning til at man vurderer og videreutvikler dagens system for langtidsplanlegging mot en mer løpende og dynamisk organisasjonsutvikling, og anser at dette må sees i sammenheng med at Stortinget gis innsyn i, og mulighet til å følge opp de årlige forsvarsbudsjetter. Komiteen viser til at målsettingen er å skape en situasjon der utviklingen i Forsvaret i større grad skjer gjennom gradvise justeringer innenfor rammen av langsiktige målsettinger, fremfor gjennom hyppige og altomfattende reformer, og anser at en mer kontinuerlig tilnærming til langtidsplanleggingen vil styrke forsvarssektorens evne til å møte nye krav og utfordringer.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Generalinspektørene og deres stabsfunksjoner lokaliseres i tilknytning til forsvarsgrenenes virksomhet.

Forslag 2

Forsvarets fellesoperative hovedkvarter og Landsdelskommando Nord-Norge legges ned. Det opprettes et samlet Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan ved Bodø.

Forslag 3

Olavsvern legges ned.

Forslag 4

Utdanningsvirksomheten ved KNM Harald Haarfagre legges ned. Sjøforsvarets rekruttutdanning flyttes til Bergen. Madla leir legges ned.

Forslag 5

Luftforsvarets rekruttutdanning flyttes til Kjevik.

Forslag 6

HV-distrikt 07 og 08 nedlegges og erstattes av et distrikt omfattende Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland fylker med distriktsstab i Vatneleiren, Sandnes.

Forslag 7

Heimevernets utdanningsvirksomhet på Værnes legges ned.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 8*

Stortinget ber Regjeringen om å gjennomføre en evaluering av ordningen med integrert departement og forsvarsledelse.

Forslag 9

Stortinget slutter seg til Forsvarets styrkestruktur, og at det bygges opp en 4. bataljon under Hæren i perioden. Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

Forslag fra Høyre:*Forslag 10*

Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i proposisjonens tabell 6.6, med unntak av antall HV-distrikter, dog slik at det bygges opp en 4. bataljon under Hæren i perioden. Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser for øvrig til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i proposisjonens tabell 6.6. Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

II

Jegerutdanningen ved Porsangmoen flyttes til Setermoen i Indre Troms.

III

Befalsskolen for Sjøforsvaret flyttes til Bergen.

IV

335 skvadron videreføres på Gardermoen.

V

334 skvadron, 337 skvadron og 339 skvadron organiseres under en felles ledelse på Bardufoss flystasjon.

VI

Sola flystasjon legges ned.

VII

HV-distrikt 17 og 18 nedlegges og erstattes av et distrikt som omfatter hele Finnmark fylke med distriktsstab på Porsangermoen, Porsanger.

VIII

Kommandantskapet på Kongsvinger festning overføres kommandomessig fra Opplandske Heimevernsdistrikt 05 til Forsvarsstaben.

IX

Bømoen leir legges ned.

X

Gjeldende befalsordning justeres i henhold til prinsippene i proposisjonens kapittel 8.4.2.1.

XI

Stortinget ber Regjeringen fremme en egen sak om de behov, konsekvenser og løsninger som er knyttet til personell som deltar i utenlandsoperasjoner.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 16. juni 2008

Jan Petersen

leder og ordfører

Vedlegg 1

Forsvarssjefens prinsipielle syn på det nye Forsvaret, hovedutfordringer og langsiktige konsekvenser

1. Innledning

Det fagmilitære innspill til denne proposisjonen bygger på forslagene i forsvarssjefens Forsvarsstudie 2007 (FS 07), som ble lagt frem i november 2007. Forsvarssjefens anbefalte styrkestruktur med tilhørende base- og støttestruktur og tilpasset personellstruktur representerer hans syn på hvordan Forsvaret bør innrettes for fremtiden med bakgrunn i oppgaver og studiens økonomiske ramme. Det er i anbefalingen lagt betydelig vekt på å etablere en funksjonell balanse mellom den operative strukturen og tilhørende base- og støttestruktur, samt en tilsvarende balanse mellom strukturens totale ressursbehov og den økonomiske rammen. Hovedfokus har vært på å sikre størst mulig operativ evne og etablere et forsvar i langsiktig balanse ved en helhetlig tilnærming til utvikling av Forsvarets struktur i perioden 2009 til 2028, med fokus på perioden frem til 2016.

Langtidsproposisjonen som nå legges frem viderefører hovedlinjene i Forsvarets utvikling fra de senere årene, og vil gi Norge et moderne og kvalitativt godt forsvar med evne til å løse både nasjonale oppgaver og oppgaver vi må løse i samarbeid med andre - nasjonalt og internasjonalt. Forsvaret vil således fortsatt være et fleksibelt sikkerhetspolitisk verktøy for våre myndigheter, med evne til innsats både innenfor og utenfor landets grenser.

2. Økonomiske forutsetninger

Forsvarssjefens anbefaling i Forsvarsstudie 07 er basert på en forutsetning der forsvarsbudsjettet videreføres reelt på 2008-nivå i perioden 2009 til 2028. Reell videreføring innebærer i denne sammenheng at budsjettutviklingen følger lønns- og prisutviklingen i forsvarssektoren. Denne forutsetningen er sentral i forhold til muligheten for at Forsvaret skal kunne opprettholde og utvikle sin operative evne og etablere og vedlikeholde en forsvarsstruktur i langsiktig balanse. Dersom det vedvarende kjøpekrafttapet videreføres, vil det derimot raskt undergrave forsvarsstrukturen. Dette må i så fall forventes å gi en aksellererende forvitringseffekt i årene fremover, fordi det ikke lenger er mulig å tære på restene av et redundant mobiliseringsforsvar, slik vi til nå har kunnet. Langtidsproposisjonen legger opp til et fremtidig budsjettnivå som ligger 800 mill. kroner per år over forsvarsstudiets økonomiske planforutsetning. Forsvarssjefen er tilfreds med den prioriteringen av Forsvaret dette innebærer, men understreker samtidig nødvendigheten av at dette budsjettnivået følges opp

i kommende års budsjetter. I motsatt fall vil en slik økning være direkte skadelig for strukturutviklingen, fordi Forsvaret i en slik situasjon vil starte oppbyggingen av et forsvar som det på sikt viser seg at man likevel ikke vil kunne vedlikeholde, med en økende ubalanse som resultat. Dette vil i så fall innebære fare for store feilinvesteringer og representere svært dårlig anvendelse av samfunnets ressurser. En budsjettutvikling der Forsvarets kjøpekraft opprettholdes fra år til år er derfor av større betydning for strukturens stabilitet enn budsjettnivået i utgangspunktet.

3. Den strategiske ledelsen av Forsvaret og nasjonal kommandostruktur

Forsvarssjefen har ingen kommentar til den videre utvikling av Forsvarets strategiske ledelse, utover sterkt å fraråde flyttingen av generalinspektørene med deres staber ut av Forsvarsstaben. Dette vil i betydelig grad vanskeliggjøre den daglige styring av etaten, og spesielt svekke mulighetene for løpende økonomistyring ved at meget viktige kapitteleiere adskilles fra den sentrale økonomiforvaltning.

Langtidsproposisjonen viderefører forsvarssjefens anbefaling om å etablere ett fellesoperativt hovedkvarter i Forsvaret. Dette vil bringe større samsvare mellom kommandostrukturen og de avdelinger som skal ledes, gi mer robuste fagmiljøer og forbedre evnen til døgnkontinuerlig ledelse av operasjoner. Videre vil en slik løsning forenkle kommandolinjene og samarbeidet med sivile aktører, samtidig som evnen til ledelse av nasjonale operasjoner, oppfølging av norske styrker i operasjoner i utlandet og gjennomføring av større fellesoperative øvelser i Norge sikres. Tiltaket bidrar også til en generell effektivisering av Forsvarets drift ved reduksjon av infrastruktur og støttebehov på sikt.

4. Operativ struktur

Den operative strukturen som langtidsproposisjonen foreslår er en moderne struktur med høy kvalitet som sikrer evne til fellesoperasjoner og nødvendig interoperabilitet. Av særlig betydning i så måte er økningen i mobilitet og deployeringsevne, kombinert med økt evne til å operere i nettverk, både mellom egne land-, sjø- og luftstyrker og med allierte og partnere. Den operative strukturen er i begrenset grad tilgjengelig for operasjoner både hjemme og ute, spesielt for Hærens del. Dette skyldes satsingen på en videreføring av dagens hærmodell, der en betydelig del av ressursene er bundet til vernepliktsbaserte

utdanningsavdelinger. Gitt den økende kompleksitet på moderne materiell og stigende kompetansekrav har disse enhetene nasjonal operativ beredskapsverdi kun i de avsluttende måneder av sin tjenestetid, samtidig som de ikke kan sendes utenlands. Deres viktigste funksjon er derfor som rekrutteringsbrønn for korttidsverving av mannskaper til internasjonale operasjoner.

Strukturen har likevel begrenset dybde og robusthet på flere områder, noe som reduserer evnen til utholdenhet i operasjoner. Med anbefalt styrkestruktur bør derfor Forsvarets bidrag til operasjoner i utlandet i større grad enn til nå basere seg på bruk av hele strukturbredden, det vil si anvendelse av operative enheter og avdelinger fra alle forsvarsgrener for å gi utholdenhet internasjonalt. Ønsket om å stå ute over tid med et substansielt styrkebidrag fra Hæren, ideelt en bataljon, vil ikke være realiserbart, men dette bør etter forsvarssjefens vurdering heller ikke være noen dimensjonerende ambisjon. Strukturen er således på de fleste områder i tråd med forsvarssjefens anbefalinger, men avviker fra denne primært i forhold til innretning og organisering av landstyrkene. Videreføring av Skjold-klasse MTB vil under forutsetning av økonomisk dekning styrke Sjøforsvarets evne til kystnære operasjoner. Spørsmålet om hvilke operative baser og installasjoner som skal videreføres utover dem det er et strengt behov for må forventes å komme opp igjen i løpet av perioden, dersom økonomiske prioriteringer gjør det nødvendig.

5. Base- og støttestruktur

For å sikre både økonomisk og strukturell balanse, og derved opprettholdelse og utvikling av Forsvarets operative evne på lang sikt, anbefalte forsvarssjefen i Forsvarsstudie 07 en betydelig konsentrasjon av likeartet virksomhet og nedleggelse av et større antall baser. Forsvarssjefen er tilfreds med at langtidsproposisjonen med enkelte unntak har lagt denne anbefalingen til grunn. Med usikkerheten som etter fremleggelse av FS 07 preget problemstillingen rundt støy fra nye kampfly, støtter forsvarssjefen derfor en tilnærming der fremtidig lokalisering av kampfly, luftvern og basesett vurderes i lys av prosessen knyttet til fremskaffelsen av nye kampfly. Det understrekes likevel at etablering av en samlet base for kampflyene vil være et sentralt strategisk tiltak for å bidra til langsiktig økonomisk balanse og store operative synergieffekter. Dette tiltaket bør følges gjennomføres så snart som mulig etter at gjenstående usikkerhet er avklart. I lys av støyspørsmålets mulige konsekvenser for lokaliseringen bør imidlertid muligheten for et tredje lokaliseringalternativ fortsatt holdes åpen. Forsvarssjefen er også av den oppfatning at det fortsatt finnes et uutnyttet potensial for ytterligere konsentrasjon av baser og virksomhet

som, dersom det realiseres, ytterligere vil bedre den funksjonelle balansen og derigjennom bidra til å sikre opprettholdelse og videreutvikling av Forsvarets operative evne. Det bør derfor gjennomføres vurderinger med sikte på å identifisere hvorledes Forsvarets base- og støttestruktur best mulig kan videreutvikles i så måte.

6. Kompetanse og personell

Et personellkorps med riktig sammensetning i forhold til grad, kategori, alder og kompetanse er sentralt for å sikre god oppgaveløsning og videreføre og videreutvikle Forsvaret som et anvendbart og relevant sikkerhetspolitisk verktøy. Forsvarssjefen har derfor lagt stor vekt på dette området i sin anbefaling. Videreutviklingen av disponeringsordningen med fokus på presis kompetansestyring, tjenestelige behov, økt lokal innflytelse og økt kontinuitet særlig på lavere gradsnivåer, vil være viktige tiltak for å sikre Forsvaret riktig kompetanse på alle nivåer i organisasjonen. Av særlig betydning er arbeidet med å videreutvikle avdelingsbefalsordningen for å sikre økt kontinuitet og erfaringsnivå på de lavere gradsnivåer. Langtidsproposisjonens understrekning av behovet for å øke antall avdelingsbefal er således helt i tråd med forsvarssjefens prioriteringer. Styrking av avdelingsbefalsordningen og økning av antall avdelingsbefal har stor betydning for å øke sikkerheten både i gjennomføringen av operasjoner og øvelser, og vil øke effektiviteten til Forsvarets avdelinger.

Forsvarets utdanningssystem har i utgangspunktet svært høy kvalitet og fungerer godt. Det er derfor ikke anbefalt større endringer innenfor dette området. De justeringene som gjennomføres vil tydeliggjøre generalinspektørens ansvar og myndighet for utdanning fra rekruttskolenivå til og med krigsskolenivå, og er i tråd med forsvarssjefens anbefaling. Forsvarssjefen støtter også den helhetlige og effektive utnyttelsen av Forsvarets samlede kompetansetilbud. Proposisjonen legger opp til, blant annet ved å styrke samarbeidet mellom de skolene som gjennomfører akkreditert høyskoleutdanning. I tillegg til samarbeid mellom Forsvarets egne skoler, bør samarbeidet med både sivile utdanningsinstitusjoner i Norge og med utenlandske kompetansetilbud styrkes. Forsvarssjefen vil i denne sammenheng særlig fremheve det potensial han mener ligger i en videreutvikling av samarbeidet mellom Sverige og Norge innenfor videregående officersutdannelse.

7. Verneplikten

Verneplikten er avgjørende for evnen til å bemanne Forsvarets enheter, spesielt de fredsoperative avdelingene. I tillegg vil Heimevernet også i fremtiden være helt avhengig av vernepliktige. Videre spiller verneplikten en avgjørende rolle i for-

hold til Forsvarets rekrutteringsevne. Det er derfor avgjørende at verneplikten beholdes, og praktiseres i tråd med Forsvarets behov. For å sikre vernepliktens fortsatte legitimitet er det sentralt at de vernepliktige selv oppfatter førstegangstjenesten som meningsfull. Forsvarssjefen vil understreke at rettferdighet ifm praktisering av verneplikten etter de vernepliktiges egen vurdering ikke dreier seg om at flest mulig skal tjenestegjøre, men om at de som kalles inn kompenseres på en økonomisk og statusmessig rimelig måte. Fokus på tjenestens innhold og kvalitet må derfor opprettholdes og arbeidet med å heve statusen til de vernepliktige som gjennomfører førstegangstjenesten må videreføres.

Langtidsproposisjonen legger opp til en endring av sesjonsordningen som i hovedsak er i tråd med forsvarssjefens anbefaling, men går ett steg lenger ved å anbefale at både del 1 og del 2 av den nye sesjonsordningen gjøres obligatorisk for kvinner. Forsvarssjefen ønsker å videreføre og intensivere arbeidet med å øke kvinneandelen i Forsvaret, og ser obligatorisk sesjon for kvinner som et ledd i dette arbeidet.

8. Heimevernet

Langtidsproposisjonen legger opp til å videreføre og følge opp kvalitetsreformen i Heimevernet, med spesiell vekt på utrustning, treningsnivå og reaksjonsevne. Som grunnlag for videreføring av kvalitetsreformen legges det opp til en reduksjon i antall distrikter. Dette er i tråd med forsvarssjefens anbefaling. I tillegg legger proposisjonen opp til en reduksjon av styrkestrukturen på 5 000 personell og en videreføring av dagens tre kategorier av Heimevernsstyrker. Forsvarssjefen vurderer det slik at Heimevernet er en av få deler av forsvarsstrukturen som fortsatt er skalerbar og likevel økonomisk og kompetansemessig bærekraftig. Anbefalt innretning vil i stort videreføre Heimevernets evne til å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, forsterke militær tilstedeværelse etter behov og yte støtte til det sivile samfunn, dog med noe redusert utholdenhet eller lavere ambisjon i forhold til antall sikringsobjekter. På lengre sikt vil det være hensiktsmessig å vurdere om det er potensial for å utvikle større synergi og økt operativ evne gjennom et tettere samarbeid, en funksjonsinndeling eller en sammenlåing av Hæren og Heimevernet.

9. Samarbeid med allierte og partnere

For små nasjoner er det i økende grad en utfordring å kunne vedlikeholde en forsvarsstruktur med alle de enheter og kapasiteter en slik struktur tradisjonelt har omfattet. Reduserte forsvarsbetjeninger, kombinert med økende priser på forsvarsmateriell og driftskostnadsvekst, har ført til at enkelte operative

elementer i strukturen, både i Norge og i andre små land, er nede på eller raskt nærmer seg kritisk masse, det vil si et nivå som verken er økonomisk eller kompetansemessig bærekraftig. For å beholde flere av de kapasitetene små land i realiteten ikke kan beholde hver for seg, blir det avgjørende å i økende grad etablere flernasjonale samarbeidsløsninger, særlig innenfor logistikk og styrkeproduksjon. Forsvarssjefen har i denne sammenheng, som en del av Forsvarsstudie 07, gjennomført en mulighetsstudie sammen med det svenske forsvaret. Studien viser at det er et betydelig potensial for samarbeid med Sverige, både innenfor logistikk, trening, øvelser, utdanning og en rekke andre områder. Et eventuelt tettere samarbeid med Sverige skal ikke være til hinder for, eller komme istedenfor, allerede etablerte eller potensielle samarbeidsløsninger med allierte eller andre nasjoner, men utgjøre et supplement til disse. Det er en økende tendens til tettere europeisk forsvarssamarbeid og integrasjon. Et norsk-svensk samarbeid på dette området vil derfor være fremtidsrettet og i tråd med en slik utvikling. Langtidsproposisjonens omtale av disse mulighetene er således i tråd med forsvarssjefens anbefaling, og arbeidet med å konkretisere og operasjonalisere samarbeidsløsninger innenfor denne rammen bør gis prioritet.

10. Avslutning

Forsvarssjefen har hatt to hovedmålsettinger med sin militærfaglige anbefaling for Forsvarets videre utvikling fra 2009. For det første å videreutvikle et stående innsatsforsvar med tidsriktige militære kapasiteter for å gi de politiske myndigheter et sikkerhetspolitisk verktøy som gir handlefrihet til å kunne møte kriser og utfordringer både nasjonalt og internasjonalt. For det andre å utvikle et forsvar i langsiktig strukturell og økonomisk balanse innenfor et budsjett som videreføres på 2008-nivå tillagt årlig lønns- og priskompensasjon. Hovedtiltakene som er identifisert for å etablere en forsvarsstruktur i langsiktig balanse er en betydelig rasjonalisering av basestrukturen og samling av Forsvarets virksomhet til færre steder for å redusere driftskostnadene, en økt satsning på flernasjonalt samarbeid, særlig innenfor logistikk og styrkeproduksjon, for å redusere kostnadene innenfor disse områdene og en nødvendig reduksjon av operativ struktur gjennom fjerning av de relativt sett minst kritiske og viktige kapasiteter.

Vurdert samlet og overordnet er langtidsproposisjonens anbefalinger i stort i tråd med den utvikling forsvarssjefen mener er nødvendig for at Forsvaret skal sikre størst mulig operativ evne, samtidig som det etableres en struktur som er i langsiktig funksjonell og økonomisk balanse. Proposisjonen forutsetter imidlertid et høyere budsjettnivå enn det som har vært lagt til grunn for forsvarssjefens anbefaling.

Dette innebærer en prioritering av Forsvaret som forsvarsjefen ønsker velkommen. Dersom en slik økning skal ha tilsiktet effekt, må det imidlertid anlegges et langsiktig perspektiv for fremtidige budsjetter ved at den foreslåtte økningen følges opp i kommende år med budsjetter på minimum tilsvarende nivå, tillagt lønns- og priskompensasjon. Forutsigbare budsjetterammer er derfor viktigere for For-

svaret enn en kortvarig økning av budsjettene i ett eller noen få år.

Stabil og forutsigbar ressurstildeling kombinert med et kontinuerlig fokus på skjerming av operativ evne ved å utnytte det potensial om fortsatt finnes i base- og støttestrukturen, vil kunne sikre et forsvar i langsiktig økonomisk og strukturell balanse, med tilstrekkelig evne til å løse Forsvarets fremtidige oppgaver.

Vedlegg 2

Svar fra Forsvarsdepartementet v/statsråden på spørsmål fra forsvarskomiteen, datert 20. mai 2008

St.prp. nr. 48 (2007-2008) - svar på spørsmål del I

1. Begrepet "balanse i Forsvaret", benyttes en rekke ganger i proposisjonen og i den offentlige debatten. Hvordan vil Forsvarsdepartementet definere dette begrepet?

SVAR:

I hovedsak benyttes begrepet "balanse" for å beskrive forholdet mellom oppgaver, struktur og ressurstilgang. Når det brukes formuleringer som "etablere balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang", menes det at proposisjonens anbefalte innretning av Forsvaret med tilhørende tiltak etablerer samsvar mellom de oppgavene som er beskrevet og hva strukturen er i stand til, samtidig som bevilgningsnivået er tilpasset de økonomiske forutsetningene og beregnede kostnader ved å drifte og videreutvikle den samme strukturen.

2. Det ble i statsrådens orientering til forsvarskomiteen den 8. mai redegjort for hvordan en budsjettøkning på 800 millioner skal disponeres. Samtidig er det opplyst at dette utgjør 20% av midlene som skal bidra til balanse. 80% skal dermed fremskaffes ved tiltak innenfor eksisterende budsjett. Til hvilke formål vil disse disponeres?

SVAR:

Innledningsvis er det viktig å understreke at når det i orienteringen den 8. mai ble redegjort for hva budsjettøkningen på 800 mill. kroner dekket, så var dette i forhold til forsvarssjefens anbefaling i Forsvarsstudie 2007. I denne anbefalingen var det allerede anvist tiltak for å tilpasse oppgaver og struktur til en planforutsetning om ett flatt videreført 2008-budsjett. I orienteringen ble det derfor redegjort for økonomiske konsekvenser av de tiltak og prioriteringer som er endret fra forsvarssjefens anbefaling og til

det regjeringen har anbefalt i den fremlagte proposisjonen, og hvordan dette forholdt seg til den bevilgningsmessige styrkingen regjeringen har anbefalt.

I proposisjonen er det under kapittel 9.6.3 *Intern ressursfrigjøring* beskrevet hvilke hovedkategorier av tiltak som foreslås i den hensikt å omdisponere midler fra lavere prioritert virksomhet til høyere prioritert virksomhet. Denne ressursfrigjøringen er beskrevet relativt til hva det ville kostet å videreføre den vedtatte strukturen i inneværende langtidsplan over tid. Som det tidligere er orientert om, blant annet i St.prp. nr. 1 (2007-2008), og som det også ble redegjort for i orienteringen den 8. mai, er det en ubalanse mellom kostnadene knyttet til å implementere og videreføre den vedtatte strukturen og dagens bevilgningsnivå. Den interne ressursfrigjøringen, gjennom interneffektiviseringen, basestiltakene og reduksjonen knyttet til materiellinvesteringsnivået, bidrar sammen med økningen i bevilgningsnivået til å rette opp denne økonomiske ubalansen og til å dekke utgiftene til den videreutviklingen av forsvarsstrukturen som regjeringen har anbefalt.

Den styrkede økonomien skal disponeres til å skape bedre utholdenhet gjennom økt bemanning i avdelinger med stor belastning knyttet til operasjoner i utlandet. Dette gjelder spesielt Hæren og Forsvarets felles støtteavdelinger innen logistikk, sanitet og samband. Det tas også sikte på å styrke bemanningen i Luftforsvaret for å sikre evnen til å understøtte egne operasjoner med basesett og luftvern. Økt ressurstilgang er også nødvendig for å følge opp innfasingen av nytt materiell som fregatter, MTBer, fregatt- og kystvakthelikoptre. Det er også prioritert å sikre at Forsvarets avdelinger kan øves mer, både i forhold til å ivareta de løpende operasjoner og beredskapsopp-

3. *Et viktig poeng i FS 07 er at den særlige prisstigning som gjelder Forsvaret må kompenseres ved hvert års budsjett. Hvordan vil departementet håndtere dette spørsmålet?*

SVAR:

Departementet legger her til grunn, slik også forsvars sjefen gjorde i sin anbefaling, at den årlige lønns- og priskompensasjonen som tilføres forsvarsrammen dekker sektorens eksternt drevne prisvekst fra år til år, etter de samme prinsipper som for øvrige deler av statsbudsjettet.

4. *Uansett hvilken balanse som vil bli skapt på lang sikt synes det som om Forsvaret vil møte betydelige problemer i neste 4 års planperiode. Jfr. at forsvarssjefen i et intervju med NTB 23 april 2008 sier: "Vi må kutte i øvelser, trening, forbruk av drivstoff og ammunisjon, flytimer, seilingstimer og øvingsdøgn i Hæren" Deler statsråden forsvarssjefens beskrivelse av situasjonen, og med hvilke tiltak vil regjeringen evt. møte denne utfordringen?*

SVAR:

Det er riktig, slik det antydes i spørsmålet, at det vil ta tid før summen av de tiltakene som er foreslått i proposisjonen gir den forventede effekten, og det etableres en bedre balanse mellom tilgjengelige ressurser og strukturens behov. Dette innebærer at det vil kunne gå noe tid før ambisjoner og aktivitet vil ligge på det nivå som proposisjonen angir som den ønskede fremtidige situasjonen.

Det er i denne sammenhengen viktig å understreke at selv om det tar tid før tiltakene som er foreslått i proposisjonen gir full virkning, er det like fullt gjennom disse tiltakene at de økonomiske utfordringene som i dag eksisterer håndteres på en varig måte. Regjeringen mener derfor det er viktig at implementeringen av tiltakene i langtidsplanen gis prioritet de nærmeste årene. Det vil således kunne være nødvendig å prioritere ned aktivitet og trening på enkelte områder for å sikre en effektiv og god implementering av tiltakene i proposisjonen. Regjeringen vil i denne sammenheng søke å skjerme høyt prioritert aktivitet og tilstedeværelse i nordområdene, samt deltakelse i arbeidet for internasjonal fred og stabilitet, gjennom aktive bidrag til samarbeid og operasjoner i utlandet.

De mer konkrete prioriteringer og konsekvenser vil regjeringen komme tilbake til, primært i forbindelse med fremleggelsen av de årlige budsjettene.

5. *Er proposisjonens kapittel 9.7 å forstå slik at budsjettrammen på dagens budsjett + 800 millioner er statisk, slik at ethvert avvik fra forutsetningene vil bli møtt med nye tiltak knyttet til strukturen?*

SVAR:

I de økonomiske forutsetningene som proposisjonen bygger på, er det lagt til grunn at bevilgningsnivået i løpet av perioden 2009-2012 trappes opp med 800 mill. kroner. Denne bevilgningsøkningen kommer i tillegg til tiltakene knyttet til intern ressursfrigjøring, jf. kapittel 9.6.3 i proposisjonen. Bevilgningsøkningen og ressursfrigjøringen vil i sum bidra til at det etableres langsiktig økonomisk balanse i forsvarsstrukturen.

Hvordan et eventuelt negativt avvik fra disse forutsetningene vil bli møtt, vil avhenge av hva avviket faktisk innebærer, og må alltid ses i relasjon til helheten, herunder også eventuelle besparelser som måtte følge på andre områder. Skulle det på et tidspunkt i gjennomføringen være slik at eventuelle avvik fra forutsetningene vurderes å være av varig karakter, og dermed påvirker balansen slik at den økonomiske bærekraften i strukturen utfordres, vil regjeringen måtte komme tilbake og foreslå ytterligere strukturelle tiltak, også innenfor perioden 2009 – 2012.

Håndteringen av en slik eventuell situasjon må også ses i sammenheng med videreutvikling av langtidsplanleggingen, som beskrives i proposisjonens kapittel 10.6. Her legges det opp til at den fremtidige utviklingen av forsvarssektoren skal foregå gjennom et mer kontinuerlig og langsiktig utviklingsarbeid. Et viktig element i dette vil være en mer behovsdrivet tilnærming til helhetlig håndtering av endringer, enten dette skyldes avvik fra forutsetningene i gjeldende planer, eller nye behov.

6. *Hvilke økonomiske implikasjoner vil det*
a) på lang sikt
b) innenfor neste 4 års planperiode
ha at avgjørelsen om fremtidig basestruktur for Luftforsvaret er utsatt?

SVAR:

Kostnadene knyttet til drift og videreutvikling av den basestrukturen for Luftforsvaret som er angitt i proposisjonen, er også lagt inn som del av de totale kostnadene ved å videreføre den anbefalte strukturen, både innenfor perioden 2009-2012 og på noe lengre sikt. Dette innebærer således at de økonomiske implikasjonene av den basestrukturen som anbefales i proposisjonen er ivarettatt.

I proposisjonen orienteres det om at regjeringen legger opp til å vurdere fremtidig lokalisering av kampfly, luftvern og basesett i lys av prosessen knyttet til fremskaffelse av nye kampfly. Om regjeringen

etter en slik vurdering skulle anbefale endringer i Luftforsvarets basestruktur, vil eventuelle anbefalte tiltak og de økonomiske konsekvensene av slike bli lagt frem for Stortinget på egnet måte.

7. Hvordan vil opptrappingen av budsjettnivået med 800 millioner kr foregå?

SVAR

Regjeringen har i proposisjonen langt til grunn at forsvarsrammen trappes opp med 800 mill. kr. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med anbefalinger om hvordan denne opptrappingen skal foregå, som en del av budsjettfremleggelsen det enkelte år.

8. Investeringsnivået er foreslått redusert med 1,6 milliarder pr. år. Hvilke investeringer vil da falle ut - og hvilke vil fortsatt kunne gjennomføres? Komiteen ber om å få seg forelagt en helhetlig oversikt over konsekvensene av en slik beslutning.

SVAR:

I den fremlagte proposisjonen er det lagt til grunn en reduksjon av materiellinvesteringsnivået til et årlig nivå som ligger 1,6 mrd. kroner lavere enn det som var forutsetningene i inneværende langtidsplan. Dette er et viktig element i det som totalt sett gir den langsiktige økonomiske balansen.

I forsvarssjefens anbefaling (Forsvarsstudie 2007) var det lagt til grunn en reduksjon av materiellinvesteringsnivået til et årlig nivå som lå ca. 1,7 mrd. kroner lavere enn det som ville være nødvendig ved en videreføring av strukturen beskrevet i inneværende langtidsplan. Regjeringens anbefaling om en noe endret og større operativ struktur, medfører dermed et noe økt materiellinvesteringsbehov utover forsvarssjefens anbefaling.

Det reduserte materiellinvesteringsnivået følger dels av de endringer som regjeringen har anbefalt for den operative strukturen og ambisjonsnivået knyttet til konkrete deler av strukturen, og dels en bevisst prioritering der det ikke planlegges med å ha det høyeste teknologisk nivå på alle områder. Denne prioriteringen er i tråd med hva forsvarssjefen la til grunn i sin anbefaling.

Under følger en oppsummerende liste som angir hovedtrekkene i reduksjonen:

- En noe endret innretning av Hæren gir grunnlag for et redusert investeringsbehov på sikt.
- En noe redusert heimevernsstruktur gir noe lavere investeringsbehov på sikt.
- Reduserte investeringer som følger av at ambisjonsnivået knyttet til dedikerte NATO-kapasiteter er redusert, herunder avvikling av ambisjonen om blant annet ISTAR-kapasitet på korpsnivå, jf. kapittel 6.9.4 i proposisjonen og deployerbart kjemisk laboratorium, jf. kaptittel 6.9.4 i proposisjonen.
- Reduksjon av volumet på logistikkutrustningen ved at et antall større mobiliseringsbaserte enheter er redusert, jf. kapittel 6.9.2 og omtalen av anbefalte endringer knyttet til fellesavdelinger og -kapasiteter.
- Redusert ambisjonsnivå for anskaffelse av ubemannede luftfarkoster ved at det ikke lenger legges opp til å anskaffe såkalte taktiske ubemannede luftfarkoster, men kun mindre farkoster med meget begrenset rekkevidde til bruk i Hæren.
- Et redusert ambisjonsnivå knyttet til fornyelsen av IKT-infrastrukturen.

Denne omprioriteringen medfører at det på enkelte områder ikke etableres kapasiteter med den samme ytelse som lå til grunn i forrige langtidsplan, eksempelvis hva gjelder mobilt kjemisk laboratorium og ubemannede luftfarkoster. Videre legges det til grunn en noe større utnyttelse av materiellarven og anskaffelse av et færre antall enheter enn hva som lå til grunn i forrige langtidsplan.

Dette medfører samlet at de grunnleggende og viktigste kapasiteter innenfor de ulike investeringsområdene vil prioriteres høyest, mens tilleggskapasiteter som kan være ønskelig prioriteres lavere, samtidig som det legges opp til en større gjenbruk av materiell som allerede er anskaffet til strukturen. Samtidig vil det være viktig å sikre at alle investeringer som planlegges og gjennomføres baseres på en nøktern ”godt nok” tilnærming. Også alternative måter å fremskaffe materiell på, bl.a. gjennom flernasjonalt samarbeid, særlig om kjøp av hyllewareprodukter og/eller materiell som produseres i stor skala - vil måtte få økt oppmerksomhet.

Vedlegg 3**Svar fra Forsvarsdepartementet v/statsråden på spørsmål fra forsvarskomiteen, datert 27. mai 2008****Svar på skriftlige spørsmål vedrørende St.prp. nr. 48. (2007–2008) – del II****1. *Hvor stor er den økonomiske ubalansen, etter Forsvarsdepartementets vurdering, ved inngangen til perioden og hvilke tiltak, med beregninger, skal bringe forventet balanse innen 2012?***

SVAR:

Forsvarsdepartementets vurdering er at ubalansen mellom utgiftene forbundet med å drifte og videreutvikle den vedtatte forsvarsstrukturen i tråd med forutsetningene i inneværende langtidsplan og dagens nivå på forsvarsrammen, totalt sett beløper seg til ca. 2,6 mrd kroner ved inngangen til perioden. Denne ubalansen utgjøres overordnet sett hovedsaklig av følgende elementer; redusert innfrielse av effektiviseringsmål, økte investeringskostnader knyttet til bygg og anlegg, reduserte inntekter knyttet til salg av eiendom, og et lavere bevilgningsnivå enn forutsetningene i planen.

Hva ubalansen utgjøres av, og omfanget av den, vil variere noe avhengig av hvilket tidsperspektiv det hele vurderes i. Eksempelvis forventes det de nærmeste årene lavere utbetalinger til avgangsstimulerende tiltak med omlag 250 mill kr. I samme tidsrom forventes det å påløpe kostnadsøkninger knyttet til enkelte av de nye kapasitetene som er besluttet implementert som en del av inneværende plan, som overskrider forutsetningene som var lagt i planen. Totalt sett vurderer Forsvarsdepartementet ubalansen å ligge i størrelsesorden 2,5 mrd. kroner til 3 mrd. kroner på lengre sikt, hvis man hadde videreført dagens struktur.

I den fremlagte proposisjonen er det anbefalt en rekke tiltak, som i kombinasjon med økningen i bevilgningsnivå etablerer en langsiktig økonomisk balanse i forsvarsstrukturen, jf. kapittel 9.6.

Effekten av disse tiltakene er i 2012 beregnet å utgjøre:

– Intern effektivisering	:ca	600 mill. kr
– Basestiltak (full effekt – 375 mill. kr – i 2016)	:ca	275 mill. kr
– Redusert investeringsnivå - Mate-	:ca	1600 mill. kr
riell		
– Redusert struktur i HV	:ca	30 mill. kr
Totalt	:ca	2,5 mrd. kr

Korrigert for at tiltakene i planen de nærmeste årene vil kreve økte investeringer i eiendom, bygg og anlegg for omlag 150 mill. kr. pr. år, vil effekten av tiltakene i planen utgjøre omlag 2,35 mrd. kr. i 2012. Effekten av basetiltakene forventes ikke fullt ut realisert innen 2012. Frem mot 2016 forventes denne effekten å øke med ytterligere 100 mill. kr. Interneffektiviseringen forventes også å gi effekter etter 2012, slik at den økonomiske balansen forventes ytterligere styrket fram mot 2016.

Det er altså slik at tiltakene i den fremlagte proposisjonen langt på vei økonomisk balanserer avvikene i gjennomføringen av inneværende langtidsplan, jf. Innst. S. nr. 234 (2003-2004) til St.prp. nr. 42 (2003-2004). Samtidig er det slik at tiltakene i og forutsetningene for den inneværende langtidsplanen ikke var tilstrekkelige for å etablere en langsiktig balanse i forsvarsstrukturen, slik det også fremkommer i St.prp. nr. 42 (2003-2004). Med den økningen i bevilgningsnivå som regjeringen nå i tillegg anbefaler, styrkes den langsiktige økonomiske balansen betraktelig sammenlignet med hva som initielt lå i inneværende langtidsplan. Samtidig vil ikke totaliteten av bevilgningsøkning og tiltak være ensidig rettet mot å bedre den økonomiske balansen knyttet til vedtatt struktur. Den styrkede økonomien vil også bidra til å bedre den operative evnen, utvikle nye kapasiteter og å sikre at Forsvarets avdelinger kan øves mer, både i forhold til å ivareta de løpende operasjoner og beredskapsoppgaver, jf. svaret på spørsmål 2 i komiteens spørsmål av 9. mai 2008.

Totalt sett innebærer tiltakene i proposisjonen, kombinert med økningen i bevilgningsnivå, at avvikene i gjennomføringen av inneværende langtidsplan rettes opp, i tillegg til en totalt sett styrking av balansen mellom struktur og økonomiske rammer, sammenlignet med forrige langtidsplan. På denne måten etableres det en vesentlig forbedret og langsiktig økonomisk balanse.

2. *800 mill er i prinsippet videreføring av Regjeringens endringer til FS 07. Disse utgifter påløper stort sett fra dag en i perioden. I tillegg fremgår det ikke at det er avsatt midler til omstillingskostnader. Uten tilføring av 800 mill fra 09 vil dette øke ubalansen de første år - hvordan skal dette fanges opp?*

SVAR:

I den fremlagte proposisjonen anbefaler regjeringen tiltak for å videreutvikle Forsvarets struktur i

tråd med de operative behov som følger av det sikkerhets- og forsvarspolitiske ambisjonsnivået som er lagt. I disse tiltakene ligger det både reduksjoner og avvikling av kapasiteter, samt oppbygning og videreutvikling av nye kapasiteter. Det økonomiske grunnlaget for disse endringene ligger i den bevilgningsmessige styrkingen og tiltakene for intern ressursfrigjøring, jf. kapittel 9.6.3 i proposisjonen.

Det vil ta noe tid før summen av de tiltakene som er foreslått i proposisjonen, gir den forventede effekten, og det etableres en bedre balanse mellom tilgjengelige ressurser og strukturens behov. Dette innebærer at det vil kunne gå noe tid før ambisjoner og aktivitet vil ligge på det nivå som proposisjonen angir som den ønskede fremtidige situasjonen. På grunn av den ubalansen som er redegjort for i spørsmål 1, er dette i utgangspunktet en problemstilling, uavhengig av hvordan bevilgningsnivået i planen trappes opp. Det er derfor viktig å understreke at det er gjennom tiltakene i den fremlagte proposisjonen at denne økonomiske ubalansen rettes opp. Det vises i denne forbindelse også til svar på spørsmål nr. 4 i komiteens spørsmål av 9. mai 2008. Regjeringen vil i denne sammenheng søke å skjerme høyt prioritert aktivitet og tilstedeværelse i nordområdene, samt deltakelse i arbeidet for internasjonal fred og stabilitet, gjennom aktive bidrag til samarbeid og operasjoner i utlandet.

I tilknytning til de omstillingstiltak som er foreslått i proposisjonen, er det innenfor de økonomiske rammene avsatt midler til gjennomføringen. Dette gjelder både kostnader knyttet til bygg og anlegg, og kostnader knyttet til IKT. Også på personellområdet er det tatt høyde for en personellmessig opptrapping etter hvert som midler frigjøres og bevilgningen trappes opp. Det er ikke avsatt særskilte midler til avgangsstimulerende tiltak utover allerede inngåtte forpliktelser. Dette skyldes at planen legger opp til en personellmessig opptrapping, og det er videre vurdert at personellet som berøres av endringene, i betydelig grad vil kunne tilbys nye oppgaver.

3. ***Interneffektivisering på 0,5 % er et viktig pressmiddel. Erfaring viser at kun en begrenset del kan tas på teknologiske forbedringer. Resten må tas på personellkutt. Hvilke forutsetninger er lagt til grunn for 0,5 % interneffektivisering og hvilke mål/kriteria er satt opp?***

SVAR:

Det er lagt til grunn en forutsetning om en årlig interneffektivisering på 0,5 % for forsvarssektoren. Grunnlaget for denne forutsetningen ble utarbeidet som en del av forsvarssjefens anbefaling i Forsvars-

studie 2007, og er dels basert på konkrete tiltak og tiltaksområder og dels på forventede effekter av de investeringer i teknologi og infrastruktur som løpende foregår innenfor sektoren. Dette omfatter blant annet effekter som forventes å følge av den pågående innføringen av et felles integrert forvaltningssystem (FIF), effektivisering innenfor skole- og kompetansemiljøer, redusert administrativ støtte og videre interneffektivisering i Forsvarets logistikkorganisasjon.

Totalt sett innebærer regjeringens forslag til langtidsplan en personellmessig oppbygging av Forsvare til om lag 17000 ansatte. Selv om noen effektiviseringstiltak isolert sett vil kunne innebære en reduksjon i antall personell, vil de fleste av effektiviseringstiltakene gjennomføres uten personellmessige reduksjoner. For eksempel forventes det at innføringen av FIF vil muliggjøre mer effektive innkjøpsrutiner i Forsvaret. Noen tiltak vil også kunne være innrettet mot å øke egen produksjonsevne innenfor dagens bemanning. Til sist vil det være naturlig å følge opp arbeidet med flernasjonalt samarbeid innenfor styrkeproduksjon og logistikkområdet. Her vil det søkes å oppnå en kostnadsdeling for de, ikke ubetydelige, grunnkostnadene som følger ved å fremskaffe militære kapabiliteter. Dette er kostnader som i mindre grad varierer med størrelsen på, eller antallet, av de styrker som skal produseres, og som derfor bør kunne deles av flere land.

Interneffektiviseringen vil primært bli målt gjennom å følge opp drifts- og prisutviklingen i forhold til de forutsetningene som er etablert gjennom langtidsplanarbeidet.

4. ***Det fremholdes i media at effektiviseringsgevinsten på 0,5 % er regnet dobbelt. I FS 07 synes en effektiviseringsgevinst på 0,5 % holdt utenfor rammeberegningen, samtidig som regjeringen i proposisjonen legger inn 0,5 % i forventet innsparing. Vi ber departementet om en avklaring av dette forholdet.***

SVAR:

Det er riktig at forsvarsstudien forutsatte en interneffektiviseringsgevinst på 0,5 prosent pr. år. Effekten av denne var lagt til grunn i de økonomiske beregningene som ble foretatt der. Proposisjonen har lagt til grunn den samme tilnærmingen som er benyttet i forsvarsstudien. Det som står i St.prp. nr 48 (2007-2008), jf. også spørsmål 3, er kun en presisering av den samme forutsetningen som forsvarssjefen la til grunn i sin anbefaling, og innebærer ingen dobbeltregning.

5. Proposisjonen har en rekke henvisninger til hva som skjer hvis forutsetningene ikke holder. Hvilke indikatorer legges til grunn for kontroll av avvik i de enkelte år og danner underlag for korreksjoner?

SVAR:

I lys av Stortingets behandling av langtidsproposisjonen, vil departementet operasjonalisere de politiske vedtak i rammer og føringer for implementering i eget iverksettelsesbrev til etatene for perioden 2009–2012. Dette vil bli fulgt opp i den løpende styringsdialogen mellom departementet og etatene, med utgangspunkt i de årlige iverksettelsesbrevene. Som en del av iverksettelsesbrevet vil det også bli fastsatt

et mål-bilde for forsvarssektoren som grunnlag for mål- og resultatstyringen. Dette vil inneholde konkrete parametere og indikatorer med sikte på å følge opp fremdriften i gjennomføringen, og vil også være utgangspunktet for forsvarssjefens og andre etaters rapportering til departementet. Fremdriften i gjennomføringen vil således bli evaluert og fulgt opp i forhold til områdene økonomi (utvikling innenfor drift og investering, ressursfrigjøring), strukturutviklingstakt (innfasing og utvikling av operative kapasiteter), organisasjonsendringer (gjennomføring av vedtatte basetiltak, ny ledelsesstruktur) og egne ressursplaner for materiellinvestering, investeringer i eiendom, bygg og anlegg og personellutvikling.

Vedlegg 4

Svar fra Forsvarsdepartementet v/statsråden på spørsmål fra forsvarskomiteen, datert 5. juni 2008

Svar på skriftlige spørsmål vedrørende St.prp. nr. 48. (2007–2008) – del III

- 1. Ved forslag om sammenslåing av HV-07 og HV-08 beskriver St. prp. nr. 48, side 100- pkt 7.8.2.1 - en årlig driftsinnsparing på 20 mill. kroner og en positiv nåverdi på 240 mill. i et 20 års perspektiv. Er disse tall basert på en styrkestruktur på 30000 eller 45000 HV-soldater?**

SVAR:

Driftsinnsparingen og nåverdien som er angitt i pkt. 7.8.2.1 knytter seg til anbefalingen om å legge ned HV-07 og HV-08, og å opprette et nytt HV-distrikt med distriktsstab i Vatneleiren. Den bakenforliggende forutsetningen knyttet til størrelsen på HVs struktur er 45000 soldater og befall, i tråd med hva regjeringen også har anbefalt, jf. kapittel 6.8.2.

- 2. Ved en styrke på 45 000 HV-soldater og en tilnærmet uforandret struktur i Agder og Rogaland. Har departementet konsekvensutredet en eventuell sammenslåing under disse forutsetninger?**

SVAR:

Regjeringens anbefaling i proposisjonen er basert på en HV-struktur på 45 000 soldater og befall. For styrkestrukturen til det foreslåtte distriktet som dekker Agder-fylkene og Rogaland er det lagt til grunn begrensede endringer, sammenlignet med styrkene som inngår i dagens HV-07 og HV-08. Det er lagt til grunn at hovedtrekkene i den eksisterende

områdestrukturen videreføres, og at antallet soldater og befall i begrenset grad reduseres. Denne begrensede reduksjonen følger av forslaget om å endre HVs totale styrkestruktur til 45 000, og ikke av endringer i distriktsstrukturen.

HVs desentraliserte struktur, med geografisk forankrede innsatselementer i område- og avsnittsstrukturen, vil også i Agder-fylkene og i Rogaland videreføres hovedsakelig som i dag. Dette innebærer at det videreføres totalt sett en styrkestruktur som ivaretar og dekker Agder-fylkene og Rogaland på en god måte. Samtidig er det slik at HVs innsatsledelse ligger organisatorisk direkte under distriktsstabsnivået og er uavhengig av områdestrukturen. Innsatsen vil derfor ledes av innsatskommandoen og styrkene skal kunne settes sammen i hvert enkelt tilfelle for å løse de oppdrag og oppgaver som tildeles distriktet. I tillegg til å ha sin lokale forankring vil innsatsstyrkene på denne måten utgjøre en styrkebrønn som gjør det mulig å kraftsamle styrkene ved behov innenfor hele det nye distriktets ansvarsområde.

Den anbefalte løsningen innebærer at styrkestrukturen, avdelingslagre og lokalisering av årlig øving og trening i all hovedsak videreføres geografisk slik som i dag, men at ledelsen av innsatsen i utgangspunktet vil foregå sentralt fra den nye distriktsstaben.

Regjeringen mener at den anbefalte løsningen er en fleksibel og god løsning som vil ivareta behovene lokalt i alle de tre aktuelle fylkene, samtidig som det legges til rette for bedre å kunne kraftsamle innsats i en region med mange samfunnsviktige objekter og installasjoner.

3. *I regjeringens fremlagte forslag til styrking av Hæren fremkommer det at budsjettstyrkingen vil være 200 millioner kroner. På møtet med forsvarskomiteen fremkom det at dette innebærer en styrkeøkning på 450 personer til Hæren. Hvorledes er, og på hvilket grunnlag, har regjeringen kommet frem til at en styrking på 200 millioner kroner vil dekke en styrket organisasjon i denne størrelsesorden, og hvilket aktivitetsnivå er lagt til grunn for Hærens totale engasjement inkludert øving og opplæring?*

SVAR:

I orienteringen det henvises til var det merkostnadene knyttet til regjeringens anbefaling i proposisjonen, sammenlignet med forsvarssjefens anbefaling i Forsvarsstudie 07, som ble presentert. Den budsjettstyrkingen på 200 mill. kroner som det henvises til er de årlige gjennomsnittlige merkostnadene knyttet til å drifte og videreføre den innretningen av Hæren som regjeringen har anbefalt i den fremlagte proposisjonen, sammenlignet med forsvarssjefens anbefaling om innretning av Hæren i Forsvarsstudie 07.

Regjeringens anbefaling innebærer en oppbygging av antall ansatte i Hæren til om lag 3 700 ansatte etter neste fire års periode, og opp mot 3800 i perioden etter. Dette er totalt sett en økning på ca. 450 ansatte i forhold til målsetningene for inneværende planperiode på ca. 3 350 ansatte. Hærens bemanning er pr. i dag ca. 3 150. Regjeringens anbefaling vil derfor over tid gi en reell styrking av Hæren med opp mot 650 ansatte, sammenlignet med dagens bemanning. Regjeringen har lagt til grunn at denne oppbyggingen særlig skal prioriteres mot de funksjoner og enheter som erfaringsmessig belastes mest i forbindelse med operasjoner i utlandet.

Basert på de forutsetningene som ligger til grunn estimeres det at Hærens driftskapittel – 1731 Hæren vil, når den anbefalte strukturen er ferdig bygd opp og implementert, være styrket med om lag 400 mill. kroner sammenlignet med 2008-nivået på dette kapitlet. I de samme beregningene er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall øvingsdøgn for avdelingene i Hæren økes fra dagens. I tillegg til dette kommer også deltagelse på større fellesoperative øvelser.

4. *I forbindelse med den foreslåtte økning i Hærens struktur, vil det medføre et øket behov for materiell og antakelig et endret behov for EBA, hvilke vurderinger og beregninger er foretatt i så måte?*

SVAR:

For den anbefalte hærstrukturen er også behovet for investeringer både i materiell og knyttet til eiendom, bygg og anlegg (EBA) vurdert. Utgiftene knyttet til slike investeringer inngår i de økonomiske hovedstørrelsene som er angitt i proposisjonens kapittel 9.6.1. Det er her planlagt med EBA-investeringer både i Østerdalen Garnison, på Setermoen, Bardufoss og Skjold, som følge av den nevnte oppbyggingen. Når det gjelder materiellinvesteringer er dette også vurdert ut fra behovet som følger ved å implementere og videreutvikle den anbefalte strukturen.

Totalt sett er materiellinvesteringsbehovet knyttet til den anbefalte hærstrukturen noe lavere enn den hærstrukturen som er vedtatt, jf. Innst. S. nr. 234 (2003-2004) og St.prp. nr. 42 (2003-2004). Denne forskjellen utgjør i gjennomsnitt nærmere 200 mill. kroner pr. år. Det vises her for øvrig til svar på spørsmål nr. 8 i komiteens spørsmål av 16. mai 2008. Behovet for investeringer i eiendom, bygg og anlegg økes totalt sett med om lag 650 mill. kr de nærmeste årene som følge av den personellmessige oppbyggingen, og den relokalisering av virksomhet i Hæren, som er foreslått i proposisjonen.

5. *Regjeringen har nå tatt våre C-130H ut av tjeneste og forbereder nå innfasing av nye transportfly. Hvordan ser regjeringen for seg at dagens transportbehov blir løst og hvorledes vil dette påvirke Forsvarets fleksibilitet og handlingsrom i den daglige tjenesten og i forhold til utenlandsoppdrag og eventuell støtte i forbindelse med internasjonale redningsinnsatser?*

SVAR

Forsvarets behov knyttet til flytransport dekkes i utgangspunktet både gjennom bruk av egne transportfly, gjennom chartring av sivile fly og gjennom bruk av sivile rutefly. I tillegg dekkes behovet for strategisk lufttransportkapasitet gjennom kjøp av flytimer på "spot-markedet" samt gjennom medlemskapet i *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS). Dette medlemskapet sikrer deltagernes tilgang på strategisk lufttransportkapasitet av typen Antonov 124. Tilgangen på strategisk lufttransportkapasitet planlegges også styrket gjennom deltagelse i NATOs C-17 initiativ, jf. proposisjonens kapittel 6.7.2 og 6.10.2, og forslag i St.prp. nr. 55 (2007-2008) om deltakelse C-17 initiativet.

Dagens C-130H fases nå ut av strukturen, jf. St.prp. nr. 55 (2007-2008). Dette er et ledd i forberedelsene med å innføre den nye flytypen, C-130J. For at Norge raskest mulig skal få en operativ taktisk transportflykapasitet basert på de nye flyene, er det nødvendig å fokusere på innføring av den nye flytypen. De nye transportflyene er planlagt levert fra oktober 2008 til høsten 2010. Utdanning av personell har startet og vil fortsette frem til juni 2010. Det planlegges å ha en initiell transportflykapasitet med C-130J i 2009, og innen utgangen av 2010 vil skvadronen kunne være fullt operativ.

I mellomperioden planlegges det med å videreføre eksisterende interimsløsninger, dvs. bruk av innleide sivile eller militære transportfly for å dekke det totale lufttransportbehovet. C-130H-flyene har operert med operative og taktiske restriksjoner siden mars 2005, og skvadronen ble satt på treningsstatus tidlig i 2007. En hurtig innfasing av C-130J, slik det nå legges opp til, vil legge til rette for at det raskt igjen etableres en taktisk transportflykapasitet, basert på egne norske fly.

6. *Dagens Orionfly er i en så vidt dårlig forfatning at de ikke er i normal drift, med unntak av ett fly som er delvis operativt. Hvorledes ser regjeringen at Forsvaret skal kunne ivareta sine forpliktelser vedrørende maritim overvåkning og annen overvåknings-tjeneste med dagens kapasiteter?*

SVAR

En lang rekke av Forsvarets kapasiteter bidrar til å løse oppgaver knyttet til overvåkning av norske interesseområder, både hva gjelder maritim overvåkning og overvåkning av land- og luftterritoriet. Under episode- og krisehåndtering vil hele Forsvarets operative struktur bidra ved å sammenfatte, analysere og videreformidle informasjon.

I tillegg til de maritime overvåkningsflyene, bruk av satellitter, data fra kystradarkjeden og bruk av AIS-informasjon, spiller Kystvakten en viktig rolle

hva gjelder maritim overvåkning. Evnen til sjøovervåkning vil styrkes med innfasingen av nye fregatter, MTBer, modernisering av Kystvaktens fartøyer og innfasing av nye NH-90 helikoptre.

Evnen til kontinuerlig å overvåke nasjonalt og tilstøtende luftrom opprettholdes gjennom en modernisering av sensorstrukturen. Den planlagte innføringen av NATOs enhetlige luftkommando- og kontrollsystem (ACCS) vil forbedre evnen til kommando og kontroll. I Hæren opprettholdes evne til overvåkning, primært mot grensen til Russland. Generelt styrkes evne til bildeoppbygging, etablering av situasjonsforståelse og effektiv kommando og kontroll.

Gjennom summen av de ovennevnte kapasitetene og videreutviklingen av disse, vil Forsvaret være i stand til å ivareta sine oppgaver knyttet til overvåkning på en tidsmessig og god måte.

Når det gjelder Forsvarets Orion P-3 C/N har disse nådd en alder hvor vedlikeholdet er omfattende og tidkrevende, noe som medfører at belastningen på de gjenværende tilgjengelige flymaskinene blir større. Tiden som benyttes til vedlikehold øker i takt med flyenes alder og antall flytimer.

Den langsiktige utbedringen av dette problemet, er blant annet å gjennomføre vedtatt prosjekt for strukturoppdatering av Orionflyene, ved utskifting av utslitte deler på vinger og bærende konstruksjoner. Dette prosjektet vil pågå de nærmeste fem årene.

Luftforsvaret utnytter de flytimene de har tilgjengelig på Orion i lys av den pågående oppgraderingen. En forbedring i status er forventet fra høsten 2008. Det arbeides kontinuerlig med å sikre en størst mulig tilgjengelighet på flyene i flåten, både på kort og lang sikt.

Både tilgjengelige flytimer og havgående kystvaktressurser prioriteres til nordområdene. I tillegg er det utviklet et samarbeid mellom kystverket og Forsvarets operative ledelse med hensyn til overvåking og deling av informasjon.